

**UCHWAŁA NR XXI/126/16
RADY GMINY RYMAŃ**

z dnia 21 grudnia 2016 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Rymań na lata 2016-2019

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tj.: Dz. U. z 2016 r. poz. 446 z późn. zm.) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj.: Dz. U. z 2014 r. poz. 1446, z późn. zm.), po uzyskaniu pozytywnej opinii Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Szczecinie, Rada Gminy Rymań uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Rymań na lata 2016-2019, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Rymań.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Zachodniopomorskiego.

Przewodniczący Rady Gminy

Mirosław Ekiert

Załącznik do Uchwały Nr XXI/126/16
Rady Gminy Rymań
z dnia 21 grudnia 2016 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
GMINY RYMAŃ
NA LATA 2016 – 2019

SPIS TREŚCI:

1. Wstęp
2. Podstawa prawna opracowania programu opieki nad zabytkami
3. Przedmiot ochrony prawnej
4. Przyjęte definicje
5. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego
  - 5.1. Ochrona dziedzictwa kulturowego Polski w ustaleniach międzynarodowych
  - 5.2. Uwarunkowania ochrony dziedzictwa kulturowego na szczeblu krajowym
  - 5.3. Polityka w zakresie opieki i ochrony nad zabytkami na poziomie Województwa Zachodniopomorskiego
  - 5.4. Polityka w zakresie opieki i ochrony nad zabytkami na poziomie Powiatu Kołobrzeskiego
6. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego gminy Rymań
  - 6.1. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy
  - 6.2. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy
7. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy
  - 7.1. Ogólna charakterystyka gminy- położenie geograficzne
  - 7.2. Zarys historyczny dziedzictwa kulturowego gminy Rymań
  - 7.3. Analiza stanu zachowania krajobrazu i dziedzictwa kulturowego gminy
    - 7.3.1. Sieć osadnicza i układy ruralistyczne
    - 7.3.2. Zabytki nieruchome
    - 7.3.3. Zabytki ruchome
    - 7.3.4. Dziedzictwo i krajobraz archeologiczny
    - 7.3.5. Niematerialne dziedzictwo kulturowe
    - 7.3.6. Zabytki nieruchome o najważniejszym znaczeniu dla gminy
8. Prawne formy ochrony zasobów zabytkowych gminy Rymań
9. Ocena dziedzictwa kulturowego gminy Rymań. Analiza szans i zagrożeń.
10. Założenia programowe gminnego programu opieki nad zabytkami
11. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami
12. Monitoring i zasady oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami
13. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami
14. Podsumowanie
15. Bibliografia
16. Załączniki
  - 16.1. Załącznik nr 1 - zabytki objęte wpisem do rejestru zabytków
  - 16.2. Załącznik nr 2- zabytki nieruchome ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków
  - 16.3. Załącznik nr 3 - wzór uchwały, wniosku i sprawozdania z wykonanych prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru

I. WSTĘP

Przedmiotem niniejszego opracowania jest dziedzictwo kulturowe gminy Rymań. Celem opracowania jest określenie podstawowych kierunków działań i zadań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami gminy Rymań. Podstawowym założeniem niniejszego „Programu opieki nad zabytkami dla gminy Rymań na lata 2016 – 2019” jest ukierunkowanie polityki samorządu, służącej podejmowaniu planowanych działań dotyczących finansowania, inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Program Opieki nad Zabytkami ma za zadanie inicjować, wspierać i koordynować prace z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniać a także promować ochronę dziedzictwa kulturowego gminy. Jest on także podstawą współpracy między samorządem gminy a właścicielami obiektów zabytkowych oraz Zachodniopomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Rozwijanie współpracy w kolejnych latach powinno przynieść społeczności gminy Rymań wymierne korzyści w zachowaniu dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 z późn. zm.) nakłada na gminy obowiązek sporządzenia programu opieki nad zabytkami. Przyjęto wytyczne zawarte w poradniku metodycznym opracowanym przez Krajowy Ośrodek i Badań i Dokumentacji Zabytków pt. Gminny program opieki nad zabytkami. Poradnik Metodyczny- Warszawa 2008r. Program opieki nad zabytkami jest dokumentem wymagającym cyklicznej aktualizacji. Ponieważ niniejsze opracowanie powstało jako pierwsze, powinno być istotnym punktem odniesienia dla programów powstających na kolejne okresy czteroletnie, z koniecznymi zmianami, które będą uwzględniać nowe uwarunkowania prawne i administracyjne oraz zmieniające się warunki gospodarcze i społeczne. Program opieki nad zabytkami jest dokumentem uzupełniającym w systemie planowania.

2. PODSTAWA PRAWNA OPACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Główną podstawą prawną do sporządzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami gminy Rymań były przede wszystkim następujące akty prawne:

1. Konstytucja *Rzeczypospolitej Polskiej* z dnia 2 kwietnia 1997 r. - zgodnie z art. 6 ust. 1 – *Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju*. Obowiązek, wynikający z Konstytucji realizowany jest między innymi poprzez tworzenie Programów Opieki nad Zabytkami na poszczególnych szczeblach, w tym gminnym.
2. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003r. (tekst jednolity Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 z późn. zm.). Ustawa ta jest głównym aktem prawnym, który reguluje zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce. Określa ona pojęcie zabytku, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, formy ich ewidencjonowania oraz precyzuje kompetencje organów.
3. Ustawa o samorządzie województwa z dnia 5 czerwca 1998 r. - zgodnie z art. 11 ust. 2 pkt 6 samorząd województwa prowadzi politykę rozwoju województwa, na którą składa się: „wspieranie rozwoju kultury oraz sprawowanie opieki nad dziedzictwem kulturowym i jego racjonalne wykorzystywanie”.
4. Ustawa o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990 roku (tekst jednolity Dz.U. z 2015 r. poz. 1515 z późn. zm.). - zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt. 9 cytowanej ustawy, - „Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opiece nad zabytkami”.

5. Inne przepisy odrębne uwzględniające ochronę zabytków i opieka nad zabytkami:
  - 1) Ustawa z dnia 27 marca 2003r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tekst jednolity Dz. U. z 2016 r. poz. 778 z późn. zm.)
  - 2) Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (tekst jednolity. Dz. U. z 2016 r. poz. 290 z późn. zm.)
  - 3) Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity Dz. U. z 2016 r. poz. 672 z późn. zm.)
  - 4) Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jednolity Dz. U. z 2015 r. poz. 1651 z późn. zm.)
  - 5) Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 roku o gospodarce nieruchomościami (tekst jednolity Dz. U. z 2015 r. poz. 1774 z późn. zm.)
  - 6) Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tekst jednolity Dz. U. z 2012, poz. 406 z późn. zm.)
  - 7) Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2014 r. poz. 1118 z późn. zm.)
6. Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i bibliotekach określa:
  - 1) Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (tekst jednolity Dz. U. z 2012 r. poz. 987)
  - 2) Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (tekst jednolity Dz. U. z 2012 r. poz. 642 z późn. zm.)
7. Ochrona materiałów archiwalnych regulowana jest przepisami Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (tekst jednolity Dz. U. z 2015 r. poz. 1146 z późn. zm.).

3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ

3.1. Obowiązek sporządzania programów opieki nad zabytkami

Obowiązki gminy w analizowanym zakresie określają zarówno przepisy ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 z późn. zm.) jak również ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz.U. z 2015 r. poz. 1515 z późn. zm.). Sporządzenie programu opieki nad zabytkami należy do zadań własnych gminy. Wójt Gminy sporządza na okres czterech lat gminny program opieki nad zabytkami (art. 87 ust. 1), który przyjmuje rada gminy po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 87 ust. 3). Po okresie dwóch lat Wójt Gminy sporządza sprawozdanie, które przedstawia radzie gminy do wglądu zgodnie z art. 87 ust. 4 i 5.

3.2. Sposoby opieki nad zabytkami w świetle przepisów ustawy o ochronie zabytków opieki nad zabytkami

Na podstawie art. 5, art. 6 ust.1 i art. 86 Konstytucji RP zabytki zostały objęte ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 z późn. zm.).

Według zapisów art. 4 cytowanej ustawy ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej, działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę,

- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Zgodnie z art. 5 powyższej ustawy opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega w szczególności na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku,
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku,
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie,
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości,
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

W myśl art. 6 ustawy ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

- 1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:
  - krajobrazami kulturowymi,
  - układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
  - dziełami architektury i budownictwa, dziełami budownictwa obronnego,
  - obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami,
  - przemysłowymi, cmentarzami, parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
  - miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,
- 2) zabytki ruchome będące, w szczególności:
  - dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
  - kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
  - numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami, wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego, materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (tekst jednolity Dz. U. z 2012 r. poz. 642 z późn. zm.),
  - instrumentami muzycznymi,
  - wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
  - przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,

Art. 6 ustawy mówi również, iż ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej. W ustawie znajdują się zapisy precyzujące formy ochrony zabytków.

Art. 7 ustawy stanowi, iż formami ochrony zabytków są:

- 1) wpis do rejestru zabytków,
- 2) uznanie za pomnik historii,
- 3) utworzenie parku kulturowego,
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

4. PRZYJĘTE DEFINICJE

Dla właściwego rozumienia zadań programu konieczne jest wprowadzenie i objaśnienie pojęć zawartych w Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, które określają definicje nazewnictwa związanego z ochroną i opieką nad zabytkami:

- 1) **Ochrona zabytków** polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:
  - 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie
  - 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków
  - 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków
  - 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę
  - 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków
  - 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska
- 2) **Opieka nad zabytkami** natomiast sprawowana przez ich właścicieli lub posiadaczy polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:
  - 1) naukowego badania i dokumentowania zabytków
  - 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku
  - 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie
  - 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości
  - 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury

Zaznaczyć należy, że zabytki podlegają ochronie i opiece **bez względu na stan zachowania** (art. 6 ustawy).
- 3) **Zabytek**- nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- 4) **Zabytek nieruchomy** - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt. 1;
- 5) **Zabytek ruchomy** – rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt. 1;
- 6) **Zabytek archeologiczny** – zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- 7) **Instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami** – instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
- 8) **Prace konserwatorskie** – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
- 9) **Prace restauratorskie** – działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie;
- 10) **Badania konserwatorskie** – działania mające na celu rozpoznani historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów zastosowanych technologii, określenie stanu

zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich;

- 11) **Badania architektoniczne** – działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
- 12) **Badania archeologiczne** – działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
- 13) **Historyczny układ ruralistyczny** – przestrzenne założenie wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- 14) **Historyczny zespół budowlany** - powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- 15) **Krajobraz kulturowy** – przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;
- 16) **Otoczenie** – teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków, w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1. Ochrona dziedzictwa kulturowego Polski w ustaleniach międzynarodowych

Najważniejsze dla dziedzictwa kulturowego ustalenia międzynarodowe, przyjęte przez Polskę są:

- 1) **Konwencja UNESCO** w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego z dnia 20 października 2005r. sporządzona w Paryżu (Dz.U. z 2007r. Nr 215, poz.1585). Celami konwencji są m.in.:
  - a) ochrona i promowanie różnorodności form wyrazu kulturowego; tworzenie takich warunków dla kultur, aby mogły się w pełni rozwijać i swobodnie na siebie oddziaływać w sposób przynoszący im wzajemne korzyści; promowanie poszanowania różnorodności form wyrazu kulturowego i uświadamianie jej wartości na płaszczyźnie lokalnej, krajowej i międzynarodowej;
  - b) potwierdzenie znaczenia związku między kulturą i rozwojem dla wszystkich krajów. Za zasady uznano: komplementarność ekonomicznych i kulturowych aspektów rozwoju - z uwagi na fakt, że kultura jest jedną z głównych sił napędowych rozwoju, a kulturowe aspekty rozwoju są równie istotne jak jego aspekty ekonomiczne.
  - c) ochrona, promowanie, zachowanie różnorodności kulturowej są podstawowym warunkiem trwałego oraz zrównoważonego rozwoju dla dobra obecnych i przyszłych pokoleń.
- 2) **Europejska Konwencja Krajobrazowa z dnia 22 października 2000r.**
(Dz.U. z 2006r. Nr 14, poz.98). Podpisana we Florencji konwencja zobowiązuje do ustanowienia i wdrożenia polityki ukierunkowanej na ochronę, gospodarkę i planowanie krajobrazu, który przyczynia się do tworzenia kultur lokalnych i jest podstawowym komponentem europejskiego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego.
- 3) **Europejska konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego z dnia 16 stycznia 1992r.**
(Dz.U. z 1996r. Nr 120, poz.564) sporządzona w La Valetta. Konwencja dotyczy dziedzictwa archeologicznego, które stanowi źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych”, która zobowiązuje do:
  - a) wprowadzenia systemu prawnej ochrony dziedzictwa archeologicznego, zapewniającego prowadzenie ewidencji archeologicznego dziedzictwa;

- b) łączenia potrzeb archeologii z wymaganiami planów zagospodarowania;
- c) zapewnienia finansowego wsparcia dla badań archeologicznych od władz państwowych, regionalnych i gminnych.

4) Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego z dnia 16 listopada 1972r. (Dz. U. z 1976r. Nr 32, poz.190) przyjęta przez Konferencję Generalną Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury. Konwencja zobowiązuje do:

- a) uprawiania polityki zmierzającej do wyznaczenia dziedzictwu kulturalnemu i naturalnemu odpowiedniej funkcji w życiu zbiorowym i włączenia ochrony tego dziedzictwa do programów planowania ogólnego;
- b) ustanowienia skutecznego systemu ochrony dziedzictwa kulturalnego i naturalnego o wyjątkowym znaczeniu dla całej ludzkości, zorganizowanego w sposób stały i zgodny z metodami współczesnej nauki;
- c) podejmowania środków prawnych, naukowych, technicznych, administracyjnych i finansowych w celu identyfikacji, ochrony, konserwacji, waloryzacji i reanimacji dziedzictwa kulturowego.

5) Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego z dnia 16 sierpnia 2011 r. (Dz. U. z 1976r. Nr 32, poz.190)- Polska ratyfikowała Konwencję 22.10.2010r. Konwencja zobowiązuje do:

- a) objęcia ochroną niematerialnego dziedzictwa kulturowego wspólnot, grup i jednostek rozumianego wg UNESCO jako: „praktyki, wyobrażenie, przekazy, wiedza i umiejętności jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturową, które wspólnoty, grupy i w niektórych przypadkach jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego”.
- b) stałego odtwarzania i przekazywania z pokolenia na pokolenie zwyczajów i tradycji, przyczyniając się do wzrostu poczucia własnej tożsamości oraz poszanowania dla różnorodności kulturowej oraz ludzkiej kreatywności.
- c) utrwalenie i przekazanie przyszłym pokoleniom dorobku naszych kultur.

5.2. Uwarunkowania ochrony dziedzictwa kulturowego na szczeblu krajowym

5.2.1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

Ochrona zabytków jest obowiązkiem konstytucyjnym Państwa. Artykuł 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej wskazuje iż „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego (...). Istotnym elementem dziedzictwa są zabytki, które w swych niematerialnych wartościach są dobrem wspólnym.”

5.2.2. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 z późn. zmianami ¹) określa podstawowe zasady ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Ustawa wskazuje także zobowiązania samorządu gminnego względem obiektów zabytkowych. Nakłada na gminy obowiązek wykonania gminnej ewidencji zabytków, a następnie opracowanie gminnego programu opieki nad zabytkami. Artykuł 87 ust. 2 Ustawy określa cele przygotowania ww. programu:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) eksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;

¹ Dz. U. z 2015 r. poz. 397, 774, 1505

- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Jednocześnie ustawowe definicje ochrony i opieki nad zabytkami formułują zadania samorządu ochrony wszystkich zabytków przez samorząd, jako organ administracji publicznej oraz opieki przede wszystkim nad zabytkami, do których samorząd posiada tytuł prawny.

5.2.3 Strategia Rozwoju Kraju 2007 – 2015

W Strategii Rozwoju kraju wyszczególniono walory środowiska naturalnego, potencjał kulturowy oraz korzystne położenie geograficzne Polski. Strategia zakłada w głównych zamierzeniach, iż w niezbędne jest wsparcie inicjatyw lokalnych w modernizacji i rozbudowie infrastruktury turystycznej poprzez władze publiczne. Ważnym punktem w wizji rozwoju kraju jest także rozwój turystyki na obszarze Polski. Jednym z czołowych celów strategii jest podniesienie poziomu i jakości życia mieszkańców kraju, który może być osiągnięty działania wedle zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju oraz pielęgnowaniu i zachowaniu dziedzictwa kulturowego Polski. Jednym z priorytetów Strategii istotnych dla dziedzictwa kulturowego zawiera się zadanie: **wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki, poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej takich jak kultura, sport i turystyka, rozwój obszarów wiejskich, rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej.**

5.2.4 Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014 – 2017

(Uchwała Rady Ministrów Nr 125/2014 z dnia 24 czerwca 2014 r.).

Projekt stanowi wykonanie obowiązku przewidzianego w art. 84 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Celem Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami jest stworzenie warunków niezbędnych do realizacji zadań ochronnych wynikających z ww. ustawy. Krajowy Program jest kluczowym instrumentem planowania politycznego w dziedzinie ochrony zabytków na obszarze Polski. We wstępie do tego określono główne cele programu, którymi jest wzmocnienie ochrony i opieki nad tą istotną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków w Polsce. Celem jest także stworzenie wykładni porządkującej sferę ochrony i opieki nad zabytkami w świetle siedmiu podstawowych zasad konserwatorskich:

- 1) zasady *primum non nocere* (po pierwsze nie szkodzić);
- 2) zasady maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych);
- 3) zasady minimalnej niezbędnej ingerencji (powstrzymywania się od działań niekoniecznych);
- 4) zasady, zgodnie, z którą usuwać należy to (i tylko to), co na oryginał działa niszcząco;
- 5) zasady czytelności i odróżnialności ingerencji;
- 6) zasady odwracalności metod i materiałów;
- 7) zasady wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

Wymienione zasady obowiązują szeroką branżę specjalistów tj. pracowników urzędów służby konserwatorskiej, restauratorów dzieł sztuki, konserwatorów architektów, urbanistów, budowlanych, archeologów, badaczy, właścicieli i użytkowników obiektów, w tym także osób duchownych.

W programie wyznaczono następujące cele działań w następujących ramach:

- 1) „Uwarunkowań ochrony i opieki nad zabytkami”, zagadnienia zostały opisane w sposób określający po pierwsze cel, a następnie kierunki działania. Dotyczy to w szczególności stanu zabytków nieruchomych, ruchomych i archeologicznych, stanu zabytków techniki, pomników historii, obiektów z Listy Dziedzictwa Światowego UNESCO, (dla tych tematów wspólnym jest utworzenie krajowej ewidencji w systemie cyfrowym oraz monitoring stanu i sposobów wykorzystania), stanu służb konserwatorskich, stanu opieki nad zabytkami i wreszcie stanu uregulowań prawnych.
- 2) „Działań o charakterze systemowym” mówi o powiązaniu ochrony zabytków z polityką ekologiczną, dotyczącą ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa oraz o wypracowaniu strategii ochrony dziedzictwa i wprowadzeniu jej do polityk sektorowych.
- 3) „Systemu finansowania” omówione są aspekty stworzenia sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki konserwatorskiej.
- 4) „Dokumentowania, monitorowania i standaryzacji metod działania” omówione jest dokumentowanie poprzez tworzenie systemu i stale aktualizowanych, elektronicznych baz informacji o zasobach oraz stanie zabytków w Polsce i ich dokumentacji; wypracowanie spójnego systemu dokumentowania badań, stanu zachowania oraz określania i certyfikacji wartości zabytkowych, wspólnego dla wszystkich typów zabytków; monitorowanie - poprzez gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania, postępach i wynikach prac konserwatorskich i restauratorskich, zagrożeniach, prawidłowości zarządzania i bezpieczeństwie użytkowania obiektów zabytkowych oraz o innych formach ochrony dziedzictwa oraz ujednoczenie metod działań profilaktycznych, konserwatorskich, restauratorskich i ochronnych.
- 5) „Kształcenia i edukacji” porusza fundamentalne zagadnienie stałej pracy nad wzrostem świadomości, dotyczącym wartości dziedzictwa kulturowego i jego ochrony w życiu i prawidłowym funkcjonowaniu społeczeństwa.
- 6) „Współpracy międzynarodowej” opisane są zagadnienia mające na celu wzmocnienie obecności Polski w światowym i europejskim środowisku działającym na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i promocja polskich osiągnięć w tej dziedzinie.

5.2.5 Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2020

Celem Strategii jest zrównoważenie rozwoju kultury w regionach, a także zachowanie dziedzictwa kulturowego i ochrona zabytków. W programie opieki nad zabytkami dla gminy powinny zostać zrealizowane cele zgodnie z misją Narodowej Strategii Rozwoju Kultury: **„zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość Narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwoju regionów”**.

W głównych tezach Narodowej Strategii przedmiotem zainteresowań zarówno regionalnych jak i lokalnych władz samorządowych powinny być: całokształt dorobku historycznego, artystycznego i cywilizacyjnego Polski. Tezy te zakładają zwiększenie aktywności w sferze kultury na szczeblu regionalnym i gminnym. Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej umożliwiło wprowadzenie w kluczowych sferach życia społecznego i ekonomicznego, w tym kultury - systemowe i długookresowe planowanie, w tym planowanie strategiczne w państwie. Elementem takiego planowania jest wyznaczenie zadań i priorytetów, co jest niezwykle istotne przy sporządzaniu programu opieki nad zabytkami na szczeblu gminnym. Strategicznym obszarem działań jest tutaj ochrona dziedzictwa kulturowego a szczególnie ochrona i rewitalizacja zabytków. Ochrona zabytków powinna skupiać się na aktywnym działaniu ze względu na rosnące znaczenie powiązania kultury z rozwojem gospodarczym. Elementy dziedzictwa kulturowego materialnego i niematerialnego powinny zostać

wykorzystane w kształtowaniu zintegrowanych produktów turystycznych i regionalnych. Istotną rolę w inicjowaniu społeczeństwa w funkcjonowaniu sfery kultury powinny spełniać jednostki samorządu terytorialnego, w tym do dobrowolnego udziału w finansowaniu instytucji i wydarzeń kulturalnych na poziomie regionalnym i gminnym. Ważnym czynnikiem staje się pozyskanie środków na kulturę z funduszy strukturalnych oraz innych środków Unii Europejskiej. Zarówno Państwo jak i struktury samorządowe mają za zadanie zapewnić środki finansowe na wkład własny do projektów realizowanych z zakresu kultury, a także ochrony zabytków.

5.2.6 Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego na lata 2004-2013”- wraz z uzupełnieniem na lata 2004-2020

Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” jest dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury w latach 2004–2020 w sferze spuścizny kulturowej Polski. Podstawą do sformułowania Narodowego Programu Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” jest uznanie sfery dziedzictwa za podstawę rozwoju kultury i upowszechniania kultury, a także za potencjał regionów, służący wzrostowi konkurencyjności regionów dla turystów, inwestorów i mieszkańców. Do najważniejszych celów strategicznych w zakresie ochrony zabytków zalicza się:

- 1) przygotowanie skutecznego systemu prawno-finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami;
- 2) podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa;
- 3) poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służby konserwatorskiej;
- 4) ograniczenia uznaniowości konserwatorów poprzez nałożenie na nich odpowiedzialności za niezgodne z prawem postępowanie.

Celem strategicznym programu jest zwiększenie ochrony i upowszechnianie dziedzictwa kulturowego, w tym przede wszystkim kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych. Cele te odnoszą się również do gminnych programów opieki nad zabytkami, który ma w szczególności za zadanie zwrócić uwagę na problematykę ochrony zabytków i wyznaczenie gminie wiejskiej zadań poprawiających stan zachowania zabytków. Zgodnie z Narodowym Programem „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego na lata 2004-2020”, skuteczna ochrona zabytków nie może istnieć bez skutecznej strategii w zakresie zarządzania. Dlatego też tworzenie Programów Opieki nad Zabytkami na szczeblu gminnym wskazują kierunki działań, mających na celu:

- 1) poprawę stanu zachowania zabytków;
- 2) rewaloryzację zabytków ich adaptację na cele społeczne;
- 3) adaptacje na cele kulturalne, turystyczne;
- 4) zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości,
- 5) upowszechnienie informacji o zabytkach będących częścią wspólnego dobra narodowego.

Program Kultury wskazuje możliwość zasilenia sfery ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez pozyskanie dodatkowych środków m.in. poprzez wdrożenie rozwiązań europejskich, z budżetu Ministra Kultury, jednostek samorządu terytorialnego i funduszy strukturalnych itp. Pozwala to określić możliwości finansowania zadań zawartych w Programie Opieki nad Zabytkami dla gminy Rymanów.

5.2.7 Program „Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego”

W ramach programu dofinansowane będą inwestycje służące (...) ochronie polskiego dziedzictwa narodowego (...). Celem programu jest zwiększenie efektywności wykorzystania środków europejskich na rzecz rozwoju kultury, ochrony i zachowania dziedzictwa narodowego poprzez dofinansowanie wkładu własnego do wybranych zadań realizowanych ze środków europejskich. O

promesę ministra mogą ubiegać się m.in. jednostki samorządu terytorialnego, kościoły i związki wyznaniowe itp.

5.2.8 Program „Dziedzictwo kulturowe”

Celem programu jest ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego w kraju i za granicą, wspieranie działalności muzeów oraz popularyzacja kultury ludowej. Celem tego programu jest przede wszystkim możliwość dofinansowania przedsięwzięć kulturalnych. Program ten składa się z 5 priorytetów:

- 1) ochrona zabytków;
- 2) wspieranie działań muzealnych;
- 3) kultura ludowa;
- 4) ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą;
- 5) ochrona zabytków archeologicznych.

Dokumenty krajowe warunkują po części zapisy zawarte w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla gminy Rymań na lata 2016 – 2019 oraz wskazują sposób na dofinansowanie zamieszczonych w Programie zadań.

5.3 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Dla Gminnego Programu gminy Rymań najważniejsze znaczenie mają następujące dokumenty wykonane na poziomie województwa i powiatu:

- 1) Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do 2020 r. (Uchwała Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego Nr XXVI/303/05 z dnia 19 grudnia 2005 r., aktualizowana 22 czerwca 2010 r.)
- 2) Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2014 - 2020 (Uchwała Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego Nr 992/13 z dnia 18 czerwca 2013 r.)
- 3) Plan zagospodarowania przestrzennego województwa Zachodniopomorskiego (Uchwała Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego Nr XLV z dnia 19 października 2010 r),
- 4) Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Zachodniopomorskim do 2015r. (Uchwała Sejmiku Województwa Nr XVI/147/2000 z dnia 23.10.2000 r.)
- 5) Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2013-2017 dla Województwa Zachodniopomorskiego (Uchwała Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego Nr XXIII/310/13 z dnia 26 marca 2013 r.)
- 6) Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Kołobrzeskiego

5.3.1. Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do 2020 r.

Przyjęta przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego Uchwałą Nr XXVI/303/05 z dnia 19 grudnia 2005r., i zaktualizowana dnia 22 czerwca 2010 r. strategia określa kierunki działań społeczności regionu oraz mechanizmy monitorowania jego rozwoju. Zgodnie z zapisami rozwój kultury stanowić ma fundament tożsamości regionalnej. Realizacji założeń Strategii mają służyć programy strategiczne.

Gmina Rymań jest sklasyfikowana w strukturze przyrodniczo-gospodarczej Województwa Zachodniopomorskiego jako II Obszar wieloprzestrzenny – Obszar selektywnej, wielofunkcyjnej aktywizacji gospodarczej ze szczególnym uwzględnieniem funkcji turystycznej, uzdrowiskowej, rolniczej, leśnej i przetwórstwa. Wielofunkcyjny rozwój centrów urbanizacji. Zachowanie i kreowanie nowych form ochrony z uwzględnieniem wymogów zrównoważonego rozwoju gospodarczego. Zaplecze żywnościowe m.in. dla pasa nadmorskiego. W obszarze tym wskazano potencjalne możliwości rozwoju turystyki, któremu sprzyjają m.in. zabytki architektury

świadczące o bogatym dziedzictwie kulturowym regionu. Przy słabym poziomie mechanizmów wsparcia rozwoju kultury i dziedzictwa kulturowego, małe wydatki jednostek samorządu terytorialnego na ochronę dziedzictwa kulturowego, słabo rozwinięte produkty turystyczne związane z wykorzystaniem zasobów środowiska naturalnego i kulturowego. Strategia wyznacza sześciu celów strategicznych, w których problematyka ochrony zabytków i opieki nad zabytkami została wskazana w czterech celach takich jak:

Cel nr 1: wzrost innowacyjności i efektywności gospodarowania

Realizacja celu – rozwój i promocja produktów turystycznych;

Cel nr 3: zwiększenie przestrzennej konkurencyjności regionu

Realizacja celu – Rozwój małych miast, rewitalizacja i rozwój obszarów wiejskich;

Cel nr 4: zachowanie i ochrona wartości przyrodniczych, racjonalna gospodarka rolna

Realizacja celu - Rewitalizacja obszarów zurbanizowanych;

Cel nr 6: wzrost tożsamości i spójności społecznej regionu

Realizacja celu – Wzmacnianie tożsamości społeczności lokalnej i wspieranie działań aktywizujących rynek pracy.

Ponadto strategia rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego wyznacza priorytety rozwoju jako obszary koncentracji działań w ramach celów strategicznych. Rozwój kultury i sztuki oraz znaczenie dziedzictwa kulturowego w funkcjonowaniu lokalnych społeczności zajmuje ważne miejsce w wyznaczonych priorytetach. Z tego względu zagadnienia kultury zostały wymienione w priorytecie dot. kształtowania i utrzymania ładu przestrzennego. Wyznaczone w strategii cele operacyjne stanowią główne zasady w zachowaniu wartości dziedzictwa kulturowego i zawierają się w następujących punktach:

1. ochrona krajobrazu naturalnego i kulturowego;
2. dbałość o utrzymanie historycznego kształtu wartościowych zespołów urbanistycznych i architektonicznych;
3. przeciwdziałanie degradacji przestrzeni przez nieskoordynowaną działalność inwestycyjną;
4. integracja społeczności regionu- badanie i dokumentowanie historii oraz teraźniejszości regionu.

W Strategii poruszono problem ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego i zwrócono w nim uwagę na to, że dziedzictwo kulturowe stanowi duży i nie do końca wykorzystany potencjał regionu. W związku z tym w jednym z celów strategicznych, którym jest *Rozwój gospodarki wykorzystującej specyficzne zasoby regionalne*, jako kierunek działań wytypowano ochronę dziedzictwa historycznego, kulturowego i przyrodniczego sprzyjająca jego racjonalnemu wykorzystaniu w rozwoju społeczno-gospodarczym, w tym m.in. wspieranie rozwoju regionalnych przemysłów kultury oraz regionalnych produktów turystycznych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest zgodny z zapisami Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego. Ma celu zachowanie dziedzictwa historycznego, którego materialnym odzwierciedleniem są zabytki i obiekty kulturalne, a także odpowiednio wykorzystanie ich w ramach promowania regionu.

5.3.2. Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2014 - 2020

Dokument strategiczny przyjęty przez Zarząd Województwa Zachodniopomorskiego Uchwałą Nr 2247/14 z dnia 18 grudnia 2014r. Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego jest narzędziem realizacji celów Strategii Rozwoju do roku 2020 oraz jednym z licznych programów służących realizacji Narodowej Strategii Spójności. Umożliwia on dofinansowywanie z funduszy strukturalnych regionu projektów zgodnych z ustalonymi w aktualnym programie priorytetami, obszarami wykorzystania i systemami wdrażania środków unijnych. W

programie tym istotną rolę odgrywa bogate dziedzictwo kulturowe, w tym zabytki, które są atrakcją turystyczną i warunkują w tym sektorze rozwój gospodarczy. Niestety w dużej mierze obiekty zabytkowe są w złym stanie technicznym, co ogranicza ich wykorzystanie. W związku z tym należy zadbać o zabytki i sukcesywnie realizować zadania mające na celu poprawę ich stanu technicznego i przystosowanie ich do odpowiedniej funkcji jaką mają pełnić. Zgodnie z programem wyznaczono 10 osi priorytetowych, do których przypisano cele tematyczne oraz priorytety inwestycyjne:

1) W ramach IV osi priorytetowej:

Rozwój naturalnego środowiska człowieka, wyznaczono cel tematyczny 6: Ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów. Celowi temu określono priorytet inwestycyjny 6c.: Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturalnego, w ramach którego wyznaczono cel szczegółowy 1 – Zwiększona atrakcyjność zasobów kultury regionu.

W związku z tym planowane są działania z zakresu prac konserwatorskich, restauratorskich oraz promocyjnych, które mają na celu zwiększenie atrakcyjności województwa poprzez udostępnienie obiektów zabytkowych dla mieszkańców województwa oraz turystów.

Realizacja prac konserwatorskich, restauratorskich przyczyni się osiągnięcia celu szczegółowego z uwagi na fakt dostosowania obiektów do celów użytkowych oraz ich udostępnienia mieszkańcom regionu oraz turystom. Dzięki realizacji tego typu projektu zwiększy się potencjał turystyczny, tj. powstaną miejsca ciekawe i cenne kulturowo. Pozwoli to na poszerzenie oferty turystycznej, co przyczyni się do rozwoju jednej z regionalnych specjalizacji, którą jest turystyka.

2) W ramach osi priorytetowej II:

Gospodarka, innowacje, nowoczesne technologie wyznaczono cel tematyczny 2: Zwiększanie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych. W ramach celu wskazano priorytet inwestycyjny 2.3. - wzmocnienie zastosowania rozwiązań cyfrowych w ramach e-gov, e-edukacji, włączenia cyfrowego, e-kultury i e-zdrowia. Priorytet ten zakłada szerokie udostępnienie zasobów publicznych m.in. w ramach informacji publicznej. W związku z tym planowane jest wsparcie digitalizacji zasobów kulturowych, naukowych i edukacyjnych będących w posiadaniu instytucji szczebla lokalnego, co zapewni dostęp w postaci cyfrowej m.in. do informacji o dziedzictwie kulturowym regionu i gminy.

W Gminnym Programie nad Zabytkami gminy Rymań wyznaczone zadania są zgodne z cytowanym Regionalnym Programem Operacyjnym.

5.3.3. Plan zagospodarowania przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego

Dokument został przyjęty przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego Uchwałą Nr XLV/530/2010 z dnia 29 października 2010r. (Dz. U. Woj. Zachodniopomorskiego z 2010, Nr 136, poz. 2708). Plan stanowi integralny element szeroko pojętego planowania strategicznego dla województwa i określa zadania polityki przestrzennej, także w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego. Plan nie jest aktem prawa miejscowego i nie narusza uprawnień gmin w zakresie gospodarki przestrzennej, umożliwia jednak ubieganie się o środki finansowe regionalne, krajowe i unijne na realizację zadań celu publicznego. Strategicznym celem planu zagospodarowania przestrzennego województwa jest zrównoważony rozwój przestrzenny województwa, służący integracji przestrzeni regionalnej z przestrzenią europejską i krajową, spójności wewnętrznej województwa, zwiększeniu jego konkurencyjności oraz podniesieniu poziomu i jakości życia mieszkańców. Do realizacji postawionego celu wyznaczono cele szczegółowe, do której zaliczono także ochronę dziedzictwa kulturowego i krajobrazu. W obrębie tym wskazano następujące kierunki:

Cel 1. Ochrona i wyeksponowanie dziedzictwa kulturowego:

- 1) wskazanie do utworzenia parków kulturowych w polityce przestrzennej jednostek samorządu terytorialnego, w tym: utrzymanie zasad kompozycji przestrzenno-architektonicznej i jej różnorodności na terenach projektowanych parków kulturowych, ochrona obiektów budowlanych, komponowanej zieleni, stanowisk archeologicznych, przyrodniczych tworzących specyfikę obszaru parków kulturowych oraz zakaz wprowadzania na terenach projektowanych parków kulturowych elementów i form zagospodarowania degradujących krajobraz;

Na terenie gminy Rymanów nie wskazano parku kulturowego do utworzenia.

- 2) uwzględnianie w polityce przestrzennej jednostek samorządu terytorialnego obowiązku sporządzania planów miejscowych uwzględniających obiekty, założenia zabytkowe i stanowiska archeologiczne wraz z ich otoczeniem;
- 3) uwzględnianie wytycznych wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami w polityce przestrzennej jednostek samorządu terytorialnego;

Zalecenia

- 1) Uwzględnienie wskazanych obszarów kulturowo-krajobrazowych w polityce przestrzennej jednostek samorządu terytorialnego;
- 2) Ochrona walorów wskazanych obszarów kulturowo-krajobrazowych, w tym zachowanie ich charakterystycznych cech kulturowych i krajobrazowych w drodze łącznego stosowania przepisów dotyczących ochrony zabytków, krajobrazu i środowiska przyrodniczego;
- 3) Utrzymanie i eksponowanie otwarć krajobrazowych, punktów widokowych, miejsc ekspozycji wartościowych krajobrazów kulturowych i przyrodniczych;
- 4) Wykluczenie z lokalizacji inwestycji wielkokubaturowych, wielkoprzestrzennych, dominat wysokościowych obszarów zapewniających ekspozycję sylwetek historycznych jednostek osadniczych oraz dominant krajobrazowych;
- 5) Sporządzanie studiów krajobrazu kulturowego/ wpływu inwestycji wielkoprzestrzennych na krajobraz – wyprzedzająco w stosunku do zmian w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy;
- 6) Uwzględnianie w polityce przestrzennej jednostek samorządu terytorialnego ochrony wskazanych i rekomendowanych do ustanowienia pomników historii wraz z ich otoczeniem;
- 7) Uwzględnianie w polityce przestrzennej jednostek samorządu terytorialnego ochrony układów urbanistycznych i ruralistycznych wpisanych i wskazanych do wpisania do rejestru zabytków wraz z obowiązkiem sporządzania dla nich planów miejscowych;
- 8) Rewaloryzacja i rewitalizacja zespołów parkowo-pałacowo-folwarcznych;
- 9) Rewitalizacja zabytkowych układów przestrzennych urbanistycznych i ruralistycznych;
- 10) Porządkowanie i utrzymanie historycznych nekropoli z elementami sepulkralnymi i zielenią komponowaną;
- 11) Inwentaryzacja i waloryzacja zieleni przydrożnej, wprowadzenie zakazu wycinki alejowych nasadzeń drogowych lub obowiązku stosownych kompensacji;
- 12) Wyprowadzenie poza centra miast wpisanych i projektowanych do wpisu do rejestru zabytków historycznych układów ruchu tranzytowego, parkingów, sklepów wielkopowierzchniowych;

Projekty

- 1) Studia historyczno-krajobrazowe (identyfikacja, delimitacja specyficznych wartości krajobrazu, w tym krajobrazu otwartego z uwzględnieniem otwarć krajobrazowych, panoram miejscowości, punktów widokowych, miejsc ekspozycji cennych krajobrazów kulturowych i przyrodniczych, naturalnych i kulturowych dominant terenu, granic krawędzi leśnych, topografii i „fizjonomii” układów przyrodniczych) dla wskazanych obszarów kulturowo-

- krajobrazowych wraz z wytycznymi do polityki przestrzennej gmin;
- 2) Programy rewitalizacji zabytków opuszczonych i niszczących z wykorzystaniem różnych środków finansowania, w tym funduszy UE;
  - 3) Program modernizacji i wykorzystania zabytkowych budowli hydrotechnicznych;
  - 4) Studium przebiegu dróg o szczególnych walorach krajobrazowych jako wytyczne do wskazań i budowy systemu turystycznych tras komunikacyjnych regionu;
  - 5) Opracowanie i upowszechnianie regionalnych katalogów historycznej zabudowy i zagospodarowania terenu, wdrażanie ich do stosowania przez odpowiednie zapisy w prawie miejscowym;

Rekomendacje

- 1) Ustanowienie 10 pomników historii lub – w przypadku braku takiej decyzji – utworzenie parków kulturowych;
Na terenie gminy Rymań nie wskazano do ustanowienia pomnika historii ani też utworzenia parku kulturowego.
- 2) Objęcie ochroną 17 zespołów zabytkowych – układów urbanistycznych i ruralistycznych – przez wpisanie ich do rejestru zabytków;
Na terenie gminy Rymań nie wskazano zespołów do wpisu do rejestru zabytków.
- 3) Określenie zasad wspierania, w tym finansowego, zabiegów renowacyjnych zabytków, a także sporządzenie planu i harmonogramu priorytetowych działań remontowo-konserwatorskich.
- 4) Opracowanie zasad sprzedaży, dzierżawy i udostępniania zabytków w celu ich lepszej ochrony i monitorowania stanu.
- 5) Finansowe wspieranie i promowanie zagospodarowania zabytków na cele kulturalne, turystyczne i inne publiczne z funduszy prywatnych, krajowych, europejskich – budowa systemu dofinansowania i ulg motywujących inwestorów.
- 6) Rozszerzenie listy muzeów i zabytków budowlanych, w których wymagane jest stosowanie systemu sygnalizacji pożarowej (wszystkie kościoły z wyposażeniem, muzea, zamki, pałace).
- 7) Powołanie międzyresortowego zespołu na rzecz opracowania wytycznych ochrony obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo.

Cel 2. Ochrona dóbr kultury współczesnej

Ustanowienie i ochrona dóbr kultury współczesnej przez wprowadzenie stosownych przepisów w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, w planach miejscowych i innych aktach prawa miejscowego dla następujących obiektów, figurujących w katalogu obiektów.

Na terenie gminy Rymań nie wskazano obiektów rekomendowanych do ochrony dóbr kultury współczesnej.

Cel 3. Ochrona i kształtowanie ładu przestrzennego

1. Konsekwentna realizacja ustaleń dokumentów planistycznych samorządów terytorialnych w celu kształtowania spójnego wizerunku miejscowości, przy czym zaleca się:

- 1) ochronę sylwet miast i wsi ze szczególnym uwzględnieniem ekspozycji od strony wjazdów do miejscowości,
- 2) zastosowanie wysokiej jakości materiałów konstrukcyjnych, wykończeniowych, nawierzchni tras komunikacyjnych, kształtujących przestrzeń publiczną,
- 3) regulację w dokumentach planistycznych zasad lokalizacji, gabarytów, wyglądu oraz zagęszczenia reklam,
- 4) wykonanie studiów krajobrazowych dla planowanych lokalizacji inwestycji wielokubaturowych, wieloprzestrzennych, wielkopowierzchniowych, urządzeń infrastruktury technicznej (naziemne sieci inżynieryjne, wieże anten telekomunikacyjnych, wieże elektrowni wiatrowych) w celu określenia ich wpływu na krajobraz kulturowy i przyrodniczy.

Projekty:

1. Stworzenie narzędzi monitoringu i zaangażowanie mieszkańców w kontrolę i utrzymanie ładu przestrzennego.

Rekomendacje:

- 1) stworzenie podstaw „dobrej praktyki” planistycznej w formie narzędzi doradczych definiujących i rozstrzygających zasady kształtowania zabudowy i krajobrazu na poziomie lokalnym i regionalnym.
- 2) wytworzenie mechanizmów prawnych, organizacyjnych, społecznych służących przeciwdziałaniu wyludniania się centrów miast.
- 3) określenie zasad lokalizowania zespołów elektrowni wiatrowych (z wykluczeniem obszarów chronionych) z uwzględnieniem gabarytów, gęstości, wzajemnych odległości i wpływu na krajobraz.

Do kierunków istotnych, dla powstawania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Rymań, określonych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa Zachodniopomorskiego należy ochrona dziedzictwa kulturowego regionu.

5.3.4. Program Opieki nad Zabytkami Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2013-2017

Dokument przyjęty przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego Uchwałą Nr XXIII/310/13 z dnia 26 marca 2013 r. sformułuje główne cele programu opieki nad zabytkami oraz cele operacyjne i podporządkowane im zadania szczegółowe. Przyjmuje się do realizacji trzy cele perspektywiczne:

1. Utrzymanie zabytków budujących krajobraz kulturowy województwa,
2. Funkcjonowanie zabytków w procesie aktywacji ekonomicznej społecznej województwa,
3. Kształtowanie świadomości regionalnej w oparciu o dziedzictwo.

Dla wyznaczonych celów perspektywicznych określa się cele operacyjne. Do poszczególnych celów operacyjnych przyporządkowuje się określone zadania szczegółowe:

I. Utrzymanie zabytków budujących krajobraz kulturowy Województwa Zachodniopomorskiego

1. Ochrona i opieka nad zabytkami i krajobrazem kulturowym w dokumentach strategicznych i planistycznych
  - 1) Uzupełnienie Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do 2020 roku,
  - 2) Uwzględnienie Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Zachodniopomorskiego w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Zachodniopomorskiego,
  - 3) Aktualizacja Strategii Rozwoju Turystyki z uwzględnieniem Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Zachodniopomorskiego,
  - 4) Uwzględnienie Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Zachodniopomorskiego w dokumentach planistycznych dotyczących gospodarki przestrzennej,
  - 5) Wspieranie i monitorowanie procesu opracowywania i wdrażania powiatowych i gminnych programów opieki nad zabytkami i gminnych ewidencji zabytków,
  - 6) Uwzględnianie Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Zachodniopomorskiego w dokumentach programowych w powiązanych dziedzinach.
2. Integracja ochrony dziedzictwa, krajobrazu kulturowego i ochrony przyrody
  - 1) Opracowanie Programu Ochrony Krajobrazu Województwa Zachodniopomorskiego,
  - 2) Wzmocnienie ochrony i wykorzystania potencjału dziedzictwa przez budowę systemu ochrony krajobrazu kulturowego w formie parków kulturowych i obszarów kulturowo-krajobrazowych,
  - 3) Opracowanie Wojewódzkiego Programu Ochrony Zabytkowej Zieleni w tym Zabytkowych Parków, Cmentarzy i Alei Przydrożnych.
3. Poprawa materialnego stanu zasobu dziedzictwa kulturowego

- 1) Opracowanie Wojewódzkiego Programu Ochrony Drewnianego Budownictwa Ryglowego i powołanie skansenu lub parku etnograficznego,
  - 2) Opracowanie Wojewódzkiego Programu Ochrony Średniowiecznych Umocnień Miejskich i Historycznych Zespołów Urbanistycznych,
  - 3) Opracowanie Wojewódzkiego Programu Ochrony Zabytków Dziedzictwa Technicznego, cz. I: Młynarstwo (wodne, wiatrowe),
  - 4) Opracowanie Wojewódzkiego Programu Ochrony Zabytkowych Zespołów Dworsko-Parkowo-Folwarcznych,
  - 5) Zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą,
  - 6) Promocja prawidłowej konserwacji i rewaloryzacji zabytków zgodnie z zasadami konserwatorskimi,
  - 7) Wspieranie właścicieli i użytkowników zabytków w prowadzeniu prawidłowej opieki nad zabytkami z obszaru województwa Zachodniopomorskiego.
4. Decentralizacja zadań ochrony i opieki nad zabytkami:
- 1) Wspieranie działań na rzecz budowy samorządowego systemu służb ochrony zabytków – gminnego i powiatowego.
5. Wyznaczenie granic, wartościowych obszarów krajobrazu kulturowego do zachowania i budowa systemu ich ochrony:
- 1) Budowa systemu ochrony i opieki nad zabytkami z terenu województwa Zachodniopomorskiego w formie uznania za Pomniki Historii.
6. Utrzymanie w dobrym stanie zabytków stanowiących własność województwa lub będących w użytkowaniu przez jednostki organizacyjne.
- 1) Realizacja prac remontowych i rewaloryzacyjnych obiektów zabytkowych: znajdujących się w posiadaniu Województwa Zachodniopomorskiego, będących w użytkowaniu przez jednostki organizacyjne, będących w użytkowaniu wojewódzkich osób prawnych.

II. Funkcjonowanie zabytków w procesie aktywizacji ekonomicznej i społecznej województwa

1. Tworzenie warunków finansowych i organizacyjnych do opieki nad dziedzictwem kulturowym regionu materialnym i niematerialnym
  - 1) Dofinansowywanie z budżetu Samorządu Województwa Zachodniopomorskiego zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami – dotacje,
  - 2) Finansowanie z funduszy strukturalnych i zewnętrznych będących w dyspozycji samorządu województwa Zachodniopomorskiego zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami.
2. Zwiększanie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości
  - 1) Rozbudowa wojewódzkiego samorządowego systemu/portalu informacji o zabytki województwa Zachodniopomorskiego dostępne turystycznie,
  - 2) Rozwój tematycznych szlaków turystycznych (pieszych, rowerowych, wodnych, samochodowych, kolejowych, konnych) promujących dziedzictwo kulturowe regionu (w oparciu o wydarzenia historyczne, zespoły zabytków),
  - 3) Zagospodarowanie na cele turystyczne obiektów zabytkowych,
  - 4) Budowa i promocja produktów turystycznych i kulinarnych w oparciu o zasób dziedzictwa kulturowego (w tym niematerialnego).

III. Kształtowanie świadomości regionalnej w oparciu o dziedzictwo kulturowe i potrzebę jego zachowania dla przyszłych pokoleń

1. Edukacja regionalna
  - 1) Tworzenie warunków organizacyjnych i prawnych dla funkcjonowania instytucji zajmujących się dziedzictwem kulturowym i zabytkami województwa,
  - 2) Organizacja Europejskich Dni Dziedzictwa na terenie województwa Zachodniopomorskiego,

- 3) Popularyzacja wiedzy o historii i zabytkach województwa,
  - 4) Włączenie problematyki dziedzictwa kulturowego do programów edukacyjnych,
  - 5) Tworzenie lokalnych muzeów i izb regionalnych,
  - 6) Tworzenie oferty edukacyjnej kierowanej do właścicieli i użytkowników zabytków w zakresie opieki nad zabytkami i pozyskiwania funduszy na remonty i adaptacje zabytków,
  - 7) Promowanie tradycyjnych form i cech regionalnej architektury i budownictwa oraz dawnych rzemiosł i technik budowlanych, ginących zawodów, dziedzictwa niematerialnego regionu,
  - 8) Popularyzacja wiedzy o dobrach kultury współczesnej, zwłaszcza zawartych w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego.
2. Promocja walorów kulturowych regionu
- 1) Popularyzacja wiedzy o zasobach dziedzictwa kulturowego i potrzebie jego ochrony,
  - 2) Popularyzacja i upowszechnianie wiedzy nt. historii Pomorza Zachodniego,
  - 3) Wspieranie działalności wydawniczej, wystawienniczej, multimedialnej promującej walory kulturowe regionu – materialne i niematerialne.

Niniejszy Gminny Program Opieki nad zabytkami dla gminy Rymań jest spójny z Wojewódzkim Programem Opieki, a wymienione powyżej punkty są częścią zadań, które będą realizowane w ramach gminnego programu.

5.4. Polityka w zakresie opieki i ochrony nad zabytkami na poziomie Powiatu Kołobrzeskiego

W chwili obecnej Powiat Kołobrzeski nie posiada Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami. Do dokumentów strategicznych na poziomie powiatu Kołobrzeskiego obejmujących w swoich działaniach ochronę dziedzictwa kulturowego można zaliczyć Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Kołobrzeskiego, którego celem jest stworzenie odpowiednich instrumentów umożliwiających skuteczne zarządzanie rozwojem społeczno-gospodarczym. Działania takie powinny być podjęte także w zakresie kultury gdzie głównym celem jest poprawa infrastruktury kulturalnej oraz ochrona dorobku kulturowego powiatu. W Planie Rozwoju wytyczono zadania mające zrealizować zdefiniowany cel i są to:

- 1) wspieranie inicjatyw ochrony dziedzictwa kulturowego na poziomie powiatu, głównie dorobku kulturowego wsi (np. twórczości ludowej, rzemiosła);
- 2) rozwój lokalnych imprez kulturalnych wpływających na wizerunek oraz istotnie podnoszących atrakcyjność małych miejscowości;
- 3) modernizację, remont budynków i zabytkowych wnętrz, szeroko pojęte zabezpieczenie zarówno eksponatów zabytkowych, jak i samych budynków, a także pozyskanie nowych powierzchni pod działalność kulturalną;
- 4) zagospodarowanie na cele kulturalne zabytków wiejskiej kultury oraz dawnych zabudowań gospodarczych.

Wskazane cele określają ogólną politykę działania, która może wesprzeć lokalne działanie na poziomie gmin Powiatu Kołobrzeskiego, w tym także gminy Rymań.

Gminny Program Opieki nad zabytkami dla gminy Rymań jest spójny z Planem Rozwoju Lokalnego Powiatu Kołobrzeskiego, a wymienione powyżej punkty są częścią zadań, które będą realizowane w ramach gminnego programu.

6. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY RYMAŃ.

6.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy

Dla Gminnego Programu gminy Rymań najważniejsze znaczenie mają następujące dokumenty wykonane na poziomie gminnym:

- 1) Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Rymań (Uchwała Nr III/26/2002 Rady Gminy Rymań z dnia 30 grudnia 2002 r. z późn. zm.²);
- 2) Miejscowy plany zagospodarowania przestrzennego na obszarze gminy Rymań (Uchwała Nr XXIX/166/09 Rady Gminy Rymań z dnia 18 lutego 2009r.).

6.1.1. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Rymań

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego jest dokumentem planistycznym, który wyznacza kierunki polityki przestrzennej gminy i jest podstawą bieżących działań władz samorządowych gminy. Jest dokumentem wyjściowym do wykonania opracowań planistycznych z zakresu gospodarki przestrzennej. Studium gminy Rymań przyjęte zostało uchwałą Nr Uchwała Nr III/26/2002 Rady Gminy Rymań z dnia 30 grudnia 2002 r., a następnie zmienione na mocy uchwały Nr XXII/113/08 z dnia 16 lipca 2008 r. w sprawie uchwalenia zmiany aktualizacyjnej „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Rymań”. Ważnym dla tego programu jest omówienie uwarunkowań wynikających ze stanu ładu przestrzennego i wymogów jego ochrony oraz uwarunkowań wynikające ze stanu środowiska, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego. Dla programu ochrony zabytków gminy istotnym są uwarunkowania wynikające ze stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. W opracowaniu przedstawiono waloryzację miejscowości gminy Rymań pod względem ich wartościach kulturowych jak i zagrożenia dla tych wartości. Jednym z wielu wytycznych studium jest m.in. zachowanie wartości historycznych gminy poprzez ochronę obiektów zabytkowych, ochronę wartości krajobrazowych oraz tradycji kulturowej.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego nie jest aktem prawa miejscowego, ale wytyczne w nim zawarte są wiążące dla gminy przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Ustalenia planów miejscowych są prawem miejscowym dla gminy i muszą być spójne z zapisami zawartymi w studium jako strategicznego dokumentu gminy, wytyczającego kierunek rozwoju gminy na przyszłe lata.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla gminy Rymań jest spójny z kierunkami wskazanymi w obowiązującym Studium.

6.1.2. Miejscowy plany zagospodarowania przestrzennego na obszarze gminy Rymań

Gmina posiada aktualnie tylko jeden obowiązujący plan zagospodarowania przestrzennego o małej powierzchni w stosunku do całości obszaru gminy. Stanowi to bardzo mały procent powierzchni gminy. Obowiązujący plan przyjęty został Uchwałą Nr XXIX/166/09 Rady Gminy Rymań z dnia 18 lutego 2009r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego przebiegu gazociągu wysokiego ciśnienia relacji Płoty-Koszalin w obszarze Gminy Rymań (Dz. U. Woj. Zach. Pom. Nr 13 poz. 536). Stanowi to nieznaczny procent pokrycia planami na obszarze całej gminy. Obowiązujący plan ustala w przepisach szczegółowych tekstu uchwały zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i

---

² Uchwała Nr XXII/113/08 Rady Gminy Rymań z dnia 16 lipca 2008 r.

zabytków w zakresie stanowisk archeologicznych zlokalizowanych na obszarze obowiązującego planu. Wyznaczono strefy ochrony archeologiczno-konserwatorskiej w tym 1 strefę VII - częściowej ochrony konserwatorskiej i 18 stref VIII - ograniczonej ochrony konserwatorskiej.

Ustalenia planu miejscowego są prawem miejscowym dla gminy Rymań. Zapisy obowiązującego planu miejscowego są narzędziem prawnym w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków. W związku z tym na terenie miejscowości Skrzydłowo, Rzesznikowo, Leszczyn i Dębica prawo miejscowe określa zasady ochrony dla stanowisk archeologicznych.

7. CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW ORAZ ANALIZA STANU DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY

7.1 Ogólna charakterystyka gminy - położenie geograficzne

Gmina Rymań położona jest na obszarze równiny Białogardzkiej, w północnej części Województwa Zachodniopomorskiego, w powiecie Kołobrzeskim. Gmina Rymań zajmuje obszar o powierzchni 146 km². Liczba mieszkańców gminy to obecnie ponad 4,1 tysiąca osób. Stolicą gminy jest miejscowość Rymań. Gmina graniczy z czterema gminami: Płoty, Siemyśl, Gościno i Sławoborze. Teren gminy podzielony jest na 9 sołectw, w skład których wchodzi następujące miejscowości: Rymań, Gorawino, Jarkowo, Kinowo, Drozdowo, Drozdówko, Dębica, Leszczyn, Rzesznikowo, Rzesznikówko, Rębice, Starnin, Jarkowo, Mechowo, Petrykozy, Lędowa, Mirowo, Czartkowo, Jaglino, Kamień Rymański, Płonino, Skrzydłowo, Bębniak. Przez teren gminy biegnie droga krajowa o znaczeniu międzynarodowym DK-6 relacji Szczecin-Gdańsk oraz droga wojewódzka DW-105 do Gryfic i Świnoujścia. Przez teren Gminy nie przebiega obecnie żadna trasa linii kolejowej. Przebiegająca przez teren gminy trasa kolei wąskotorowej jest od wielu lat nieczynna i nie jest przewidziane jej reaktywowanie dla ruchu towarowego czy pasażerskiego. Gmina Rymań jest gminą wiejską i ma charakter rolniczy. Północna część gminy posiada dobre gleby, przeważa struktura dużych otwartych kompleksów pól uprawnych. Sieć osadnicza dostosowana w tej części w większości do funkcji wielkotowarowej gospodarki rolnej. Południowa część gminy posiada duży udział lasów oraz bardziej rozproszone osadnictwo z wyraźnymi koncentracjami zabudowy wzdłuż drogi ekspresowej. Na terenie gminy zlokalizowane są także usługi o charakterze wielofunkcyjnym w Rymaniu i rolniczym w Skrzydłowie, Rzesznikowie, Leszczynie i Dębicy. Dużym bogactwem przyrodniczym i krajobrazowym gminy stanowią lasy. Teren lasów stanowi 39% powierzchni gminy. Przez teren gminy przepływają ciek wodne tj.: Dębosznica, Wkra, Mołstowa, Rzecznicza, Lnianka. Dużym walorem krajobrazowym, a także rekreacyjnym dla gminy jest największe w gminie jezioro Popiel w pobliżu wsi Rzesznikowo, a także jezioro Starnin w pobliżu wsi Starnin. Cennym obszarem chronionym na terenie gminy są Kemy Rymańskie - kompleks leśno-łąkowy, który łączy dwa rzeczne korytarze ekologiczne doliny Mołstowej oraz korytarz Dębosznicy i Błotnicy. Największa część obszaru Kem Rymańskich znajduje się w środkowej części gminy Rymań. Obszar zabudowany stanowią północne części wsi: Leszczyn i Dębica oraz Lędowa, Małobór i Gołkowo. Charakterystyczne dla tych okolic są wyraźnie zaznaczające się w krajobrazie gminy wzniesienia kemowe (porośnięte w znacznej części lasami) które mają do 35 m wysokości. W rejonie Rymania znajduje się najwyższe wzniesienie o wysokości 85,6 m n.p.m. Do najwyższych wzniesień zalicza się także Kobyła Góra (82,6 m n.p.m.) a także wzniesienia: Dębowa Góra (78 m n.p.m.), Łysica (76,5 m n.p.m.), Raciborskie Góry (74,8 m n.p.m.). Stanowią one cenny walor krajobrazowy gminy i stanowią o atrakcyjności regionu. Cennymi elementami otwartego, rolniczego krajobrazu są obszary historycznych parków dworskich i pałacowych.

7.2. Zarys historyczny dziedzictwa kulturowego gminy Rymań

Wielowiekowa historia Ziemi Rymańskiej sięga swoimi korzeniami czasów prehistorycznych. Liczne wykopaliska archeologiczne wykonane na przestrzeni wieków świadczą o pradziejach tych ziem zasiedlonych już w okresach epoki kamienia czy neolitu. Dziedzictwo kulturowe pradziejów Ziemi Rymańskiej sięga także śladów kultury łużyckiej, kultury pomorskiej i okresu rzymskiego. Najstarsze ślady pobytu plemion na terenach gminy pochodzą z neolitu, o czym świadczą znaleziska z okolic Drozdowa, Rzesznikowa i Skrzydłowa. Po epoce neolitycznej żyjące tu plemiona przekształciły się z w plemiona kultury przedłużyckiej. Obecność plemion w okresie kultury łużyckiej jest udokumentowana dzięki licznym śladom w okolicach Drozdowa i Drozdówka. Następnym rozdziałem w historii tych ziem jest rozkwit kultury pomorskiej, datowany na okres VI – V w p.n.e. Plemiona kultury pomorskiej docierają nad Parsętę i nad Regę. O działalności ówczesnych plemion może świadczyć cmentarzysko w okolicy wsi Dębica. Także okres rzymski zaznacza się na terenie Ziemi Rymańskiej. Z początków n.e. pochodzą znaleziska importów rzymskich. Jest to świadectwem żywej wymiany handlowej z imperium rzymskim. Z tego okresu także odnajdujemy na terenie gminy ślady archeologiczne- osady z okresu wpływów rzymskich zlokalizowane min. w okolicach Dębicy i Leszczyna. W okresie wędrówki ludów następuje szereg przesunięć osadniczych. Od IX w. zaczyna się rysować wyraźny obraz osadnictwa na terenie gminy. Osady lokowane były na nieznacznych wzniesieniach terenowych tuż przy rzekach. Takim świadectwem osadnictwa wczesnośredniowiecznego jest osada nad rzeką Mołstowa w pobliżu wsi Rzesznikowo. Okres średniowiecza zapoczątkował rozwój kultury i religii chrześcijańskiej na terenach Pomorza. Na teren Pomorza ruchy chrystianizacyjne zaczęły docierać w XII w. Na początku XII wieku Pomorze zostało podbite przez Bolesława Krzywoustego, który opanowawszy ziemie Pomorza wspierał misję chrystianizacyjną plemion Pomorzan przez biskupa Ottona z Bambergu w 1124 r. W 1125 r. Otton dotarł na ziemię kołobrzeską. Podczas misji chrystianizacyjnej założono wiele kościołów i liczne parafie. Utrwalaniu chrześcijaństwa służyły także sprowadzanie zakonów i klasztorów na Pomorze przez książąt pomorskich od lat 70. XII wieku. Istotnym wydarzeniem było założenie biskupstwa w Kamieniu Pomorskim w 1176 r., które od połowy XIII w. poszerza swoje dobra ziemskie tworząc od 1270r. odrębny okręg administracyjny obejmujący okolice Golczewa, Białogardu, Kołobrzegu, Koszalina i Bobolic. Z rozwojem dóbr ziemskich realizowana była także polityka kolonizacji i chrystianizacji pozyskanych ziem. Rozwój ten w konsekwencji zaowocował zakładaniem także licznych wsi po 1260r. Zakładając wieś na prawie magdeburskim lub lubeckim dokonywano komasacji gruntów i nowego podziału, na ściśle wytyczonym planie tworząc układy ruralistyczne z zakomponowaną zabudową. Zakładane wsie należały do klasztorów, a także rodów pomorskich. Rozwijający się na przełomie XII w. i XIII w. w pobliżu salin ośrodek Księstwa Kołobrzeskiego zostaje przekazany przez biskupa Wilhelma von Cammin w 1248 r. księciu Barnimowi I, a następnie zostaje nabyty w 1277r. przez biskupa Hermanna von Gleichen. Nadanie Kołobrzegowi praw miejskich na prawie lubeckim w 1255 r. wzmocniło pozycję i dalszy rozwój miasta, a także najbliższego rejonu. Zarządzanie przez miasto licznymi wsiami miało istotny wpływ na rozwój wsi i zasobność w wiekach późniejszych. Następował intensywny rozwój osadnictwa a w tym powstawania nowych form i struktur osadniczych. Na dawną sieć osadniczą zostały narzucone, wraz z kolonizacją i lokacją wsi na prawie niemieckim, nowe formy osadnicze. Lokowanie wsi na prawie niemieckim powodowało zmiany w strukturze osadnictwa wiejskiego. Zakładano nowe wsie a istniejące rozmiarowo i regulowano. Średniowieczną metryką dokumentują się wsie: Rymań, Dębica, Górawino, Jarkowo, Rzesznikowo, Starnin.

Przełomowym wydarzeniem w historii Pomorza było przejście na religię luterańską w okresie reformacji. Sejm w Trzebiatowie obradujący w 1534r. z udziałem książąt pomorskich i przedstawicieli stanów pomorskich przyjął reformację i luteranizm jako obowiązujące wyznanie w

księstwie. W konsekwencji reformacji nastąpiła konfiskata dóbr biskupich i klasztornych na rzecz księstwa. Stanowiło to ważny okres w kształtowaniu się krajobrazu kulturowego gminy przypada na okres gospodarki folwarczno – pańszczyźnianej od XV do XVI w.. Jest to okres kształtowania się dużych majątków ziemskich. Początkowo folwarki powstawały w obrębie dawnych siedlisk, poprzez rozbudowę sołectwa i skomasowanie kilku gospodarstw kmiecych. Folwarki powstawały najczęściej we wsiach małych, kilku zagrodowych, o nieregularnych układach siedlisk i pól. Obok własności książęcej znaczne obszary gminy znajdowały się w posiadaniu rodów pomorskich. Istotną rolę w kształtowaniu i rozwoju wsi w obszarze gminy miał ród von Manteuffel, który skupiał w swoich rękach znaczną część wsi obecnej gminy Rymań. Następujące po sobie przemiany społeczne i religijne na przestrzeni XVI w. skutkowały przemianami administracyjnymi. W związku z utworzeniem Księstwa Kamieńskiego w skład weszły także ziemie dzisiejszej gminy Rymań. Istotną datą w historii księstwa jest rok 1637 r. w którym umiera książę Bogusław IV - ostatni męski potomek dynastii Gryfitów. Kończy to ważny rozdział w historii Pomorza i wpływów rodu Gryfitów. W tym samym czasie w Europie trwa wojna 30-letnia. W wyniku postanowień kończącego tę wojnę w 1648 r. traktatu westfalskiego część zachodnią Pomorza od Greifswaldu aż po Szczecin zajęła Szwecja, a część wschodnią od Stargardu po Słupsk zajęła Brandenburgia. Podział ten funkcjonował do pocz. XVIII w., kiedy to Szwecja zmuszona była wycofać się z Pomorza w związku z wojną północną, a książę brandenburski obejmuje w posiadanie całe Pomorze Zachodnie. Kryzys gospodarczy spowodowany wojną 30-letnią pogłębiła polityka fiskalna Fryderyka Wilhelma Hohenzollerna panującego od 1640 do 1688r., który kosztem miejscowej ludności obłożonej wysokimi podatkami, wcielanej przymusowo do wojska, zbudował podwaliny przyszłego suwerennego państwa pruskiego. Jego wnuk Fryderyk Wilhelm I od 1713 r. król Prus, uznawany jest za twórcę nowoczesnego państwa pruskiego. Za jego panowania oraz za panowania Fryderyka II przebudowano system podatkowy, porządek organizacyjno-administracyjny wsi: dzierżawę dziedziczną zastąpiono czasową, ograniczono zakres pańszczyzny i innych form ucisku chłopów, zreformowano podatek gruntowy - nałożono stały podatek na szlacheckie dobra i lenna dotąd wolne od świadczeń. Zmiany te poczynając od II poł. XVIII w. przyczyniły się do ożywienia gospodarczego na wsi i jej rozwoju. Edyktem z 1807r. zniesiono w Prusach poddaństwo osobiste chłopów w dobrach szlacheckich. Od 1811r. nastąpił proces uwłaszczenia chłopów, którzy uzyskali prawo własności do zajmowanej ziemi za cenę oddania dworom maksymalnie do połowy powierzchni uprawianej ziemi. Spowodowany reformami wzrost gospodarczy w państwie pruskim od II poł. XIX w. odczuwa się także na obszarze dzisiejszej gminy Rymań. Wznoszone od nowa lub rozbudowywane są siedziby właścicieli majątków, rozwijała się zabudowa gospodarcza folwarków. Powstaje nowa murowana zabudowa mieszkalna i gospodarcza zagród chłopskich w wielu wsiach. Majątki ziemskie należące przez wieki do wielkich rodów szlacheckich na terenie Pomorza zaczęły przechodzić w ręce przedsiębiorców i majątnych mieszczan. Obowiązujące na terenie państwa pruskiego normy narzuciły sposób budowania oraz przemysłany i zaprojektowany układ rozplanowania folwarków i ich zabudowań. Wiek XIX przyniósł dalszy rozwój folwarków i intensyfikację nowych gałęzi rolnictwa i hodowli. Ukształtowano tym samym charakterystyczny układ przestrzenny wsi folwarcznych. Zabudowania tworzyły duży kompleks budynków składający się z zabudowań gospodarczych, rezydencji właściciela, krótkiej ulicówki lub wsi wielodrożnej, zamieszkałej przez ludność małorolną lub bezrolną. Struktura agrarna także uległa zmianie-pola majątków scalone były w formie dużych bloków folwarcznych w systemie trójpolowym, zaś pola zagrodników zajmowały małą powierzchnię. Reforma rolna jak nastąpiła pierwszej połowie XIX w. spowodowała we wsiach rozdzielenie tych dwóch własności. W tym okresie obok wsi regularnych powstawały też wsie nieregularne, małe, np. jednorzędówki, oraz wsie drogowe, owalnice i okolnice. Początek XIX w. stanowił zakończenie okresu rozwoju wsi feudalnej a początek okresu wielkich zmian osadniczych. Zmiany te były konsekwencją ówczesnych zmian społecznych i

ekonomicznym takich jak uwłaszczenie chłopów, parcelacja gruntów rolnych, nowe techniki uprawy, nowe narzędzia rolnicze i rośliny uprawne.

W I ćw. XX w. następuje rozwój budownictwa i obiektów gospodarczych, związanych także z działalnością rzemieślniczą. Na terenie gminy zachowały się wyłącznie zabudowania murowane z cegły z okresu lat 10-20- tych XX w. Budynki mieszkalne były zazwyczaj tynkowane, z detalem architektonicznym elewacji, budynki gospodarcze i inwentarskie były zazwyczaj nietynkowane, z cegły klinkierowej. Po przeprowadzonej przez państwo pruskie reformy uwłaszczeniowej w XIX w. dokonano parcelacji dużych majątków ziemskich na mniejsze gospodarstwa rolne. Zaczęły powstawać zabudowania poza głównym obszarem wsi tzw. kolonie wsi. Na obszarze gminy do dnia dzisiejszego zachowało się kilka osad kolonijnych, do których zaliczyć należy kolonie wsi Jarkowo, Starnin, Drozdówko, Jaglino, Gorawino, Melno.

Następny rozdział w dziejach gminy przyniosła II wojna światowa. Wydarzenia wojenne z początku 1945r. w rejonie Kołobrzegu spowodowały zniszczenie miasta w bardzo dużym stopniu. Działania wojenne nie dotknęły obszaru gminy Rymań. Wsie gminne zostały ocalone od zniszczeń i działań wojennych i nie poniosły szkód co do zabudowy. Świadczyć może o tym zachowanie w nienaruszonym stanie kościoły i brak śladów splądrowania.

Zakończenie II wojny światowej przynosi zmianę administracyjną i polityczną na terenie Pomorza. Ziemie Pomorza Zachodniego znalazły się administracyjnie na terenie Polski. Całkowitej zmianie ulega struktura własnościowa dzięki wydanym przez socjalistyczne władze dekretem regulujących zajęte niemieckie majątki i dobra ziemskie takie jak: dekrety z dnia 2.03.1945r. i 8.03.1946r. o majątkach opuszczonych i porzuconych, ustawa o majątkach opuszczonych i porzuconych z 6.05.1945r. a także dekret z 13.11.1945 r. o zarządzie Ziemi Odzyskanych i dekret z 6.09.1946r. o ustroju rolnym i osadnictwie na obszarze Ziemi Odzyskanych. Włączone obszary majątków ziemskich mieszkańców zmuszonych opuścić swoje ziemie przeszły w dużym stopniu na własność Skarbu Państwa. Od końca 1949 r. liczne majątki ponemieckie zostały przekształcane w państwowe gospodarstwa rolne.

Gospodarka rolna prowadzona przez ówczesne władze spowodowała, że dokonywane zmiany przestrzenne miały negatywny wpływ na krajobraz kulturowy gminy. Charakteryzowało się to częstą dewastacją, rozbiórką budynków, gospodarką rabunkową wśród ludności napływowej, postępującą degradacją obiektów oraz niewłaściwą eksploatacją obiektów pofolwarczych, dworów i założeń parkowych. Na przestrzeni lat 60-tych i 70-tych budowa nowych budynków tzw. „bloków PGR-owskich” odbywała się bez powiązań przestrzennych i architektury wsi. Przyczyniło się to do niszczenia krajobrazu kulturowego poszczególnych wsi. Następnie przemiany ustrojowe Państwa Polskiego po 1989 r. stały się częścią zmian w krajobrazie gminy. Przejście na gospodarkę wolnorynkową, liczne reformy gospodarcze i własnościowe przyczyniły się do zmian także w prowadzeniu gospodarstw rolnych i użytkowaniu obiektów gospodarczych-często związanych ze zmianą funkcji obiektów inwentarskich, gospodarczych. Zjawiskiem częstym były przekształcenia historycznych budynków poprzez nadbudowy, przebudowy, rozbudowy skutkujące zatarciem się w formie i proporcji pierwotnej bryły budynku, a także w przekształceniach elewacji, usuwaniu detalu architektonicznego, zmianie plastyki elewacji.

Wszystkie te zmiany wpłynęły na przekształcanie się także układów przestrzennych wsi. Na przestrzeni wieku procesy urbanizacji, industrializacji, zmiany własności a także przemiany gospodarcze wpłynęło mocno na zmianę struktury dawnej sieci osadniczej. Druga połowa XX w. i okres po zakończeniu II wojny światowej to okres istotnych przemian takich jak parcelacji dawnych folwarków, dzielenia dużych gospodarstw i tworzenie różnych form gospodarki uspołecznionej takich jak SKR-y, PGR-y. Gospodarka uspołeczniona spowodowała zmiany układów przestrzennych wsi, struktury własności, a także struktury administracyjnej wsi. Następnie przemiany ustrojowe po 1989 r.

stały się częścią zmian w krajobrazie gminy. Przejście na gospodarkę wolnorynkową, liczne reformy gospodarcze i własnościowe przyczyniły się do zmian w rolnictwie i w kształtowaniu przestrzeni wsi.

7.3. Analiza stanu zachowania krajobrazu i dziedzictwa kulturowego gminy

Na przestrzeni wieków krajobraz kulturowy gminy Rymań ulegał zmianom i przekształceniom dodając nowe elementy składające się na dziedzictwo kulturowe Ziemi Rymańskiej. Na krajobraz jaki współcześnie istnieje i funkcjonuje w życiu mieszkańców składa się wiele charakterystycznych elementów i cech. Ze względu na pochodzenie lokacyjne poszczególnych wsi z okresu XIV w. n a niemieckim prawie lokacyjnym miejscowości posiadały charakterystyczny układ zabudowy w ściśle wytyczonym planie na planie owalnicy, okolnicy czy też ulicówki. W wyniku przekształceń i zmian gospodarczo-społecznych układy te dla poszczególnych wsi uległy zatarciu. Dobrym przykładem czytelnego i zachowanego układu jest wieś Gorawino i Dębica. Na przestrzeni XVIII i XIX w. w dobie rozwoju folwarków krajobraz wsi rymańskiej zmienił się i zyskał nowy charakter. Rozbudowa folwarków i rozwój układów osadniczych o typowej formie założenia dworskiego z układem pałac, dwór, założenie parkowe, dziedziniec folwarczny wraz z zabudowaniami gospodarczymi i czworakami spowodowały o nowej sylwecie wsi. Historyczne założenia zachowały się do czasów współczesnych fragmentarycznie we wsi Leszczynie, Rzesznikowo, Rymań, Kamień Rymański, Bukowo, Drozdowo i Petrykozy. Znaczna część zabudowań folwarcznych nie istnieje. Ten zdewastowany i cząstkowy obraz historii i dziedzictwa folwarków na terenach gminy Rymań jest efektem gospodarki PGR-ów przez ponad 50 lat, które użytkowały zabudowania gospodarcze i mieszkalne na własne potrzeby w sposób niewłaściwy i przyczyniły się do dewastacji obiektów i całych założeń. Obecnie niewielka część budynków istniejących pełni funkcje gospodarcze w rękach prywatnych właścicieli w gospodarstwach rolnych. Nie obserwuje się adaptacji i modernizacji na cele turystyczne. Zachowane dwory w Rzesznikowie, Drozdowie, Jarkowie, Kamieniu Rymańskim, Bukowie i Rymaniu przedstawiają bardzo różny obraz zachowania tych cennych obiektów architektury rezydencjonalnej. Dwór w Rzesznikowie będący na etapie prac remontowych, pałac w Jarkowie jest w bardzo złym stanie technicznym. Dwory w Drozdowie i Bukowie zostały zaadoptowane na cele mieszkalne co przyczyniło się do uratowania obiektów i zachowania ich w dobrej kondycji. Dwór w Kamieniu Rymańskim i pałac w Rymaniu zostały zaadoptowane na cele użyteczności publicznej i usług turystycznych. Stanowią one dobry przykład adaptacji obiektów zgodnie z ich reprezentacyjnym charakterem. Cennym aczkolwiek bardzo zaniedbanym elementem zachowanym z epoki folwarków są rozległe założenia parkowe w Leszczynie, Rymaniu, Drozdowie, Starninie, Rzesznikowie, Jarkowie i Skrzydłowie. Świadczą one o potęgze wielkich rodów władających folwarkami na ziemi rymańskiej. Obecnie są zaniedbane o zatartych układach kompozycji parkowej i wymagające obecnie pilnie prac konserwacyjnych i pielęgnacyjnych. Także cennym historycznym elementem w krajobrazie wsi są ewangelickie cmentarze w Starninie, Petrykozach, Drozdowie, Gorawinie, Dębicy, Leszczynie, Melnie, Rzesznikowie, które zaniedbane przypominają o minionej epoce i kulturze, która odeszła wraz z końcem II wojny światowej zmieniając krajobraz kulturowy gminy.

7.3.1. Sieć osadnicza i układy ruralistyczne

Na terenie gminy występują przykłady różnych typów osadnictwa począwszy od dobrze wykształconych takich jak ulicówka, przydrożnica, wielodrożnica czy owalnica po małe osady, przysiółki i kolonie gospodarcze. Na terenie gminy zachowały się również układy posiadające elementy założenia dworsko – lub pałacowo-parkowego. Struktura sieci osadniczej nie uległa jednak zasadniczym zmianom i nadal czytelne są układy zabudowy wiejskiej wraz z układem dróg. Wiele wsi na terenie gminy posiada średniowieczny rodowód, w tym układ wsi Rymań, Dębica, Drozdowo,

Górawino, Rzesznikowo, Starnin. W ciągu wieków średniowieczne układy lokacyjne na prawie niemieckim ulegały przekształceniom i zatarciu. W wyniku rozwoju folwarków na obszarze gminy Rymań w okresie XVIII-XIX w. w wielu wsiach została przekształcona struktura wsi i w XIX w. głównym układem osadniczym stały się układy w formie założenia dworskiego w zespole: pałac lub dwór wraz założeniem parkowym i zabudowaniami folwarcznymi i dziedzińcem gospodarczym oraz zabudowań robotników folwarcznych wpisanych w strukturę wsi. Pomimo, że na przestrzeni 70 lat krajobraz zabudowy uległ degradacji w wyniku wprowadzenia do struktury zabudowy wsi obiektów dysharmonijnych bloków mieszkalnych tzw. „PGR-owskich bloków” bądź pawilonów usługowych, to kilka wsi zachowało do dziś zachowało czytelny układ przestrzenny i historyczną strukturę starej zabudowy. Historyczny układ wsi i w dużym stopniu pierwotną, historyczną strukturę zabudowy zachowały takie wsie jak Dębica, Górawino, Rzesznikowo i Starnin. W prężnie działających PGR w Drozdowie, Jarkowie, Rzesznikowie czy Petrykozach wiele zabudowań w wyniku nieodpowiedniej eksploatacji i na skutek nowej funkcji uległo degradacji a czasem zniszczeniu. Ilość zachowanej zabudowy w ww wsiach jest mała i stanowi ślad po historycznym bogactwie epoki folwarków na obszarze gminy Rymań. Likwidacja gospodarki państwowej w toku przemian po 1989 r. dotknęła także państwowe gospodarstwa, które w procesie wykupu przez prywatnych właścicieli narażone były na dalsze dewastacje. Zachowane zabudowania pofolwarczne znajdują się obecnie w nienajlepszym stanie. Część zabudowy poddana remontom i różnym adaptacjom pełni funkcję gospodarcze i mieszkalne. Do zachowanych zabudowań należy Rzesznikowo i Kamień Rymański z zachowaną zabudową folwarczną, budynkiem dworów i z niezatartym układem założenia. Stanowią one nadal świadectwo historii gminy i dziedzictwa kulturowego gminy. Istotnym jest aby w przyszłości inwestycyjnej w ww. wsiach brać pod uwagę ochronę dziedzictwa architektonicznego i przy przyszłym zagospodarowywaniu przestrzennym wsi i ich rozwoju wkomponować harmonijnie nową zabudowę w historyczną zabudowę i proporcję architektury, a także chronić zachowany układ ruralistyczny jako cenny element dziedzictwa kulturowego.

7.3.2. Zabytki nieruchome

7.3.2.1 Architektura sakralna

Na obszarze gminy Rymań występują w niedużej ilości dzieła architektury sakralnej. Głównie są to obiekty z okresu XVII-XIX w. w Gorawinie, Drozdowie, Dębicy, Rzesznikowie oraz obiekty o walorach historycznych i kulturowych z okresu międzywojennego tzn. początku lat 30-tych XX w., do których to zaliczają się dwa kościoły w Starninie i Rymaniu. Kościoły te usytuowane są w centrum wsi i stanowią dominanty krajobrazowe wsi. Do najstarszych z nich należy kościół w Gorawinie zlokalizowany w centrum wsi wraz z cmentarzem przykościelnym. Po pożarze w 1991r. , w wyniku prac remontowych, rozbiórce uległa drewniana wieża kościoła. Zastąpiona została przedłużeniem korpusu kościoła-bez wieży. Zatarło to niestety pierwotny charakter architektury kościoła. Wśród wymienionych zabytków sakralnych gminy na uwagę zasługuje także kościół w Dębicy zlokalizowany wraz z cmentarzem przykościelnym w centrum wsi. Kościół w Drozdowie także zalicza się do grupy zabytków architektury szachulcowej i stanowi istotną wartość w krajobrazie kulturowym wsi. Zlokalizowany w centrum wsi wraz z cmentarzem przykościelnym stanowi dominantę przestrzenną miejscowości. Mniej okazałe są obiekty sakralne w Rzesznikowie i Starninie – niewielkie, bez wież, o mniej eksponowanej lokalizacji. Wraz z otaczającymi je cmentarzami stanowiły obiekty publiczne, ogólnie dostępne dla wszystkich mieszkańców i przyjezdnych. Spośród sześciu wymienionych trzy kościoły objęte są rejestrem zabytków Województwa Zachodniopomorskiego tzn. kościół w Dębicy, Gorawinie i Rzesznikowie.

7.3.2.2 Historyczne cmentarze ewangelickie

Na obszarze gminy rozpoznanych jest 15 cmentarzy ewangelickich, które stanowią świadectwo minionej kultury i religii oraz krajobrazu kulturowego tych ziem. Większość miejsc pochówku zakładana była od II poł. XIX w. do początku XX w. Cmentarze te były zakładane jako cmentarze ewangelickie. Pięć z nich lokalizowane były tuż przy kościołach w Rymaniu, Rzesznikowie, Dębicy, Drozdowie, Gorawinie. Cmentarze przykościelne posiadały czytelny układ, z zachowanym ogrodzeniem lub także towarzyszącym starodrzewiem wokół kościoła. Pozostałe 10 cmentarzy miały swoje lokalizacje poza obszarem zabudowy, zazwyczaj na wzniesieniu, wśród pól, w lesie a także u skrzyżowań dróg. Wśród nich wyróżnić należy tzw. cmentarze rodowe właścicieli folwarków. To właśnie ta grupa cmentarzy jest najbardziej zagrożona na zniszczenie i zapomnienie. Wymienione cmentarze zlokalizowane są w Drozdowie, Leszczynie, Melnie i Petrykozach. Są to obiekty małe, położone wśród pól, lasów i są bardzo silnie zdewastowane. Pozostałe cmentarze to obszary dla wiernych i ówczesnych mieszkańców tych ziem. Obecnie 12 historycznych cmentarzy ewangelickich jest nieczynnych i nieużytkowanych. Ich stan jest bardzo zaniedbany, nagrobki zdewastowane, groby splądrowane. Na wielu zachowany został starodrzew i układy alejowe drzew i kwater oraz czytelne pierwotne granice cmentarzy. Znacznej dewastacji uległy jednak nagrobki i ogrodzenia. Rzadko można pojedyncze nagrobki i mogiły ocalałe po 1945 r. Na terenie gminy nadal są czynne cmentarze w Drozdowie, Gorawinie i w Rymaniu. Trzy cmentarze przykościelne w Gorawinie, Dębicy i Rzesznikowie są objęte wpisem do rejestru zabytków Województwa Zachodniopomorskiego (jako otoczenie kościołów) oraz cmentarz w Starninie wpisany do rejestru zabytków Województwa Zachodniopomorskiego. Na terenie cmentarzy przykościelnych niestety nie zachowały się do naszych czasów jakiegokolwiek nagrobki lub ich fragmenty. Obecnie obszar ww. cmentarzy stanowi przestrzeń wokół kościołów z ogrodzeniem.

Cmentarz w Starninie zlokalizowany jest w południowej części wsi na dużym wzniesieniu. Założony w II poł. XIX w. Obecnie cmentarz jest nieużytkowany. Ogólny stan zachowania dobry, czytelny układ całości. Zachował się układ kwater, znaczna część nagrobków, krzyży wraz z ogrodzeniem wykonanym w stylu neogotyckim, secesyjnym i eklektycznym oraz pomnik poległych w I wojnie światowej. Drzewostan w stanie dobrym. Zachowany w dużym stopniu okazały starodrzew, w tym ok. 10 dębów szypułkowych, klony, graby, topole i wierzby oraz 100 lip łącznie z alejami lipowymi na osi północ- wschód i południe-zachód a także świerkowe szpalery osłonowe przy wschodniej granicy działki. Liczne młode zadrzewienia pochodzące z samosiewu oraz dzikich krzewów na przestrzeni 50 lat. Cmentarz nie posiada ogrodzenia, trudno dostępnym od strony drogi we wsi.

7.3.2.3 Założenia dworskie, pałacowo-parkowe

Siedziby właścicieli folwarków i zarządców na obszarze gminy reprezentowane są jedynie przez osiem obiektów, które ocalały do czasów współczesnych. Charakteryzują się one bardzo zróżnicowaną wartością historyczną w krajobrazie kulturowym gminy Rymań. Są to: pałac w Jarkowie, dwór w Mechowie, dwór w Drozdowie, dwór w Rzesznikowie, dwór w Kamieniu Rymańskim, dwór w Bukowie i pałac w Rymaniu. Jedynie pałac w Rymaniu jest objęty wpisem do rejestru zabytków Województwa Zachodniopomorskiego. Stan zachowania poszczególnych obiektów jest bardzo zróżnicowany. Obiekty w Mechowie, Melnie, Drozdowie, Bukowie zostały zaadaptowane jako obiekty mieszkalne. Zamieszkane i użytkowane nie są zagrożone dewastacją i zniszczeniem. Dwór w Kamieniu Rymańskim użytkowany jest jako ośrodek NZOZ rehabilitacyjno-readaptacyjny „Monar” i utrzymywany jest w dobrym stanie technicznym. Dwór w Rzesznikowie stanowi własność prywatną i trwają obecnie na obiekcie prace remontowe w celu dalszego użytkowania obiektu. Pałac w Jarkowie obecnie jest nieużytkowany i jest w złym stanie technicznym- wymaga prac remontowych w celu uratowania substancji obiektu. Do czasów obecnych nie przetrwał okazały ówczesnie pałac w

Starninie, który został rozebrany w latach 60-tych XX w. Obecnie nie zachowały się relikty fundamentów ww. pałacu na terenie przyległego parku.

Na obszarze gminy zlokalizowanych było niegdyś kilkanaście założeń folwarcznych i mniejszych majątków ziemskich. W wyniku niewłaściwej polityki i sposobu użytkowania na przestrzeni 70 lat uległy one znacznej dewastacji i często zniszczeniu. Dwory w wyniku działań inwestycyjnych takich jak rozbudowy, nadbudowy, przebudowy a także z powodu niewłaściwie przeprowadzonych prac zatraciły swoją pierwotną wartość zabytkową. W miejscach dawnych dworów wznoszono budynki mieszkalne współczesne stanowiące element dysharmonijny w zachowanej zabudowie folwarcznej. Przykładem są dwory w Drozdowie i Petrykozach. W Rymaniu znajduje się objęte ochroną prawną założenie składające się z dawnego pałacu-obecnie hotelu, zabudowy gospodarczej oraz parku. Pałac jest przykładem odrestaurowanego zabytku, malowniczo wpisanego w krajobraz. Rewitalizacji wymaga założenie parkowe w Jarkowie wraz z wspomnianym pałacem. Założenie dworskie w Rzesznikowie zachowało swój pierwotny charakter i nadal posiada wszystkie podstawowe elementy układu - dwór, dziedziniec otoczony zabudową gospodarczą i rozległy park. Znacznie skromniejsze założenie zachowało się w Skrzydłowie (Melno), na które składa się skromny dwór, zabudowa gospodarcza i park o zatartym układzie kompozycyjnym. Ten 3-hektarowy park w chwili obecnej wymaga prac sanitarnych i pielęgnacyjnych. W pozostałych przypadkach zachowały się tylko niektóre elementy wcześniejszych historycznych założeń - dwór w Mechowie z pozostałością zabudowy pofolwarcznej i dwór w Bukowie gdzie poza zdewaloryzowanym domem robotników folwarcznych zostały rozebrane wszystkie obiekty gospodarcze. Parki w Leszczynie, Starninie nie są obecnie zagospodarowane i uporządkowane a ich układ kompozycyjny został na przestrzeni lat zatarty. Ogólnie zachowane parki na terenie gminy jako ślady dawnych założeń pałacowo-parkowych i dworsko-parkowych zachowały się w dobrym stanie w ujęciu zachowania ilości drzewostanu i starodrzewu. Jeśli chodzi o układ kompozycyjny we wszystkich parkach uległ on zatarciu i jest obecnie nieczytelny. Złe gospodarowanie przez PGR-y terenów parkowych (w tym wycinka drzew parkowych) oraz brak opieki nad parkami przez lata doprowadziły do zatarcia pierwotnej historycznej kompozycji. parków. Na terenie gminy jest siedem parków objętych wpisem do rejestru zabytków Województwa Zachodniopomorskiego.

7.3.2.4 Historyczna zabudowa wiejska

Na obszarze gminy zachowana się znaczna ilość zabudowy mieszkalnej i zagrodowej z końca XIX w. i pierwszej połowy XX w. Charakterystyczną cechą jest to, że są to obiekty wyłącznie murowane. Domy mieszkalne to najczęściej budynki murowane z czerwonej cegły, przeważnie parterowe, o kalenicowym układzie dachów wzdłuż dróg. Taka zabudowa zachowała się w Dębicy, Leszczynie, Drozdowie, Górawinie, Starninie i Rzesznikowie. W Rymaniu dobrze zachowały się budynki wzdłuż ulicy Koszalińskiej i Kolejowej, w tym: dawny sklep, budynek zlewni mleka, budynek dawnej stacji kolejki wąskotorowej. W Gorawinie została zachowana w dobrym stanie zabudowa mieszkalna i gospodarcza z pocz. XX w. W strukturze zabudowy zachowały się także w dobrym stanie obiekty usługowe tj. budynek poczty, zlewni mleka, budynek dawnej szkoły. Na wyróżnienie także zasługuje utrzymanie w dobrym stanie dwóch obiektów usługowych (w tym dawna karczma) w Leszczynie o pięknej architekturze i zachowanym detalu elewacji. W Jaglinie zachował się dawny młyn wraz zabudowaniami gospodarczymi i domem młynarza, obecnie nieużytkowany jest budynek młyna, a dawny dom młynarza użytkowany jest jako obiekt mieszkalny wraz z zabudową gospodarczą. Cennym elementem w krajobrazie kulturowym gminy są zachowane budynki dawnych szkół, o charakterystycznej architekturze (klinkierowe elewacje). Budynki dawnych obiektów szkolnych występują w Dębicy, Jarkowie i Drozdowie są użytkowane jako obiekty mieszkalne. Budynek szkoły w Starninie nadal pełnią swoją funkcję oświatową. Wśród zachowanej historycznej zabudowy dużą

grupą są zabudowania gospodarcze zespołów folwarcznych. Okazałe budynki murowane z cegły oraz z kamienia łączonego z cegłą zachowały się do dnia dzisiejszego w Rymaniu, Drozdowie, Jarkowie, Rzesznikowie, Kamieniu Rymańskim. Obiekty te posiadają istotną wartość historyczną i kulturową w dziedzictwie kulturowym gminy. Nieużytkowane ulegają postępującej dewastacji, co stanowi zagrożenie dla dalszego ich funkcjonowania i możliwości ochrony. Zabudowa zagrodowa i mieszkalna często nie odpowiada współczesnym standardom technicznym, ale i życiowym użytkownikom. Stąd też zjawiskiem częstym są podejmowane prace remontowe, a także przebudowy, rozbudowy i nadbudowy, które w głównej mierze przyczyniają się do zdewaloryzowania obiektów i utraty architektury bryły i wystroju elewacji z okresu powstania obiektów.

7.3.3. Zabytki ruchome

Niewielka ilość dzieł sztuki i rzemiosła artystycznego zaliczanych do zabytków ruchomych przetrwała do czasów współczesnych. Wiele zabytków zostało bezpowrotnie straconych w wyniku działań wojennych podczas II wojny światowej, a także rabunków i plądrowania kościołów i niszczenia wyposażenia wewnątrz kościołów, dworów i pałaców w okresie powojennym a także nieszczęśliwych zdarzeń losowych. Na terenie gminy zachowały się zabytki ruchome z okresu renesansu, baroku (objęte ochroną prawną) oraz z okresu XIX w. W wyniku pożaru w 1991 r. wiele zabytków z kościoła w Gorawinie spłonęło lub bardzo zostało uszkodzonych i nie stanowią obecnie wystroju wnętrza kościoła.

7.3.4. Dziedzictwo archeologiczne

Obszar gminy Rymań jest rejonem o względnie intensywnym i zróżnicowanym osadnictwie w całym okresie historycznym. Najstarsze ślady osadnictwa związane są z epoką kamienia- w tym okresie mezolitu i przede wszystkim neolitu. Na tę epokę przypadają znaleziska zarejestrowano na 73 stanowiskach. Mimo, że zdecydowana większość to pojedyncze ślady to odnotowano 3 osady. Interesującym tutaj jest kultura pucharów lejkowatych i kultury amfor kulistych pochodzące z tego okresu. Jednostkowo występuje stanowisko na okres epoki neolitu/brązu. Zróżnicowana jest natomiast rola osadnictwa z epoki brązu oraz okresu halsztackiego związana z kultura łużycką. Pozostałości z tego okresu zarejestrowano na 75 stanowiskach, w tym 20% to osady. Z okresu przedrzymskiego i rzymskiego zaklasyfikowano 20 stanowisk. Osady występują tutaj częściej choć przeważają ślady osadnicze. Nie występują, a w zasadzie nie zostały potwierdzone skarby. Duże zwiększenie ilości stanowisk z materiałem średniowiecznym w stosunku do okresu starożytnego. We wczesnym średniowieczu duże znaczenie nabierały osady, zarówno pod względem ilości jak i ważności. Pojawiają się grody będące obiektami obronnymi, a które obecnie jako grodziska mają własne formy krajobrazowe. Ilość grodów na obszarze gminy Rymań jest stosunkowo niewielka. Osadnictwo uzupełniają luźne znaleziska pochodzące z wszystkich okresów chronologicznych. Przejawem kolonizacji terenów gminy Rymań w średniowieczu jest aż 147 stanowisk z okresu średniowiecza. Z stanowisk 90% to ślady i punkty osadnicze. Większość stanowisk usytuowane jest w rejonie wsi Rymań i najbliższej okolicy wskazuje, że stanowiły one zaplecze osadnicze i gospodarcze dla rozwijającego się ośrodka wsi. Dużym skupiskiem jest obszar Rymania i okolic. Osadnictwo potwierdzone jest tutaj już od epoki kamienia, a następnie z okresu kultury łużyckiej. Na okres wczesnego średniowiecza i średniowiecza przypada ok. 70% stanowisk z tego rejonu. Rangę osadnictwa wczesnośredniowiecznego potwierdza grodzisko i jest ono najważniejszym stanowiskiem skupiska w Rymaniu. Duża ilość stanowisk z okresu średniowiecza podkreśla ważność obszaru Rymania w rozwoju regionu tym okresie. Najistotniejszymi czynnikami wpływającymi na zasiedlenie terenów gminy Rymań były rzeki Mołstowa i Dębosznicza wraz z innymi dolinami rzek. Duży wpływ miały także stosunkowo korzystne warunki glebowe wykształcone w wielu partiach obszaru gminy.

Widoczne jest skupianie osadnictwa w rejonie Jarkowa, Kinowa i Starnina. Najważniejszymi stanowiskami tego skupiska są grodzisko z okresu wczesnego średniowiecza i średniowiecza w Starninie oraz osady w Kinowie, Jarkowie i Starninie zarówno z okresu kultury łużyckiej i wczesnego średniowiecza. Znaczącym jest grodzisko na terenie wsi Starnin o chronologii średniowiecznej. W południowej części gminy zlokalizowane jest nieduże skupisko w rejonie Rzesznikowa, gdzie występują osady z okresu mezolitu i liczne ślady osadnicze z różnych okresów chronologicznych. Na gruntach wsi Bukowo osadnictwo pojawia się w epoce kamienia. Z czasów średniowiecza znane są 2 ślady osadnicze. Na terenie wsi Czartkowo osadnictwo pojawia się także w epoce kamienia. Dużym i czytelnym obszarem jest kilkudziesięciostanowiskowe skupisko wokół Dębicy i Leszczyna z osadami ze wszystkich okresów chronologicznych. Na terenie wsi Dębica występuje niezwykle intensywnie osadnictwo już z epoki kamienia, następnie z kultury łużyckiej, także okresu rzymskiego (w formie osady), okresu starożytnego. We wczesnym średniowieczu występują na terenie wsi oprócz śladów osadniczych osady. Na obszarze wsi Gorawino, Drozdowo i Drozdówko występują osady łużyckie a także nieliczne wczesnośredniowieczne i średniowieczne. Obszar wsi Drozdowo i Drozdówko posiada także bogatą historię, sięgającą osadnictwa pradziejowego od epoki kamienia, poprzez kulturę łużycką, a także okres rzymski, okres schyłkowy starożytności. Ślady osadnictwa średniowiecznego występują na ww. wsiach w bardzo dużym nasileniu. Na terenie wsi Jaglino wykazane jest osadnictwo z epoki kamienia. We wsiach Jarkowo, Kamień Rymański, Kinowo i Gorawino osadnictwo pojawia się już w okresie epoki kamienia i w okresie kultury łużyckiej. Bogactwo śladów osadniczych datowane jest na wczesne średniowiecze na tych terenach. Dużą różnorodnością charakteryzuje się rejon wsi Leszczyn, gdzie znane są ślady osadnicze z epoki kamienia, intensywnie występują ślady osadnicze z epoki brązu i kultury łużyckiej (stwierdzono 5 osad). Świadectwa osadnictwa z okresu rzymskiego także są znane na terenie wsi jako ślady osadnicze i osady. Niewiele świadectw jest z okresu rzymskiego i wczesno średniowiecznego. Duża ilość natomiast jest z okresu średniowiecza. Obszar wsi Lędowa posiada świadectwa osadnictwa z okresu kultury łużyckiej i wczesnego średniowiecza w stopniu śladowym. Wieś Mirowo posiada świadectwa śladu osadnictwa z okresu średniowiecza także w stopniu śladowym. Wieś Płonino posiada niewielką ilość stanowisk pradziejowych, a także z okresu wczesnego średniowiecza i średniowiecza. Na terenie wsi Rębice początki osadnictwa datuje się na okres kultury łużyckiej, obecne są także ślady z okresu średniowiecza. Najbardziej wysunięte na terenie gminy na północny zachód nieduże skupisko we wsi Petrykozy, gdzie zlokalizowane znaczące stanowiska z okresu wczesnego średniowiecza. We wsi Petrykozy obecne są stanowiska z okresu epoki kamienia i czasów kultury łużyckiej (w tym osada). Znaczna ilość występujących śladów osadniczych i osad z okresu wczesnego średniowiecza i znacznie mniej stanowisk występuje z okresu średniowiecza. Obszar wsi Rzesznikowo obfituje w liczne ślady osadnicze z okresów pradziejowych. Na okres wczesnego średniowiecza określone są ślady osadnicze a także osady. Historia osadnictwa we wsi Skrzydłowo przypada już na okres epoki kamienia i to w dużych ilościach. Nieliczne są ślady z okresu kultury łużyckiej, a następnie z okresów wczesnego średniowiecza i średniowiecza.

Ochrona zabytków archeologicznych jest obecnie trudną dziedziną konserwatorską. Zagrożeniem dla ochrony archeologicznej jest brak właściwych wzorców kulturowych i technicznych. Istotnym jest także propagowanie wiedzy i edukacji wśród mieszkańców w zakresie ochrony dziedzictwa archeologicznego. Rozwój gminy wpływa na krajobraz a także na możliwości zachowania stanowisk archeologicznych. Gmina posiada charakter rolniczy więc istotnym jest aby działania w zakresie gospodarowania rolniczego, (w tym używania ciężkiego sprzętu rolniczego) uwzględniały ochronę stanowisk zlokalizowanych na polach uprawnych. Każde stanowisko stanowi wycinek przestrzeni, w obrębie którego występują źródła archeologiczne wraz z otaczającym je kontekstem. Znaleziska nie posiadają wartości materialnej, stanowią zaś nieocenione źródło do badań i

oceny prehistorii. Stąd też niezbędna jest ochrona potencjalnych reliktyw osadniczych przed zniszczeniem.

Na terenie gminy Rymań brak stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Zidentyfikowane 321 stanowisk na obszarze gminy uwidacznia bogactwo kulturowe gminy Rymań. Dziedzictwo archeologiczne stanowi zasób w wojewódzkiej ewidencji zabytków i tym samym wchodzi w skład gminnej ewidencji zabytków.

Biorąc pod uwagę intensywność osadniczą na obszarze gminy począwszy od okresu neolitu aż po czasy średniowiecznego rozwoju gminy problematyka ochrony dziedzictwa archeologicznego powinna stanowić ważny punkt w realizacji programu opieki nad zabytkami gminy Rymań na przyszłe lata. Propagowanie dziedzictwa archeologicznego i przemyślana edukacja może przyczynić się do ochrony tych cennych obszarów. Bogactwo dziedzictwa archeologicznego daje gminie Rymań szansę do promocji i rozwoju turystyki w gminie z wykorzystaniem potencjału dziedzictwa archeologicznego i długiej historii gminy.

7.3.5. Niematerialne dziedzictwo kulturowe

Niematerialne dziedzictwo kulturowe to niematerialne idee, dziedzictwo niematerialne i duchowe, obrzędowość, tradycja oraz żywe niematerialne przejawy kultury odziedziczone po przodkach i przekazywane kolejnym pokoleniom, które tworzą naszą zbiorową tożsamość i pamięć. Poczucie przynależności do społeczności lokalnej czy też narodowej, określa i wzmacnia nasze miejsce w regionie. Niematerialne dziedzictwo kulturowe jest jednocześnie tradycyjne, współczesne i żywe i reprezentuje nie tylko odziedziczone tradycje przeszłości, ale także współcześnie, twórczo przekształcane praktyki, w których uczestniczymy jako przedstawiciele różnych grup społecznych i kulturowych. Każdy przejaw niematerialnego dziedzictwa jest ważny i cenny dla tych, którzy go praktykują i którym zapewnia ono poczucie przynależności do ich wspólnoty i dlatego każdy zasługuje na przetrwanie. 17.10. 2003r. Konferencja Generalna Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw Oświaty, Nauki i Kultury przyjęła Konwencję w sprawie ochrony dziedzictwa niematerialnego, która weszła w życie w dniu 20 kwietnia 2006r. Definicja, niematerialnego dziedzictwa kulturowego i jego ochrony przyjęła brzmienie: Niematerialne dziedzictwo kulturowe oznacza praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedzę i umiejętności – jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturową – które wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego. To niematerialne dziedzictwo kulturowe, przekazywane z pokolenia na pokolenie, jest stale odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich otoczeniem, oddziaływaniem przyrody i ich historią oraz zapewnia im poczucie tożsamości i ciągłości, przyczyniając się w ten sposób do wzrostu poszanowania dla różnorodności kulturowej oraz ludzkiej kreatywności. Dla celów Konwencji, uwaga będzie skierowana wyłącznie na takie niematerialne dziedzictwo kulturowe, które jest zgodne z istniejącymi instrumentami międzynarodowymi w dziedzinie praw człowieka, jak również odpowiada wymogom wzajemnego poszanowania między wspólnotami, grupami i jednostkami oraz zasadom zrównoważonego rozwoju. Niematerialne dziedzictwo kulturowe w rozumieniu Konwencji, przejawia się między innymi w następujących dziedzinach:

- a) tradycje i przekazy ustne, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
- b) sztuki widowiskowe;
- c) zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne;
- d) wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata;
- e) umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym.

Wpływ na krajobraz kulturowy gminy Rymań niewątpliwie miały wpływ na przestrzeni wieków wydarzenia polityczne, gospodarcze, społeczne. Wydarzenia historyczne z połowy XX w.

zdecydowały o krajobrazie niematerialnego dziedzictwa kulturowego gminy. II wojna światowa i jej konsekwencje zdecydowały o przemianach kulturowych na tych terenach. Wypędzenie rdzennej niemieckiej ludności z terenów gminy przerwało ciągłość kulturową tego obszaru. Na przestrzeni 70 lat ukształtowała się kultura miejsca i zwyczaje związane z tradycją i kulturą ludzi przybyłych tutaj już po II wojnie światowej. Ważnym elementem spajającym krajobraz dziedzictwa niematerialnego gminy jest poszanowanie kultury i historii gminy poprzez kultywowanie jej w zwyczajach, tradycjach i obyczajach ludności osiedlonej 70 lat temu, a także pokoleń urodzonych na Ziemi Rymańskiej. Ważnym jest aby eksponować i popularyzować tradycje i kulturę miejsca poprzez liczne inicjatywy kulturalne, religijne, społeczne, edukacyjne. W gminie Rymań w bardzo aktywny sposób przejawia się to na różnych płaszczyznach życia mieszkańców. Codzienna aktywność mieszkańców i instytucji lokalnych, a także władz samorządowych ma na celu ochronę i kultywowanie niematerialnego dziedzictwa Ziemi Rymańskiej. Przejawia się to w następujących wspólnych przedsięwzięciach:

1. Działalność Zespołu Szkół Publicznych w Rymaniu, filii szkół w Starninie, Drozdowie, Dębicy, w tym współorganizowanie przedsięwzięć tj. konkursy o tematyce regionalnej:
  - a) Konkurs powiatowy „Kołobrzeg- Moja mała ojczyzna”
  - b) Diecezjalny konkurs plastyczny “Mój Kościół na Pomorzu”
  - c) Konkurs literacko-plastyczny "Portret prof. Wł. Panasa"
  - d) Konkurs literacko-plastyczny "Odkrywamy legendy naszego regionu"
  - e) Konkurs plastyczno - ekologiczny "Gmina Rymań moim miejscem"
2. Działalność kulturalna Gminnego Ośrodka Kultury przejawiająca się organizacją życia kulturalnego i społecznego w gminie oraz umożliwienie mieszkańcom udziału we współtworzeniu życia kulturalnego gminy. Do zadań takich należy inspirowanie i opieka nad działalnością zespołów kulturalnych, prowadzenie pracy środowiskowej, organizowanie imprez oświatowych, artystycznych, rozrywkowych i sportowych dla mieszkańców gminy.
3. Działalność Gminnej publicznej biblioteki w Rymaniu im. Prof. Wł. Panasa. Ośrodek ten jest współorganizatorem i inicjatorem wielu wydarzeń kulturalnych;
4. Działalność świetlic wiejskich w poszczególnych miejscowościach dające możliwość organizacji zajęć kulturalnych dla dzieci i młodzieży i innych aktywności dla mieszkańców poszczególnych wsi;
5. Działalność Kół Gospodyń Wiejskich na obszarze gminy Rymań, które przyczyniają się do kultywowania zwyczajów regionalnych w dziedzinie muzyki, rękodzielnictwa, a także propagowania regionalnych potraw i zwyczajów kulinarnych;
6. Działalność Klubu Seniora w Rymaniu, który organizuje zajęcia kulturalne i sportowe, wyjazdy integracyjne, wycieczki krajoznawcze dla mieszkańców gminy w „jesieni życia”, mająca na celu integrację ludzi a także wspólną aktywizację mieszkańców;
7. Popularyzowanie i promocja gminy oraz jej historii i kultury przez Samorząd gminy Rymań poprzez media tradycyjne i internetowe tj.:
  - a) Zamieszczanie informacji na temat historii i tradycji gminy na internetowej oficjalnej stronie urzędowej gminy Rymań,
  - b) Wydawanie przez samorząd gminy Rymań w wersji papierowej i cyfrowej gazety- kwartalnika „Puls Rymania” przedstawiająca codzienne życie gminy i mieszkańców,
  - c) Organizacja portalu internetowego „Rymań i okolice-raczej dawniej niż dziś (także w wersji niemieckojęzycznej dla gości i turystów) w celu popularyzacji tradycji i historii gminy Rymań;
8. Stworzenie na portalu społecznościowym strony „Rymań i okolice dawniej” w celu pośredniej integracji mieszkańców oraz miłośników historii i życia społecznego gminy Rymań;

9. Bardzo prężna działalność społeczna Stowarzyszenia Historycznego „Pamięć i tożsamość” na terenie gminy mająca na celu ochronę i pielęgnację dziedzictwa kulturalnego i historii Ziemi Rymańskiej wspólnie z Gminą Brojce, która przejawia się w następujących aktywnościach tj.:
  - a) powołanie przy wsparciu Samorządu Gminy Regionalnej Izby Muzealnej w Rymaniu,
  - b) działalność edukacyjna i społeczna poprzez tworzenie i rozwój strony internetowej „Gorawino.net” mająca na celu propagowanie historii i kultury Ziemi Rymańskiej,
  - c) organizowanie zajęć oświatowych, artystycznych, krajoznawczych,
  - d) organizowanie przedsięwzięć społecznych takich jak społeczne sprzątanie cmentarzy historycznych- w tym zabytkowego cmentarza w Starninie;
10. Działalność „Stowarzyszenia na rzecz ekorozwoju wsi Gorawino”, którego głównym celem jest wyrównywanie szans edukacyjnych wiejskich dzieci poprzez prowadzenie Społecznej Szkoły Podstawowej w Gorawinie. Organizacja działa na rzecz integracji młodzieży i osób starszych. Podejmuje współpracę z Radą Sołecką, Ochotniczą Strażą Pożarną i innymi organizacjami.
11. Organizacja rokrocznie przez Samorząd gminy Rymań różnorodnych imprez kulturalnych i społecznych takich jak konkursy twórczości rękodzielniczej wśród mieszkańców, dożynki gminne, festyny świąteczne, pikniki poszczególnych wsi,
12. Przynależność i działalność gminy w organizacjach lokalnych i ponadlokalnych tj. Związku Miast i Gmin Dorzecza Parsęty z siedzibą w Karlinie, Stowarzyszenia Lokalnej Grupy Działania "Siła w Grupie", Lokalnej Organizacji Turystycznej Regionu Kołobrzeg

Bogata płaszczyzna działań i aktywności mieszkańców wraz we współpracy z samorządem gminnym przyczynia się do zachowania dziedzictwa niematerialnego i tradycji regionu oraz pielęgnacji zwyczajów dla przyszłych pokoleń Ziemi Rymańskiej. Przedstawione przykłady stanowią podstawę do dalszych działań i inicjatyw społeczno-kulturalnych zawartych w programie opieki nad zabytkami gminy Rymań.

7.3.6. Zabytki nieruchome o najważniejszym znaczeniu dla gminy Rymań

7.3.5.1 Architektura sakralna

Na terenie gminy Rymań zlokalizowanych jest 6 kościołów stanowiących dobro kulturowe gminy. Obiekty te odznaczają się zróżnicowanymi walorami zabytkowymi, historycznymi i kulturowymi:

1) Kościół parafialny p.w. Matki Boskiej Królowej Polski wraz z otoczeniem w Gorawinie

Obiekt datowany na lata 1623-1627r., projektu Joachima Hecketa i Jana Neidera. Zbudowany na rzucie prostokąta, jednonawowy bez prezbiterium. Konstrukcja szkieletowa, farchy wypełnione cegłą klinkierową, nietynkowaną na kamiennej podmurówce. Ściana zachodnia i wschodnia szachulcowe, dach dwuspadowy, dwukalenicowy korpus kościoła kryty blachą, dach przybudówki pokryty także blachą. Wnętrze salowe, jednoprzestrzenne, nakryte drewnianym stropem. W wyniku pożaru w 1991r. spłonęła drewniana wieża kościelna oaz zniszczeniu uległa większość wystroju wnętrza kościoła. Kościół został wyremontowany oraz rozbudowany w 1993r. W miejscu historycznej lokalizacji pierwotnej drewnianej wieży kościelnej wzniesiono ściany murowane z cegły przedłużając korpus kościoła. Kościół wraz z otoczeniem jest wpisany do rejestru zabytków Województwa Zachodniopomorskiego.

2) Kościół filialny p.w. Oczyszczenia Najświętszej Marii Panny w Dębicy wraz z otoczeniem

Powstanie obiektu datowane jest na koniec XVII w., przebudowa w 1907r. Kościół zbudowany na rzucie prostokąta, w konstrukcji szkieletowej, z wyodrębnioną od strony zachodniej wieżą drewnianą. Od strony wschodniej wyodrębnione prezbiterium. Fachy wypełnione cegłą tynkowaną, pobielone zaprawą wapienną. Dach kościoła kryty dachówką ceramiczną. Hełm wieży pokryty blachą ocynkowaną tłoczoną „w łuskę”. Wnętrze kościoła jednoprzestrzenne, nakryte płaskim drewnianym stropem, ściany wewnątrz tynkowane zaprawą wapienno-cementową, pobielone. Kościół przeszedł w ostatnim dwudziestoleciu gruntowne prace remontowe i konserwatorskie. Kościół wraz z otoczeniem jest wpisany do rejestru zabytków Województwa Zachodniopomorskiego.

3) Kościół filialny p.w. Chrystusa Króla w Drozdowie

Obiekt datowany na okres XVII w. wielokrotnie przebudowany i rozbudowany na przestrzeni XIX i XX w. Kościół rozplanowany na rzucie prostokąta, salowy, jednonawowy bez prezbiterium, jednokondygnacyjny, pozbawiony podpiwniczenia. Budynek o konstrukcji szachulcowej z wypełnieniem ceglany. Kościół nie posiada wieży. Główną elementem kompozycją elewacji obiektu jest regularna siatka konstrukcyjna ścian szkieletowych i wtórnie pomalowanymi polami ceglanyymi wypełniającymi szkielet drewniany. Dach kościoła kryty blachą, dach rozbudowanej przybudówki kryty blachą. Wnętrze salowe, jednoprzestrzenne, nakryte drewnianym stropem. Kościół wraz z otoczeniem jest wpisany do rejestru zabytków. Przed kościołem znajduje się wolnostojąca dzwonnica z dzwonem z 1924 r.

4) Kościół filialny p.w. Najświętszej Marii Panny Królowej Polski wraz z otoczeniem w Rzesznikowie

Obiekt datowany na okres 1842-1844r. Kościół bezwieżowy, salowy, wybudowany w stylu klasycystycznym. Obiekt założony na rzucie prostokąta, od zachodu z zakrystią na rzucie prostokąta. Obiekt murowany z cegły ceramicznej, tynkowany ze skromnym detalem elewacyjnym. Dach korpusu dwuspadowy, pokryty dachówką ceramiczną. Wnętrze kościoła ze stropem drewnianym, płaskim. We wnętrzu ściany tynkowane, malowane. Dużo otworów okiennych z metalową stolarką, a także ze skromnymi witrażami. Kościół wraz z otoczeniem jest wpisany do rejestru zabytków Województwa Zachodniopomorskiego. Przed kościołem znajdowała się niegdyś wolnostojąca drewniana dzwonnica, która została rozebrana w 1981 r.

5) Kościół filialny p.w. św. Antoniego Padewskiego w Starninie

Obiekt wzniesiony w latach 1934-35 na miejscu pierwszego drewnianego - ryglowego kościoła we wsi. Kościół zaprojektowany wg projektu kołobrzskiego architekta Holsteina. Obiekt murowany z cegły ceramicznej, nie tynkowany. Kościół planowany na rzucie prostokąta, bez wieżowy, salowy, jednonawowy, bez wieży, z wyodrębnionym prezbiterium. Charakterystyczne nieduże otwory okienne, ostrołukowe. Dach kościoła dwuspadowy, kryty dachówką ceramiczną. Przed kościołem znajduje się wolnostojąca, drewniana dzwonnica.

6) Kościół parafialny p.w. św. Szczepana w Rymaniu

Obiekt zbudowany ok. 1933r. Kościół planowany na rzucie prostokąta, salowy, jednonawowy, bez wieży. Obiekt wzniesiony w technologii murowanej z cegły ceramicznej, nie jest tynkowany. Kościół planowany na rzucie prostokąta, z niewielką wieżą-sygnaturką po środku korpusu, z wyodrębnionym prezbiterium oraz z dobudowanym przedsionkiem z wejściem głównym od zachodu. Dach kościoła dwuspadowy, kryty dachówką ceramiczną, Przed kościołem znajduje się współczesna wolnostojąca dzwonnica z trzema dzwonami o konstrukcji stalowej z betonową podstawą.

7.3.5.2 Architektura rezydencjonalna

Na terenie gminy wśród najbardziej reprezentacyjnych siedzib właścicieli ówczesnych folwarków zachował się do czasów współczesnych obiekty w miejscowościach: Rymań, Drozdowo, Jarkowo i Rzesznikowo i Kamień Rymański. Stanowią one świadectwo historyczne ziemi rymańskiej i jej bogatej historii z okresu rozwoju folwarków. Dwory i pałace stanowiły ówczasie wraz z zakomponowanymi założeniami parkowymi ważny element przestrzenny w układzie wsi. Do dziś stanowią cenny element w krajobrazie poszczególnych wsi oraz istotną wartość historyczną dla miejscowości świadcząc o tożsamości tych ziem i jej kulturze i historii. Wraz z zachowanymi do czasów współczesnych założeniami parkowymi nadal stanowią o atrakcyjności miejsca i nadają jej charakterystyczny i niepowtarzalny klimat. Do naszych czasów z historycznych założeń folwarcznych na terenie gminy Rymań zachowało się 7 parków. Ocalałe dwory i pałace wraz zakomponowanymi założeniami parkowymi a także założenia parkowe (na obszarze których niegdyś istniały okazałe siedziby właścicieli majątków ziemskich) stanowią do dziś cenny walor krajobrazowy gminy a także ze względu na wartość historyczną należą do zabytków o najważniejszym znaczenia dla gminy:

1) Park pałacowy wraz z pałacem w Rymaniu

Pałac współcześnie stanowi wizytówkę gminy Rymanów i jest przykładem korzystania z dziedzictwa kulturowego gminy na potrzeby mieszkańców a także turystów. Wpisany w krajobraz wsi Rymanów od strony południowo-zachodniej podkreśla atrakcyjność miejsca i świadczy o historii gminy. Pałac położony w południowej części wsi, oddalony znacznie od drogi głównej we wsi. Obiekt pochodzi z II poł. XVIII w. Na początku XXI w. przeszedł gruntowny remont wraz z dobudową części hotelowej i wypoczynkowej. Obecnie w posiadaniu prywatnym. Obecnie budynek o funkcji turystycznej- w budynku mieści się hotel z restauracją. Pałac zbudowany na planie prostokąta, od północnej strony część nowo dobudowana także na planie prostokąta. Budynek dwukondygnacyjny z poddaszem użytkowym, podpiwniczony, nakryty dachem mansardowym. Budynek murowany z cegły ceramicznej na fundamentach kamiennych. Więźba dachowa drewniana, płatwiowa. Pokrycie dachu dachówką ceramiczną karpieńską. Pałac zlokalizowany jest tuż przy rozległym założeniu parkowym, które w znacznej części zachowało się do czasów współczesnych. Zarówno pałac jak i park pałacowy są wpisane do rejestru zabytków.

Park pałacowy założony został w II poł. XVIII w. w stylu romantycznym na obszarze o zarysie nieregularnym. Teren w posiadaniu prywatnym. Teren jest obecnie użytkowany jako zieleni urządzona towarzysząca funkcji turystycznej – hotelowi. W centralnej części parku znajduje się staw owalny. We wschodniej części parku przestrzeń wolna od drzew w formie polany przylegająca do budynku pałacu. Za budynkiem hotelu rozległe wzniesienie porośnięte wysokim drzewostanem. Park nie posiada ogrodzenia. Dobry dostęp komunikacyjny od strony drogi dojazdowej do terenu hotelu. Zachowany dobrze starodrzew. Zasób drzewostanu na obszarze 5 ha to ok. 2000 drzew liściastych i iglastych, w tym znaczny procent stanowią świerki pospolite, wiąz polny, buki pospolite, olchy czarne, dęby szypułkowe.

2) Park pałacowy w Drozdowie wraz z dworem

Założenie parkowe wraz z zachowanym budynkiem ówczesnego dworu stanowi świadectwo minionej epoki, ale także świadectwo działań gospodarki PGR-ów na terenie gminy Rymań. Zachowany w pierwotnym kształcie dwór wymaga dziś prac remontowych i uporządkowania terenów mu przyległych. Bryła budynku uległa przekształceniom ze względu na użytkowanie terenów przyległych (w tym warsztatów, dobudowanych pomieszczeń gospodarczych i garaży). Pomimo tego nadal stanowi świadectwo historii wsi i pozostałości po historycznym układzie folwarcznym, który uległ zatarciu na przestrzeni wieku na mapie miejscowości. Park wraz z zachowanym dworem są w współcześnie cennym elementem przestrzennym we wsi a także świadkiem historii rozwoju wsi na przestrzeni wieków. Park założony na przełomie XIX w. i XX w. w stylu naturalistycznym na zarzysie owalu. Teren w posiadaniu prywatnym. Teren parku stanowi współcześnie teren zieleni towarzyszącej przy zabudowie mieszkaniowej. Układ przestrzenny parku słabo czytelny i zatarty. Wycinki starych drzew oraz liczne młode zadrzewienia pochodzące z samosiewu oraz dzikie krzewy przyczyniły się do zatarcia pierwotnej kompozycji parku. W części zachodniej stan parku zaniedbany. W części parku w pobliżu pałacu przestrzeń wolna od drzew w formie polany przedpałacowej- ogólnie zadbane. Park jest ogrodzony w całości. W części wschodniej zlokalizowany budynek dawnego pałacu-obecnie pełniący funkcję budynku mieszkalnego wielorodzinnego. Ogólny stan zachowania drzewostanu dobry. Zasób zachowanego starego drzewostanu stanowi ok 300 drzew. Znaczną część stanowią klony pospolite, dąb czerwony, dęby szypułkowe, wiązy polne, kasztanowce zwyczajne, wierzby białe, brzozy gruczołkowate, lipy drobnolistne oraz świerk pospolity, pakłony, czeremchy pospolite. Park jest wpisany do rejestru zabytków.

3) Park pałacowy w Jarkowie wraz z pałacem

Pałac wraz z parkiem stanowi współcześnie nadal dominantę wsi Jarkowo. Usytuowany centralnie na osi wjazdu do miejscowości nadal świadczy o pięknej historii tego miejsca i stanowi cenny walor historyczny i architektoniczny warty zachowania dla przyszłych pokoleń mieszkańców. Pałac zabudowany w XIX w. do dziś nie zatracił swojej architektury i charakteru, pomimo złego stanu technicznego w części dachowej. Zachowane liczne detale architektoniczne elewacji jak i okazała bryła pałacu są świadectwem zamożności ówczesnych właścicieli tych ziem. Razem z założeniem parkowym pałac stanowi ważny element w przestrzeni wsi. Park przypałacowy założony w II poł. XIX w. obszarowo o kształcie prostokątnym. W części północnej zlokalizowany budynek dawnego pałacu. Teren w posiadaniu prywatnym. Park jest nieużytkowany. Układ przestrzenny parku zachowany i czytelny. Przestrzeń parku silnie zadrzewiona. W części parku w pobliżu pałacu przestrzeń wolna od drzew w formie polany przedpałacowej. Park jest ogrodzony w całości. Ogólny stan zachowania drzewostanu dobry, wymagający w niektórych przypadkach zabiegów sanitarnych. Zachowany w dużym stopniu starodrzew. Zasób zachowanego drzewostanu stanowi ok 400 drzew. Znaczną część stanowią buki pospolite, jawory, dęby szypułkowe, brzozy, świerk pospolity, lipy

drobnolistne oraz klony pospolite. Wyposażenie parku nie przetrwało do czasów współczesnych. Park jest objęty ochroną i jest wpisany do rejestru zabytków.

4) Park pałacowy w Rzesznikowie wraz z pałacem

Zachowane do dnia dzisiejszego założenie parkowe wraz z ocalałym pałacem stanowi cenny walor historyczny wsi Rzesznikowo. Park założony w II poł. XIX w. w stylu krajobrazowym – neoklasycystycznym na zarysie owalu. Teren w posiadaniu prywatnym. Teren jest obecnie nieużytkowany. Układ przestrzenny parku słabo czytelny. Liczne młode zadrzewienia pochodzące z samosiewu oraz dzikich krzewów na przestrzeni 70 lat przyczyniły się do zatarcia kompozycji parku. Park nie posiada ogrodzenia. Ogólny stan zachowania drzewostanu dobry. Zachowany budynek historycznego pałacu zlokalizowanego w południowej części parku świadczy o ówczesnej historii tego miejsca i kompozycji całego układu folwarcznego we wsi, który zachował się w czytelnej formie do dziś. W centralnej części parku przestrzeń wolna od drzew w formie polany przylegająca do budynku pałacu. Zachowany dobrze starodrzew. Zasób drzewostanu to ok. 600 drzew, w tym znaczny procent stanowią buki pospolite, wiązy polne, dęby szypułkowe, lipy drobnolistne, oraz w mniejszych ilościach kasztanowce, brzozy, jesiony, klony pospolite, jawory, świerk pospolity, modrzew europejski. Park ten jest wpisany do rejestru zabytków Województwa Zachodniopomorskiego.

5) Park pałacowy w Starninie

Założenie pałacowe wraz z pałacem stanowi ważną kartę w historii wsi Starnin. Niestety po działaniach II wojny światowej pałac nie zachował się do czasów współczesnych. Wysadzony po 1945 r. w powietrze, a następnie rozebrany całkowicie w okresie powojennym stanowi jedynie historię gminy w postaci zachowanych zdjęć, dokumentacji i opisów w literaturze historycznej i popularno-naukowej. Ówczesny pałac zlokalizowany na wzniesieniu w północnej części parku stanowił ważny element w całym założeniu folwarku i w układzie wsi a także w jej krajobrazie. Współcześnie nie

zachowały się widoczne elementy historycznego obiektu. O bogatej historii wsi może nada świadczyć okazały park pięknie położony w centrum miejscowości. Park założony na przełomie XIX w i XX w. w stylu naturalistycznym, obszarowo o kształcie trójkątnym. Teren w posiadaniu prywatnym. Park jest współcześnie nieużytkowany. Układ przestrzenny parku zachowany i czytelny. W centralnej części parku przestrzeń wolna od drzew w formie polany. Na terenie parku zachowały się ruiny fundamentów historycznego pałacu, niegdyś zlokalizowanego w zachodniej części parku. Ogólny stan zachowania drzewostanu dobry. Zasób zachowanego drzewostanu stanowi ok 200 drzew, w tym znaczny procent stanowią klony pospolite, olsza czarna, lipy drobnolistne, jesiony wzniosłe i kasztanowce oraz w mniejszych ilościach jesiony płaczące, wiązy polne i jawory. Zachowany zamulony staw o słabo czytelnej linii brzegowej Wyposażenie parku nie przetrwało do czasów współczesnych. Park jest wpisany do rejestru zabytków.

6) Park dworski w Leszczynie

Park ten stanowi przykład założenia parkowego bez głównej siedziby rodowej a posiadający ówczesne zabudowania folwarczne, które do czasów współczesnych zachowały się w małym stopniu. Niestety pozostałości po okazałym folwarku świadczą także o historii tych ziem jaka wydarzyła się po II wojnie światowej i sposobie wykorzystywania zabudowań pofolwarcznych jak i parku. Park założony na przełomie XIX w i XX w. w stylu angielskim, obszarowo o kształcie nieregularnym. Od strony wschodniej park przechodzi w las mieszany co wskazuje na brak wyraźnej granicy terenu parku z terenem leśnym. Park jest nieużytkowany. Układ przestrzenny parku całkowicie zatarty Nieczytelna jest kompozycja parku. Park nie posiada ogrodzenia. Ogólny stan zachowania drzewostanu dobry, brak śladów wyposażenia parku.. Na terenie parku widoczne polany oraz przylegający teren starego sadu. Różnorodny i okazały starodrzew zachowany w stanie dobrym. Zasób drzewostanu stanowi ok 2000 drzew, w tym największy procent stanowią buki pospolite, dęby szypułkowe, lipy drobnolistne, świerki i sosny pospolite oraz w mniejszych ilościach klony pospolite, jawory i kasztanowce. Liczne młode zadrzewienia pochodzące z samosiewu oraz dzikie krzewy. Park jest wpisany do rejestru zabytków Województwa Zachodniopomorskiego.

7) Park dworski w Skrzydlowie (Melno)

W miejscowości Melno zachował się nieduży park z nielicznymi zabudowaniami pofolwarcznymi i budynkiem mieszkalnym, który obecnie utracił walory architektoniczne z okresu jego świetności. Cennym świadectwem minionej epoki w historii gminy stanowi jednak nadal zachowany park. Park założony w pocz. XX w. w stylu naturalistycznym, obszarowo na kształcie prostokąta. Park jest nieużytkowany, brak współcześnie funkcji terenu. Park nie posiada ogrodzenia. Ogólny stan zachowania drzewostanu dobry, wyposażenie parku całkowicie zniszczone.

Nieczytelny układ przestrzenny i kompozycja alei parkowych. Różnorodny starodrzew zachowany w stanie dobrym. Zasób stanowi ok 300 drzew, w tym jesiony, świerki, wiązy, kasztanowce, olchy i dęby szypułkowe, czerwone i klony. Liczne młode zadrzewienia pochodzące z samosiewu oraz dzikie krzewy. Ogólnie teren parku jest obecnie zaniedbany. Brak infrastruktury na terenie parku. Park ten jest wpisany do rejestru zabytków.

8. PRAWNE FORMY OCHRONY ZASOBÓW ZABYTKOWYCH GMINY RYMAŃ

Na obszarze gminy Rymań zlokalizowane są obiekty zabytkowe o zróżnicowanej wartości historycznej, zabytkowej, kulturowej. Do wpisanych do rejestru zabytków województwa Zachodniopomorskiego zalicza się 16 obiektów, w tym 3 obiekty sakralne, siedem założeń parkowych oraz 15 zabytków ruchomych, które stanowią wyposażenie kościołów. Wszystkie decyzje o wpisie do rejestru zabytków zostały podjęte na podstawie Ustawy z dnia 20 lutego 1962 r. o ochronie dóbr kultury, która obowiązywała do 17 listopada 2003 r. Wszystkie decyzje zachowują moc prawną. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2014, poz. 1446 z późn. zm.) określa formy ochrony zabytków. Zakres występujących form ochrony dla obiektów i obszarów występujących na terenie gminy Rymań przedstawia się następująco:

8.1. Pomnik Historii

Pomnik historii to zabytek nieruchomy o szczególnym znaczeniu dla kultury Polski o ponadregionalnych wartościach materialnych i niematerialnych oraz o znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego kraju. Pomnik Historii ustanawiana w drodze rozporządzenia Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Pomnikiem historii mogą być ustanowione budowle, obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne, ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych a także stanowiska archeologiczne.

Na terenie gminy Rymań powyższa forma ochrony prawnej nie występuje.

8.2. Park Kulturowy

Park kulturowy jest prawną formą ochrony zabytków, która znajdujące się w kompetencji jednostek samorządu terytorialnego. Park kulturowy jest powoływany na mocy uchwały rady gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, rada gminy. Utworzenie parku kulturowego ma na celu ochronę krajobrazu kulturowego oraz zachowanie wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej. **Na terenie gminy Rymań powyższa forma ochrony prawnej nie występuje.**

8.3. Ochrona planem miejscowym

Ochrona planistyczna jest formą ochrony zabytków, która znajduje się w kompetencji jednostek samorządów terytorialnych. Zawarte w planie miejscowym ustalenia po uchwaleniu przez radę gminy stają się prawem miejscowym i skutecznym narzędziem do ochrony obiektów i obszarów zabytkowych. Na obszarze gminy Rymań obowiązuje jeden plan miejscowy uchwalony uchwałą Nr XXIX/166/09 Rady Gminy Rymań z dnia 18 lutego 2009r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego przebiegu gazociągu wysokiego ciśnienia relacji Płoty-Koszalin w obszarze Gminy Rymań (Dz. U. Woj. Zach. Pom. Nr 13 poz. 536). Obowiązującym planem miejscowym zostało objętych łącznie 19 stanowisk archeologicznych na obszarze miejscowości Skrzydłowo, Rzesznikowo, Leszczyn i Dębica.

8.4. Zabytki wpisane do rejestru zabytków

Wpis do rejestru zabytków zapewnia pełną ochronę prawną obiektu. Wpis do rejestru zabytku nieruchomego może nastąpić z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Odnośnie zabytku ruchomego wpisu dokonuje się na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. W przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę Wojewódzki Konserwator Zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru. Na obszarze gminy Rymań wpisem do rejestru zabytków objętych jest obecnie 16 obiektów nieruchomych i 15 obiektów ruchomych.

Załącznik nr 1- wykaz obiektów wpisanych do rejestru zabytków

1. W rejestrze zabytków wpisane zostało 13 obiektów nieruchomych, w tym:

- 3 kościoły wraz z otoczeniem:
  - 1) Kościół parafialny p.w. Matki Boskiej Królowej Polski w Gorawinie,
  - 2) Kościół filialny p.w. Oczyszczenia Najświętszej Marii Panny w Dębicy,
  - 3) Kościół filialny p.w. Najświętszej Marii Panny królowej Polski w Rzesznikowie,
- Pałac w Rymaniu,
- 7 parków:
  - 1) Park pałacowy w Rymaniu,
  - 2) Park pałacowy w Drozdowie,
  - 3) Park pałacowy w Jarkowie,
  - 4) Park pałacowy w Rzesznikowie;
  - 5) Park pałacowy w Starninie;
  - 6) Park dworski w Leszczynie;
  - 7) Park dworski w Skrzydłowie;
- 1 cmentarz ewangelicki w Starninie
- 3 cmentarze przykościelne w Gorawinie, Dębicy, Rzesznikowie,
- 1 zabytek techniki- wiatrak drewniany typu „holender” w Rzesznikowie - obiekt został rozebrany;

2. W rejestrze zabytków ruchomych wpisano 15 obiektów ruchomych- są to zabytki sakralne stanowiące wyposażenie kościołów zlokalizowanych na terenie gminy. Wykaz zabytków ruchomych jest dostępny w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Szczecinie - Delegatura w Koszalinie. Obiekty objęte ochroną stanowią świadectwo sztuki z okresu późnego gotyku i baroku. Stan techniczny i kondycja obiektów jest dobra.

8.5. Zabytki ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków

Ewidencję zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi Wojewódzki Konserwator Zabytków w formie kart ewidencyjnych (art. 22 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Do ujęcia w wojewódzkiej ewidencji zabytków zostały wyznaczone z obszaru gminy obiekty nieruchome w tym kościoły, budynki mieszkalne, obiekty usługowe oraz parki i cmentarze historyczne. W zakresie zabytków nieruchomych archeologicznych do ujęcia w wojewódzkiej ewidencji wskazanych zostało 321 stanowisk archeologicznych.

Załącznik nr 2 - wykaz obiektów ujętych w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków

8.6. Gminna ewidencja zabytków

Gmina ewidencja zabytków prowadzona przez samorząd gminy nie jest prawną formą ochrony zabytków. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte obiekty istotne dla zachowania charakteru krajobrazu kulturowego gminy i dziedzictwa kulturowego gminy. Rozpoznanie zasobów, stanu zachowania obiektów zabytków pozwala na wskazanie zagrożeń oraz sposobów reagowania w celu ochrony i powstrzymania degradacji zewidencjonowanych zabytków oraz ich otoczenia. Ochronę zabytków objętych gminną ewidencją uwzględnia się w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (art.19 ust. 1), stad też należy podkreślić znaczenie gminnej ewidencji zabytków. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Zgodnie z art. 39 ust. 3 prawa budowlanego (Dz.U. z 2006 r. Nr 156, poz. 1118, z póź. zm.) w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Do czasu założenia gminnej ewidencji zabytków decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz decyzje o warunkach zabudowy wydaje się po uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Jak wspomniano, zabytki te otrzymują formę ochrony prawnej także poprzez ustalenia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Zasób zabytków, które zaleca się do ujęcia w gminnej ewidencji wskazany został w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Rymań. Samorząd gminy zlecił sporządzenie gminnej ewidencji zabytków na teren gminy Rymań i dokument ten jest opracowywany równolegle z niniejszym Programem opieki nad zabytkami. Gminna ewidencja zawierać będzie:

- 1) założenia folwarczne;
- 2) obiekty architektury takie jak: obiekty sakralne, obiekty użyteczności publicznej, dwory, pałace, domy mieszkalne, budynki gospodarcze, zabytki techniki;
- 3) cmentarze – ewangelickie, przykościelne, komunalne - czynne;
- 4) założenia parkowe;
- 5) stanowiska archeologiczne.

W świetle art. 22 ust. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wójt gminy zobowiązany jest do prowadzenia gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy. Gminna ewidencja zabytków zostanie sporządzona w formie kart zawierających m.in. dane o obiekcie, datowanie, materiał i technologie wykonania, lokalizacje w terenie, ilustracje fotograficzną itp.

9. OCENA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY RYMAŃ. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ.

W celu określenia celu strategicznego, priorytetów i kierunków działań opieki nad zabytkami gminy Rymań oraz możliwości w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego gminy Rymań przeprowadzona została analiza SWOT ochrony dziedzictwa kulturowego Gminy Rymań. Analiza SWOT jest podstawowym i powszechnie stosowanym narzędziem diagnostycznym, który stanowi zestawienie takich cech, jak: silne strony – **Strengths**, słabe strony – **Weaknesses**, szanse – **Opportunities**, zagrożenia – **Threats**. Sporządzone zestawienie stanowi podstawę do opracowania celu oraz priorytetów i kierunków działań programu opieki nad zabytkami gminy Rymań. Istniejące zasoby dziedzictwa kulturowego stanowią podstawę do działania w zakresie ochrony krajobrazu kulturowego a przedstawiona analiza wskazuje także szanse i perspektywy ochrony krajobrazu kulturowego gminy Rymań.

MOCNE STRONY:

1. dobre rozpoznanie dziedzictwa kulturowego gminy w sporządzonym studium krajobrazu kulturowego gminy oraz ujęcie zasobów dziedzictwa kulturowego i uwzględnienie zasad ochrony i świadomego kształtowania krajobrazu kulturowego gminy w dokumentach strategicznych i planistycznych przyjętych przez Radę Gminy Rymań tj. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy;
2. zwaloryzowanie stanowisk archeologicznych i ustalenie stref ochrony stanowisk archeologicznych wraz z wskazaniem podstawowego zakresu ochrony w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego obowiązujących przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego;
3. zachowane w sposób czytelny cechy historycznego rozplanowania przestrzennego wsi o metryce średniowiecznej w Dębicy, Drozdowie i Gorawinie;
4. zachowanie obiektów rezydencjonalnych z okresu rozkwitu folwarków na terenie gminy- pałaców i dworów z parkami: pałacu w Rymaniu wraz z parkiem, dworu w Kamieniu Rymańskim, dworu w Drozdowie z parkiem, dworu w Rzesznikowie z parkiem i zabudową pofolwarczną;
5. duża ilość parków objętych ochroną konserwatorską na terenie gminy- wpisanych do rejestru zabytków: Park pałacowy w Rymaniu, Park pałacowy w Drozdowie, Park pałacowy w Jarkowie, Park pałacowy w Rzesznikowie, Park pałacowy w Starninie, Park dworski w Leszczynie, Park dworski w Skrzydlowie;
6. bardzo dobrze zachowane wszystkie zabytki sakralne na terenie gminy: Kościół p.w. Oczyszczenia Najświętszej Marii Panny w Dębicy, kościół p.w. Najświętszej Marii Panny królowej Polski w Rzesznikowie, kościół p.w. Matki Boskiej Królowej Polski w Gorawinie, kościół p.w. Chrystusa Króla w Drozdowie, kościół p.w. Św. Szczepana w Rymaniu, kościół p.w. św. Antoniego z Padwy w Starninie;
7. zachowana większość obiektów użyteczności publicznej gminy tj. kościoły, dawne szkoły, poczty, sale wiejskie, budynki usługowe z okresu pocz. XX w.
8. zachowane obiekty przemysłowe i zabytki techniki takie jak: mleczarnie, młyn, stacje transformatorowe, stacja kolejki wąskotorowej;
9. korzystne warunki do rozwoju turystyki i agroturystyki na obszarze gminy: wyznaczone atrakcyjne tereny do inwestowania w bazę turystyczno-noclegową- potwierdzone w dokumentach strategicznych i planistycznych gminy Uchwałą Rady Gminy Rymań;

10. lokalizacja przebiegających przez obszar gminy głównych szlaków komunikacyjnych o znaczeniu krajowym i wojewódzkim tzn. droga krajowa o znaczeniu międzynarodowym DK-6 relacji Szczecin-Gdańsk oraz droga wojewódzka DW-105 do Gryfic i Świnoujścia;
11. lokalizacja funkcjonujących szlaków turystycznych przebiegających przez teren gminy, w tym „Szlak dawnej kolejki wąskotorowej”;
12. mocna więź społeczna wśród lokalnej społeczności i duża aktywność społeczna – prężna działalność Stowarzyszenia Historycznego „Pamięć i Tożsamość”, częste kultywowanie tradycji, obyczajów i kultury mieszkańców poprzez organizację festynów, imprez kulturalnych i sportowych, dożynek, konkursów i spotkań integracyjnych, działalność Regionalnej Izby Pamięci z siedzibą w Rymaniu;
13. promocja zabytków i historii gminy oraz jej mieszkańców poprzez media ogólnodostępne i społecznościowe takie jak: gazeta lokalna „Puls Rymania”, internet - informacje o zabytkach gminy na stronie oficjalnej gminy Rymań, zamieszczanie przez mieszkańców i sympatyków historii gminy Rymań zdjęć i pamiątek na portalu społecznościowym „Rymań dawniej”, bogaty materiał historyczny zamieszczany regularnie na stronie internetowej „gorawino.net” o tematyce historycznej gminy i jej mieszkańców oraz zasobach zabytkowych gminy;
14. aktywna działalność gminnych władz samorządowych w organizacjach regionalnych tj. w „Związku Miast i Gmin Dorzecza Parsęty z siedzibą w Karlinie, Stowarzyszeniu Lokalnej Grupy Działania "Siła w Grupie", Kołobrzeskiej Lokalnej Grupie Rybackiej, Lokalnej Organizacji Turystycznej Regionu Kołobrzeg.

SŁABE STRONY:

1. tendencja do niezgodnego ze sztuką konserwatorską przekształcania obiektów zabytkowych: modernizacje historycznej zabudowy skutkujące wymianą zabytkowej stolarki okiennej na okna wykonane z PCV, docieplanie zewnętrzne budynków skutkujące degradacją historycznego detalu i często zmianą kształtów i przepruć otworów okiennych, wymiana stolarki drzwiowej, zmiana materiałów elewacyjnych i pokrycia dachu, samowole budowlane;
2. mało zachowanej historycznej, murowanej zabudowy mieszkalnej i zagrodowej z końca XIX w. i z I poł. XX w. na terenie gminy-znaczna ilość budynków uległa dewaloryzacji poprzez inwestycje budowlane typu przebudowy, rozbudowy, nadbudowy;
3. zatarcie większości historycznych założeń folwarcznych w poszczególnych wsiach gminy: Drozdowo, Starnin, Petrykozy, Strzbielewo, Gółkowo, Lędowa, Bukowo, Rębice, Mechowo;
4. duża ilość powojennej zabudowy dysharmonizującej architekturę centrów wsi (obiekty typu „popegeerowskie” bloki mieszkalne);
5. zły stan techniczny obiektów obecnie nieużytkowanych tj. pałacu w Jarkowie, kościoła w Czartkowie;
6. ogólnie zły stan zachowania cmentarzy (mocno zdewastowanych po 1945r.) w Petrykozach, Drozdowie, Dębicy, Leszczynie, Rymaniu, Rzesznikowie, Gorawinie, Melnie i brak opieki nad nieczynnymi historycznymi cmentarzami ewangelickimi
7. niewystarczające zabezpieczenie przeciwpożarowe i antywłamaniowe zabytkowych obiektów;
8. dewaloryzacja większości parków zabytkowych w gminie – brak opieki i prac pielęgnacyjno-porządkujących w parkach tj.: park w Jarkowie, Drozdowie, Skrzydłowie, Leszczynie, Starninie, Rzesznikowie, Bukowie;
9. niskie pokrycie miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego na terenach poszczególnych centrów wsi;
10. niewielka ilość zabytkowych budynków objętych ochroną prawną;
11. brak promocji zasobów dziedzictwa kulturowego gminy jako produktu turystycznego oraz brak

dostatecznego oznakowania zabytków;

ZAGROŻENIA:

1. modernizacja historycznej zabudowy lub zastępowanie dawnej zabudowy współczesną, realizowaną według projektów nie uwzględniających cech tradycyjnej zabudowy charakterystycznej dla wsi;
2. odchodzenie od miejscowej tradycji w budownictwie przy budynkach nowopowstałych lub modernizowanych - brak katalogowych projektów budynków mieszkalnych i gospodarczych nawiązujących do miejscowej tradycji, które można by było wykorzystać przy realizacji kolejnych inwestycji.
3. zewnętrzne docieplanie obiektów historycznych, skutkujące degradacją historycznego detalu elewacji i wyposażenia architektonicznego, w tym historycznej stolarki;
4. dewastacja i pogarszający się stan techniczny nieremontowanych obiektów zabudowy pofolwarcznej oraz historycznej zabudowy mieszkalnej;
5. degradacja krajobrazu wsi na skutek braku miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla poszczególnych wsi;
6. nielegalne poszukiwania z użyciem wykrywacza metali i penetrowanie na obszarze gminy stanowisk archeologicznych, cmentarzy, skarbów i innych miejsc ważnych historycznie;
7. montaż reklam i banerów reklamowych na elewacjach budynków oraz instalacja reklam wielkoformatowych zarówno na terenie wsi jak i na terenach pól uprawnych i pastwisk oraz w obszarze pasa drogowego;
8. niski poziom świadomości właścicieli i użytkowników odnośnie historii i dziedzictwa gminy a także walorów obiektów zabytkowych oraz niska wiedza o prawnych zobowiązaniach właścicieli do należytego utrzymania obiektów zabytkowych;
9. negatywne nastawienie części właścicieli i użytkowników do ochrony zabytków, postrzeganej nie jako szansa zachowania wspólnego dziedzictwa, a źródło represji i ograniczeń.

SZANSE I PERSPEKTYWY:

1. poprawa stanu technicznego i odpowiednie użytkowanie obiektów zabytkowych;
2. podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność obiektów zabytkowych dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych;
3. kształtowanie współczesnych form zabudowy i zagospodarowania terenu z poszanowaniem tradycji i wykorzystaniem regionalnego dziedzictwa architektonicznego gminy;
4. podjęcie na szerszą skalę działalności edukacyjnej i wydawniczej podniesienie poziomu wiedzy i świadomości mieszkańców - z uwagi na powojenną historię regionu, historia architektury gminy nie jest w sposób wystarczający znana mieszkańcom. Stworzenie mechanizmów dla edukacji kształtowanej w oparciu o historię gminy i szacunek dla jego historycznego dorobku pozwoli na lepsze zacieśnianie więzi i identyfikowanie się z gminą i jej wielowiekowym dziedzictwem - działania poprzez prasę, wydawnictwa, publikacje naukowe i popularnonaukowe jako baza dla szkół, bibliotek, świetlic wiejskich, ośrodków kultury w gminie;
5. rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej w gminie - min. opracowanie planów odnowy lub naprawy wsi ze szczególnym wskazaniem elementów dziedzictwa kulturowego gminy i włączeniem ich w rozwój branży turystycznej i rekreacyjnej w gminie;
6. wzrost znaczenia turystyki i agroturystyki w gminie, przy wykorzystaniu historycznych istniejących zasobów zabudowy zagrodowej oraz popularyzacja rolnictwa ekologicznego w promocji gminy, tradycji rolniczych i dziedzictwa kulturowego niematerialnego;

7. podniesienie atrakcyjności turystycznej gminy poprzez zagospodarowanie szlaków turystycznych istniejących i wytyczenie nowych przy równoczesnym wyeksponowaniu obiektów zabytkowych i zabytków archeologicznych;
8. współpraca z sąsiednimi gminami w ramach wspólnych inwestycji np. budowa tras turystycznych i szlaków z uwzględnieniem obiektów zabytkowych;
9. propagowanie właściwej rewaloryzacji zabytkowych parków, ochrony i pielęgnacji zabytkowych cmentarzy w celu zachowania dziedzictwa kulturowego gminy (np. park w Leszczynie, Skrzydlowie, Jarkowie, Rzesznikowie, Starninie);
10. budowa we współpracy samorządu i lokalnych organizacji np. turystycznych oraz stowarzyszeń wspólnego zintegrowanego systemu zarządzania i monitoringu (np. na cele turystyczne) środowiska naturalnego i kulturowego (min. współpraca z organizacjami pozarządowymi takimi jak fundacje, stowarzyszenia, współpraca gmin partnerskich polsko-niemieckich);
11. rozwój nowoczesnych mediów jako możliwość umożliwiająca szeroki dostęp społeczeństwa do informacji m.in. dotyczących dziedzictwa kulturowego, jego zasobu, sposobów ochrony i aktualnego stanu zachowania;
12. określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, a także stworzenie mechanizmu wparcia dofinansowania dla właścicieli i pomoc w przygotowaniu właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych do wykorzystania w opiece nad zabytkami funduszy unijnych, ministerialnych i samorządowych. Z uwagi na możliwą strukturę finansowania prac remontowych, konserwatorskich oraz zabezpieczających obiekty zabytkowe przed niszczeniem ważne jest pokazanie potencjalnym użytkownikom zabytków sposobu pozyskiwania środków na te prace;

10. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Program Opieki nad Zabytkami Gminy Rymań ma służyć ochronie i wykorzystaniu lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego do wielu dziedzin życia społecznego gminy w celu jej rozwoju gospodarczego. Wynikiem realizacji celów określonych w programie opieki powinno być przejście od pasywnej ochrony i cząstkowych działań konserwatorskich do stosowania zintegrowanego zarządzania zasobami dziedzictwa kulturowego gminy. Przemyślane i celowe zarządzanie dziedzictwem kulturowym to zarówno zachowane obiekty zabytkowe jak również przestrzeń i tradycje lokalne. Poprawa sytuacji w tej kwestii objąć powinna zarówno instrumenty prawne, finansowe a także działania edukacyjne. Ramy programowe niniejszego dokumentu wyznaczają tezy problemowe, wskazujące na:

- 1) umożliwienie finansowania i racjonalnego wykorzystania środków finansowych na utrzymanie krajobrazu kulturowego oraz ratowanie obiektów o szczególnych wartościach zabytkowych;
- 2) wspieranie i kreowanie różnorodnych form i metod umożliwiających ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami – stymulowanie zasad partnerstwa oraz odpowiedzialności właścicieli obiektów o podstawowym znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego na terenie gminy;
- 3) podnoszenie walorów zabytkowych i wykorzystanie ich w promocji kultury i dla rozwoju turystyki w gminie, a zwłaszcza jako czynnika wpływającego na rozwój gospodarczy gminy,
- 4) wspieranie aktywności lokalnej w działaniach mających na celu poszanowanie materialnego dziedzictwa oraz zachowanie własnej tożsamości;
- 5) poszukiwanie i wspieranie projektów związanych z kreowaniem i wdrażaniem nowych form opieki nad zabytkami i ich promocji (np. szlaki turystyczno-historyczne, oznakowanie zabytków, lokalizacja wydarzeń kulturalnych, społecznych w obiektach zabytkowych itp.).

Celem strategicznym Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Rymań jest:

**ZACHOWANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY RYMAŃ SŁUŻĄCE
BUDOWANIU TOŻSAMOŚCI SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ, ZACHOWANIU ŁADU
PRZESTRZENNEGO GMINY, PROMOCJI I ROZWOJOWI TURYSTYKI ORAZ
ROZWOJOWI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEMU GMINY**

Biorąc pod uwagę zasoby dziedzictwa kulturowego gminy Rymań cel strategiczny będzie realizowany na bazie trzech celów operacyjnych:

CEL OPERACYJNY NR 1 – Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego oraz przeciwdziałanie degradacji krajobrazu kulturowego i struktury zabytkowej w gminie

CEL OPERACYJNY NR 2 – Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy

CEL OPERACYJNY NR 3 – Promocja i popularyzacja walorów dziedzictwa kulturowego gminy służąca budowaniu tożsamości gminy

I. Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego oraz przeciwdziałanie degradacji krajobrazu kulturowego i struktury zabytkowej w gminie - realizacja celu możliwa poprzez działania takie jak:

- uwzględnienie zagadnień z zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego gminy w dokumentach strategicznych i planistycznych, regulacjach prawnych gminy, prawie miejscowym;
- monitoring nad zasobami zabytkowymi gminy oraz określanie zasobów ujętych w rejestrze poprzez propozycje wpisu do rejestru obiektów wartościowych, a także okresowej weryfikacji obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków-we współpracy z wojewódzkimi służbami konserwatorskimi;
- współpraca grup społecznych na rzecz ochrony zabytków i wartości kulturowych takich jak stowarzyszenia pozarządowe i samorządowe a także lokalne społeczności, mieszkańcy wsi;
- dofinansowanie prac konserwatorskich, robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków nie będących własnością gminy, a także podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na ratowanie zabytków nie będących w posiadaniu gminy.

II. Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy - realizacja celu możliwa poprzez działania takie jak:

- budowanie marki turystycznej i agroturystycznej gminy w oparciu o zasoby dziedzictwa kulturowego gminy i tradycji rolniczych, kulinarnych, budowlanych;
- sprawne pozyskiwanie źródeł finansowania przedsięwzięć powiązanych z dziedzictwem kulturowym i wykorzystanie dofinansowań z różnych źródeł pomocowych na rzecz ratowania i poprawy kondycji zabytków;
- tworzenia miejsc pracy związanymi z ochroną zasobów dziedzictwa kulturowego gminy, związaną z poprawą stanu zabytków;
- promocja wśród mieszkańców dobrych praktyk związanych z ochroną istniejącego zasobu zabytków na terenie gminy.

III. Promocja i popularyzacja walorów dziedzictwa kulturowego gminy służąca budowaniu tożsamości gminy- realizacja celu możliwa poprzez działania takie jak:

- wdrażanie problematyki z zakresu historii Pomorza i historii gminy, zagadnień ochrony dóbr kultury wraz z prezentacją zasobów kulturowych gminy w programach szkolnych dla dzieci i młodzieży i w zajęciach pozalekcyjnych;

- organizowanie dla mieszkańców i przy współudziale mieszkańców przedsięwzięć kulturalnych, festynów, koncertów, plenerów artystycznych, spotkań literackich i naukowych, prezentacji historii i zasobów dziedzictwa kulturowego gminy;
- poszerzanie wiedzy o zasobach kulturowych gminy i zagadnień związanych z ochroną zabytków poprzez współpracę ze środowiskami branżowymi- w tym organizację szkoleń, warsztatów, wykładów na temat ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz organizowanie zasobów literatury, materiałów promocyjnych, przewodników, informatorów, itp.

W świetle wyznaczonych celów operacyjnych wskazuje się kierunki działań, które mogą przyczynić się do ochrony dziedzictwa kulturowego, a przy tym i rozwoju gospodarczego gminy i jej promocji. Realizacja wskazanych poniżej kierunków działań w świetle przyjętych celów wymaga współpracy jednostek samorządowych, właścicieli i użytkowników zabytków, a także organizacji i stowarzyszeń pozarządowych, środowisk branżowych, specjalistów a w szczególności mieszkańców gminy. Z ramienia gminy zadania powinny być prowadzone przez gminne jednostki organizacyjne takie jak szkoły, ośrodki kultury, świetlice wiejskie, stowarzyszenia oraz komórki poszczególnych wydziałów Urzędu Gminy.

Wyznaczone priorytety i kierunki zadań powinny pozostać jako normy programowe. Natomiast wskazane zadania mogą być modyfikowane, w zależności od bieżących uwarunkowań panujących w gminie. Przedstawiony katalog zadań należy traktować jako propozycję do realizacji na przestrzeni czterech lat. Radni gminy Rymań zdecydują, które z tych zadań zamierzają zrealizować w całości lub w części na przestrzeni czterech lat.

PROPOZYCJA ZADAŃ DO REALIZACJI W OKRESIE 2016-2019:

CEL OPERACYJNY NR 1 – Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego oraz przeciwdziałanie degradacji krajobrazu kulturowego i struktury zabytkowej w gminie

Kierunek działań	Zadania strategiczne	Propozycja zadań do realizacji w okresie 2016-2019
I. Budowa systemu opieki nad zabytkami i stałe poszerzanie ochrony dziedzictwa kulturowego w gminie	1. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków; 2. Stała weryfikacja obiektów i obszarów zabytkowych – regularna aktualizacja kart adresowych gminnej ewidencji;	1) opracowanie gminnej ewidencji zabytków i wydanie przez Wójta Gminy zarządzenia o przyjęciu gminnej ewidencji zabytków; 2) wizja lokalna w terenie w celu waloryzacji i wykonania dokumentacji fotograficznej poszczególnych obiektów i obszarów zabytkowych; 3) udostępnienie gminnej ewidencji zabytków na stronie internetowej Urzędu Gminy;
	3. Sporządzanie dokumentów i aktów prawa miejscowego dla obszaru gminy;	1) opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla poszczególnych wsi i uwzględnianie ochrony zabytków poprzez odpowiednie ustalenia i zapisy ochronne w tekście uchwały;
	4. Sporządzanie decyzji administracyjnych o ustaleniu warunków zabudowy i zagospodarowania przestrzennego, decyzji o	1) przygotowanie warunków zabudowy, lokalizacji inwestycji celu publicznego uwzględniające zasady ochrony zabytków spójne z obowiązującym studium uwarunkowań i kierunków

	ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego;	zagospodarowania przestrzennego gminy Rymań;
	5. Włączenie programu opieki nad zabytkami do innych działań strategicznych gminy - opracowywanie i aktualizacja dokumentów planistycznych i strategicznych gminy;	1) uwzględnianie zasad ochrony zabytków poprzez odpowiednie zapisy w decyzjach o warunkach zabudowy i zagospodarowania przestrzennego, w decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej; 2) uwzględnianie przy opracowaniach nowych programów odnowy wsi zadań zawartych w programie; 3) zaktualizowanie opracowania studium środowiska kulturowego gminy Rymań.
	6. Rozszerzenie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego gminy;	1) prowadzenie bieżących, terenowych prac rozpoznawczych dot. potencjalnych obiektów zabytkowych na terenie gminy nie objętych jeszcze ochroną;
	7. Opracowanie programu opieki nad historycznymi założeniami parkowymi gminy Rymań;	1) rewaloryzacja zespołów zabytkowej zieleni a także poszczególnych drzew tj. Dębu zabytkowego „Bogusław” w rejonie Jeziora Popiel, historycznych parków w Drozdowie, Jarkowie, Rzesznikowie, Starninie, Leszczynie, Skrzydłowie, Kinowie w tym prace pielęgnacyjne drzew i krzewów, porządkowanie terenu, wywóz śmieci, zagospodarowanie nawierzchni terenu, mała architektura;
	8. Opracowanie programu opieki nad historycznymi cmentarzami w gminie;	1) uporządkowanie nieczynnych, historycznych cmentarzy, wycinka i przeprowadzenie prac konserwatorskich, porządkowych i pielęgnacyjnych zieleni, oczyszczenie i zabezpieczenie pozostałości nagrobków;
	9. Analiza i aktualizacja gminnego programu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych;	1) opracowanie planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych co 2 lata;
	10. Poszerzenie i weryfikacja zasobu dziedzictwa kulturowego chronionego wpisem do rejestru zabytków;	1) wystąpienie do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Szczecinie z wnioskiem o wpisanie do rejestru zabytków obiektów wskazanych w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Rymań np. kościoła p.w. Chrystusa Króla w Drozdowie, kościoła pw. św. Szczepana w Rymaniu, kościoła pw. św. Antoniego z Padwy w Starninie; 2) wystąpienie do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Szczecinie z wnioskiem wraz z uzasadnieniem o

		wykreślenie z rejestru zabytków nie istniejących zabytków ruchomych z kościoła w Gorawinie;
	11. Poszerzanie wiedzy o zasadach, formach i metodach opieki nad zabytkami i ochrony zabytków przez struktury administracyjne gminy;	1) uczestnictwo dla pracowników samorządowych gminy w konferencjach, szkoleniach, sympozjach i innych spotkaniach związanych z szeroko rozumianą ochroną dziedzictwa kulturowego oraz ochroną zabytków w celu pozyskiwania niezbędnej wiedzy dot. nowych źródeł finansowania na ochronę zabytków;
	12. Poszerzanie struktury administracyjnej gminy o jednostkę zajmującą się zagadnieniami ochrony i opieki nad zabytkami.	1) organizacja konkursu na stanowisko dot. koordynacji i doradztwa z zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w gminie oraz zarządzania zasobami zabytkowymi w tym dofinansowań.
II. Przeciwdziałanie procesom degradacji i dewastacji obszarów i obiektów zabytkowych na terenie gminy.	1. Prowadzenie stałego monitoringu stanu zachowania zabytkowych obiektów i obszarów ujętych w gminnej ewidencji zabytków z zastosowaniem komputerowej bazy danych	1) utworzenie bazy danych o zabytkach i wprowadzenie zgromadzonych danych dot. zasobów dziedzictwa kulturowego gminy do bazy systemu informacji przestrzennej Związku Dorzecza Parsęty;
	2. Zapewnienie w budżecie gminy środków finansowych przeznaczonych na ochronę zabytków i opiekę nad nimi w ramach zadań własnych;	1) podjęcie uchwały o zapewnieniu środków finansowych na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami;
	3. Dofinansowanie prac konserwatorskich, prac restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków nie będących własnością gminy;	1) opracowanie projektu uchwały ustalającej zasady i tryb udzielania dotacji celowych, 2) podjęcie uchwały o dofinansowanie prac remontowych przy zabytku wpisanym do rejestru na mocy Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
	4. Pomoc właścicielom zabytków w uzyskaniu zewnętrznego finansowania opieki nad zabytkami;	1) prowadzenie wykazu z informacjami o źródłach finansowania ochrony zabytków, o terminach składania wniosków (Starostwo Powiatowe, Urząd Marszałkowski, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego); 2) regularne monitorowanie dostępnych programów pozyskiwania środków unijnych. 3) informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na odnowę zabytków; 4) merytoryczna pomoc właścicielom zabytków w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o pozyskanie środków zewnętrznych (z funduszy wojewódzkich, krajowych i

		<p> europejskich) na rewaloryzację zabytków nie będących własnością gminy;</p> <p>5) wspólne działania o pozyskanie środków zewnętrznych z organizacjami samorządowymi, uczelniami, administracją rządową i samorządową i urzędem ochrony zabytków;</p> <p>6) publikacja na stronie internetowej Urzędu Gminy informacji o możliwościach korzystania z programowych funduszy zewnętrznych na dofinansowanie prac konserwatorskich przy zabytkach dla inwestorów i właścicieli zabytków</p>
	5. Rozważenie możliwości i określenie zasad wprowadzenia ulg w opłatach (dotacje, ulgi w podatku od nieruchomości) dla właścicieli obiektów zabytkowych w związku z realizowaniem przez nich działań remontowych o charakterze konserwatorskim	1) podjęcie stosownej uchwały o wdrożeniu systemu rekompensat i ulg;
	6. Wspieranie działań społecznych związanych z ochroną i utrzymaniem elementów dziedzictwa kulturowego w przestrzeni publicznej wsi	<p>1) wsparcie akcji mających na celu odnawianie obiektów zabytkowych ważnych dla lokalnych społeczności przez remonty, prace porządkowe;</p> <p>2) remonty, renowacje przydrożnych kapliczek, pomników, figur i krzyży we wsiach;</p> <p>3) organizowanie prac porządkowych i pielęgnacyjnych na nieczynnych cmentarzach historycznych;</p>
	7. Wspieranie działań związanych z zabezpieczeniem obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem, kradzieżą;	<p>1) dofinansowanie do montażu instalacji przeciwpożarowych i antywłamaniowych w kościołach;</p> <p>2) znakowanie i ewidencjonowanie zabytków ruchomych;</p>
	8. Prowadzenie działań zabezpieczających oraz prac konserwatorskich zabytków ruchomych zgromadzonych na terenie gminy;	<p>1) Przeprowadzenie dezynsekcji ołtarza (np. poprzez gazowanie) oraz przeprowadzenie kompleksowej konserwacji ołtarza z kościoła pw. św. Matki Bożej Królowej Polski w Drozdowie o;</p> <p>2) wykonanie specjalistycznej konserwacji ołtarza, dwóch rzeźb z chrzcielnicy oraz obrazu umiejscowionych w kościele pw. św. Antoniego z Padwy w Starninie;</p> <p>3) przeprowadzenie konserwacji ocalałych po pożarze fragmentów renesansowej empory z kościoła p.w. MB Królowej Polski w Gorawinie</p>
	9. Wprowadzenie tabliczek informacyjnych i oznakowania	1) wystąpienie z wnioskiem do Starosty Kołobrzeskiego o oznakowanie

	zabytków objętych ochroną prawną zgodnie z Konwencją Haską.	zabytków zgodnie z przepisami odrębnymi.
--	---	--

CEL OPERACYJNY NR 2 – Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy

Kierunek działań	Zadania strategiczne	Propozycja zadań do realizacji w okresie 2016-2019
I. Wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego gminy w rozwoju turystyki i agroturystyki	1. Tworzenie własnych produktów turystycznych, przystosowanych do jednodniowego zwiedzania gminy	<ol style="list-style-type: none"> 1) opracowanie nowych szlaków turystycznych (np. pieszych, rowerowych, konnych, samochodowych), łączących najciekawsze miejsca w gminie i ukazujących walory dziedzictwa kulturowego oraz uwzględniające obiekty zabytkowe (odpowiednio oznakowane) na terenie gminy; 2) udostępnienie istniejących szlaków dla turystyki aktywnej, ze szczególnym uwzględnieniem ścieżek rowerowych, pieszych oraz konnych; 3) przygotowanie krótkich tras dostępnych dla turystów zmotoryzowanych i udostępnienie ich w folderach promocyjnych oraz na stronach internetowych gminy; 4) włączenie cmentarzy, przydrożnych kapliczek i figur w system szlaków turystycznych;
	2. Budowa systemu informacji turystycznej gminy	<ol style="list-style-type: none"> 1) wprowadzenie tabliczek informacyjnych i oznakowania zabytków, cmentarzy historycznych, oraz miejsc o najważniejszym znaczeniu kulturowym dla gminy np.: młyn w Jaglinie, zlewnia mleka w Rymaniu, dawny szynk w Leszczynie, dawne szkoły w poszczególnych wsiach gminy; 2) udostępnienie i poszerzenie informacji o historii gminy, o osobach zasłużonych dla historii gminy i obiektach zabytkowych na stronie internetowej Urzędu Gminy Rymań (w szerszym zakresie wzbogacone o mapy, zdjęcia itp.); 3) organizacja punktu Informacji Turystycznej w Urzędzie Gminy lub w Bibliotece Publicznej w Rymaniu; 4) publikacja wydawnictw dla turystów wraz z reklamą i promocją gospodarstw agroturystycznych na terenie gminy Rymań takich jak: foldery reklamowe, mapy, broszury, przewodniki (skorzystanie z

		<p>dofinansowań ze środków zewnętrznych na publikacje i wydanie);</p> <p>5) opracowanie turystycznej mapy zabytków gminy jako atrakcyjnej graficznie formy promocji, ułatwiającej dotarcie turystom oraz mieszkańcom do wszystkich elementów dziedzictwa kulturowego na terenie gminy;</p>
	3. Promocja jeziora Starnin i jeziora Popiel wraz z promocją zabytkowego dębu „Bogusław” w zakresie rozwoju turystyki i rekreacji we współpracy z gminą sąsiadującą	1) organizacja wydarzeń społecznych, imprez kulturalnych, sportowych, pikników, zawodów wędkarskich, zawodów kajakowych, plenerów malarskich itp. nad jeziorem pod patronatem gmin współpracujących w organizacjach ponadlokalnych;
	4. Rozbudowa istniejących szlaków turystycznych, historycznych tematycznych, ścieżek dydaktycznych oraz powiązanie ich w istniejącą sieć tras turystycznych o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym tj. „Szlakiem Bocianich gniazd”, „Szlak Doliny Parsęty”, „Szlakiem kolejki wąskotorowej”, „Na szlaku Jeziora Popiel”	1) nawiązanie kontaktu i współpraca z organizacjami turystycznymi, właścicielami i użytkownikami zabytków, szkołami, stowarzyszeniami nie samorządowymi, środowiskami branżowymi i instytucjami kultury tj. muzea, archiwa w celu zbadania możliwości opracowania szlaków edukacyjnych, opracowania nowych szlaków i tras historycznych w oparciu o zabytki i zasoby dziedzictwa kulturowego gm. Rymanów, w tym promocji Dębu „Bogusław”
	5. Wsparcie działań z zakresu obsługi turystyki w gminie	1) stworzenie platformy kontaktu między turystami indywidualnymi lub grupami zorganizowanymi a miejscowymi regionalistami, historykami i osobami zainteresowanymi lokalnym dziedzictwem kulturowym gminy;
	6. Wsparcie działań w rozwoju bazy turystycznej na terenie gminy w oparciu o obiekty zabytkowe	<p>1) promowanie rozwoju agroturystyki w obiektach zabytkowych;</p> <p>2) opracowanie zasad konkursów, promocji dla inwestorów, właścicieli zabytków w tworzeniu punktów informacji turystycznej dla gminy, gospodarstw agroturystycznych z propagowaniem wiedzy na temat historii gminy, współorganizacji imprez kulturalnych dla społeczności gminy;</p>
	7. Wsparcie działań przez sektor prywatny i organizacji pozarządowych w zakresie ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego w procesie rozwoju branży turystycznej;	<p>1) współpraca z organizacjami pozarządowymi w zakresie ochrony zabytków w procesie rozwoju branży turystycznej i agroturystyki;</p> <p>2) wspieranie wśród inwestorów pomysłów utworzenia atrakcji na bazie dziedzictwa kulturowego gminy;</p>
II. Tworzenie nowych miejsc pracy	1. Wspieranie w zakładaniu i rozwoju firm powiązanych z	1) organizacja i prowadzenie szkoleń, doradztwo branżowe, porady prawne,

związanych z opieką nad zabytkami	turystyką i agroturystyką przy wykorzystaniu zasobów dziedzictwa kulturowego i powiązanych z obiektami zabytkowymi na terenie gminy- doradztwo i promocja	<p>promocja turystyki i rekreacji;</p> <p>2) organizacja w strukturach samorządowych jednostki doradczej udzielającej porad prawnych, w tym możliwości pozyskiwania możliwych kontaktów dofinansowań, w tym pomocy przy wypełnianiu wniosków o dofinansowanie;</p> <p>3) wydanie broszur, biuletynu informacyjnego o szansach rozwoju firmy z możliwością dofinansowania z funduszy zewnętrznych nakładów wydawniczych;</p> <p>4) organizacja szkoleń, instrukcji dla inwestorów w zakresie możliwości dofinansowań z funduszy zewnętrznych dla zabytków w powiązaniu z rozwojem firmy;</p> <p>5) utworzenie na stronie internetowej urzędu gminy informacji doradczych w zakresie pomocy w rozwinięciu działalności gospodarczej, dofinansowaniach do obiektów zabytkowych;</p>
	2. Organizacja szkoleń i warsztatów w rzemiosłach związanych z tradycyjnymi technikami budowlanymi, rękodzielnictwem, związanym z kulturą ludową, kulturą kulinarną	<p>1) organizacja szkoleń, warsztatów praktycznych i spotkań informacyjnych i instruktażowych dla zainteresowanych osób;</p> <p>2) wnioskowanie o uzyskanie dofinansowania z funduszy zewnętrznych na doszkalanie i rozwój rzemiosł tradycyjnych;</p>
	3. Współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy w Kołobrzegu	1) zatrudnienie osób bezrobotnych do robót publicznych w celu przeprowadzenia prac porządkowych, pielęgnacyjnych na terenie historycznych parków, historycznych cmentarzy, miejsc publicznych we wsiach;
III. Tworzenie warunków finansowych i organizacyjnych do opieki nad zabytkami	1. Dofinansowywanie prac przy zabytkach	<p>1) Ustalenie stałego rokrocznie waloryzowanego % środków w budżecie na dotacje na prace przy zabytkach;</p> <p>2) wnioskowanie i podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych (z funduszy wojewódzkich, krajowych i europejskich) na rewaloryzację zabytków nie będących własnością gminy;</p> <p>3) opracowanie projektu uchwały ustalającej zasady i tryb udzielania dotacji celowych;</p>
	2. Wspieranie działań inwestycyjnych związanych z zagospodarowaniem zabytków na cele turystyczne, agroturystyczne - propagowanie zasad	1) opracowanie systemu rekompensat i ulg dla właścicieli oraz użytkowników zabytków, sprzyjających podejmowaniu przez nich działań ratujących zabytki;

	<p>prawidłowej konserwacji i rewaloryzacji zabytków;</p>	<p>2) opracowanie zasad postępowania przy pracach wynikających z bieżącej eksploatacji zabytków.</p>
	<p>3. Popularyzacja wśród mieszkańców, inwestorów, właścicieli zabytków wiedzy na temat podstaw prawnych dot. ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, metod konserwatorskich, prac budowlanych na zabytkach;</p>	<p>1) publikacja informacji o możliwościach korzystania z programowych funduszy zewnętrznych na dofinansowanie prac konserwatorskich przy zabytkach; 2) organizacja w urzędzie gminy porad prawnych dla zainteresowanych inwestorów z zakresu ochrony zabytków; 3) pomoc właścicielom zabytków w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o pozyskanie środków na odnowę, remont zabytków; 4) przygotowanie folderów w zakresie podstawowych informacji na temat dobrych praktyk budowlanych i konserwatorskich, działań rewitalizacyjnych; 5) organizacja spotkań informacyjnych, instruktarzy branżowych w zakresie metod ochrony i konserwacji zabytków, praktyk budowlanych;</p>

CEL OPERACYJNY NR 3 – Popularyzacja i promocja walorów dziedzictwa kulturowego gminy służąca budowaniu tożsamości i integracji mieszkańców gminy

Kierunek działań	Zadania strategiczne	Propozycja zadań do realizacji w okresie 2016-2019
<p>I. Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym w celu umacniania więzi społecznych wśród mieszkańców</p>	<p>1. Wprowadzenie i wzmacnianie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego i historii regionu do systemu edukacji przedszkolnej i szkolnej dla dzieci i młodzieży</p>	<p>1) organizacja zajęć o historii Pomorza oraz historii gminy Rymań w ramach zajęć lekcyjnych z historii w systemie zajęć lekcyjnych; 2) włączenie tematyki ochrony dóbr kultury i pojęć związanych z krajobrazem kulturowym gminy i regionu do zajęć szkolnych w szkołach podstawowych i gimnazjum prowadzonych przez gminę; 3) informowanie młodzieży szkolnej o zasobach krajobrazu kulturowego gminy; 4) organizacja i kontynuacja konkursów plastycznych, literackich dla dzieci i młodzieży o wiedzy na temat historii gminy i zabytkach gminy; 5) organizowanie w ramach zajęć szkolnych wycieczek krajoznawczych, wędrówek pieszych i rowerowych po</p>

		<p>najciekawszych i najważniejszych miejscach w gminie oraz przedstawienie obiektów zabytkowych na terenie gminy;</p> <p>6) podjęcie współpracy z uczelniami wyższymi dla realizacji nauczania i ochrony dziedzictwa kulturowego.</p>
	<p>2. Aktywizacja mieszkańców na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego- organizacja spotkań tematycznych dla mieszkańców i wspieranie wspólnych przedsięwzięć służących wzbogacaniu wiedzy o zasobach i walorach krajobrazu kulturowego gminy</p>	<p>1) wspieranie i organizowanie w świetlicach wiejskich, bibliotekach , w Regionalnej izbie pamięci dla dzieci i młodzieży zajęć, warsztatów, spotkań integracyjnych dot. historii regionu i gminy, dawnego i dzisiejszego krajobrazu kulturowego oraz historii zabytków i problematyki związanej z ochroną dóbr kultury;</p> <p>2) organizacja i rozwój działalności Regionalnej Izby Pamięci na terenie gminy;</p> <p>3) konkursy na szczeblu miejscowości, gminy – plastyczne, fotograficzne, historyczne, internetowe zagadki: (zdjęcia historyczne, fragmenty obiektów itp.);</p> <p>4) przygotowanie prezentacji multimedialnych i organizacja wykładów na temat sztuki i historii architektury zabytków gminnych;</p> <p>5) organizacja i wspieranie wystaw medialnych i innych działań edukacyjnych o historii i zabytkach gminy dla mieszkańców.</p>
	<p>3. Organizacja i stałe uzupełnianie księgozbioru związanego z historią gminy i dziedzictwa kulturowego gminy w bibliotekach i w świetlicach wiejskich</p>	<p>1) przeznaczenie środków w budżecie na zakup księgozbioru dla Gminnej Biblioteki Publicznej;</p> <p>2) pozyskiwanie wydawnictw w ramach dofinansowania z funduszy zewnętrznych, wydawnictw non profit;</p> <p>3) organizacja zasobów z pomocą mieszkańców, inwestorów, stowarzyszeń i organizacji pozarządowych w celu udostępniania kolekcji i zbiorów prywatnych;</p>
<p>II. Promocja i szeroki dostęp do informacji o dorobku dziedzictwa kulturowego gminy</p>	<p>1. Opracowanie systemu informacji wizualnej dotyczącej zasobu i walorów dziedzictwa kulturowego, w odniesieniu do najcenniejszych miejsc i obiektów.</p>	<p>1) opracowanie mapy zabytków gminy jako atrakcyjnej graficznie formy (tablice, plansze, mapy) promocji zlokalizowanej w terenie, ułatwiającej dotarcie do wszystkich elementów dziedzictwa kulturowego dla mieszkańców i turystów;</p> <p>2) oznakowanie w terenie najcenniejszych zabytków wraz z krótkim opisem historycznym obiektu i miejsca;</p>

	<p>2. Promocja dziedzictwa kulturowego i historii gminy poprzez wydawnictwa drukowane</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) wydawanie publikacji takich jak broszury, foldery turystyczne, pocztówki, przewodniki turystyczne, albumy ikonografii wsi, książki poświęcone problematyce dziedzictwa kulturowego gminy; 2) przygotowanie i druk materiałów promujących walory krajobrazowe gminy, opracowanie folderów poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy, dotyczących np. poszczególnych miejscowości, tematycznych np. dwory i pałace gminy Rymań, nekropolie gminy Rymań, parki dworskie i ich historia itp.; 3) pozyskiwanie dofinansowania ze środków zewnętrznych na wydanie i publikacje opracowań promocyjnych, popularno-naukowych;
	<p>3. Wykorzystanie nowoczesnych technologii internetowych i mobilnych w zakresie promocji i prezentacji walorów kulturowych i historycznych gminy</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) opracowanie interaktywnej mapy dziedzictwa kulturowego gminy; „Zabytki gminy Rymań” – udostępnionej na stronie internetowej gminy; 2) stałe uzupełnianie funkcjonujących już witryn internetowych o materiały poświęcone tematyce zabytkowej i kulturalnej gminy; 3) wykorzystanie nowoczesnych technologii dostępnych w serwisach internetowych, aplikacji telefonicznych i innych, umożliwiających np. wirtualne spacery po najciekawszych miejscach w gminie;
	<p>4. Wykorzystanie mediów publicznych do popularyzacji dziedzictwa kulturowego gminy</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) współpraca z mediami tj. radio, telewizja i prasa w zakresie promocji walorów dziedzictwa kulturowego gminy Rymań; 2) zamieszczanie artykułów w lokalnej prasie lub na portalach informacyjnych o historii poszczególnych wsi, zabytkach gminy; 3) reklamowanie planowanych regionalnych wydarzeń kulturalnych i społecznych w lokalnej prasie, radiu, regionalnej telewizji;
	<p>5. Promocja tradycyjnych form lokalnej architektury i dobrych praktyk w użytkowaniu zabytków wśród mieszkańców</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) organizowanie lokalnych konkursów dla właścicieli i użytkowników zabytków na najlepiej zachowany zabytek w gminie, na najlepszy remont obiektu i najlepszą adaptację funkcji w zabytku, najlepszego użytkownika zabytku; 2) udział właścicieli obiektów zabytkowych w konkursie

		Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Zabytek Zadbany” .
	6. Promocja dziedzictwa niematerialnego gminy	<ol style="list-style-type: none"> 1) wspieranie dalszego rozwoju Regionalnej izby pamięci gminy poprzez przeznaczenie powierzchni ekspozycyjnej na terenie gminy, wsparcie w promocji medialnej miejsca i wydarzeń kulturalnych w niej organizowanych; 2) wydanie broszur reklamowych o planowanych imprezach kulturalnych i społecznych w gminie (w wersji tradycyjnej i cyfrowej); 3) włączenie problematyki ochrony zabytków w coroczne imprezy kulturalne organizowane w gminie. 4) organizacja wzajemnej promocji turystycznej w gminach sąsiednich, partnerskich, organizację wspólnie spotkań, wystaw, festynów, imprez sportowych i kulturalnych; 5) promocja gminy na forum krajowym i zagranicznym (targi, konferencje itp.).

11. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

W celu efektywnej realizacji Programu zadania w nim określone będą wykonywane w oparciu o następujące instrumenty wyznaczone przez obowiązujące regulacje prawne :

11.1. Instrumenty prawne:

1. przepisy ustawowe dotyczące ochrony zabytków;
2. programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego;
3. miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy Rymań wraz z ustaleniem ochrony obiektów zabytkowych, układów ruralistycznych, stref konserwatorskich itp.;
4. wynikające z przepisów ustawowych dokumentów wydawanych przez wojewódzkiego konserwatora zabytków tj. wpis do rejestru obiektów, obszarów z zasobów gminnej ewidencji zabytków;
5. uwzględnianie programu opieki nad zabytkami i gminnej ewidencji zabytków przy opracowywaniu dokumentów planistycznych na potrzeby gminy.

11.2. Instrumenty koordynacji:

1. uwzględnienie zasad ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego w dokumentach takich jak: strategia rozwoju gminy, plany rozwoju lokalnego gminy, programy rozwoju infrastruktury gminy, programy ochrony środowiska przyrodniczego, studia i analizy, koncepcje, plany rewitalizacji, rewaloryzacji obiektów i obszarów zabytkowych na terenie gminy;
2. stały kontakt i współpraca z wojewódzkim konserwatorem zabytków;
3. współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, organizacjami społecznymi w zakresie ochrony zabytków;
4. współpraca z Diecezją Koszalińsko-kołobrzeską w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.

11.3. Instrumenty finansowe:

1. dotacje;
2. subwencje;
3. dofinansowania;
4. nagrody;
5. zachęty finansowe;
6. zbiórki społeczne;
7. programy operacyjne uwzględniające finansowanie z funduszy wspólnoty europejskiej, a także samorządów na szczeblu wojewódzkim, powiatowym lub gminnym.

11.4. Instrumenty społeczne:

1. edukacja dzieci i młodzieży w szkołach i mieszkańców w ośrodkach wiejskich poprzez organizację zajęć szkolnych, seminariów, prezentacji, festynów w zakresie dziedzictwa kulturowego i tradycji lokalnych gminy;
2. specjalistyczna branżowa informacja dla mieszkańców na temat znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy w formie broszur, publikacji, książek a także internetu;
3. współdziałanie z organizacjami społecznymi na rzecz ochrony obiektów i obszarów zabytkowych znajdujących się w gminie np. zbiórka funduszy, czyny społeczne itp.;
4. wsparcie finansowe przez gminę w przedsięwzięciach dot. promocji zabytków gminnych.

11.5. Instrumenty kontrolne:

1. monitoring stanu środowiska kulturowego, a w szczególności stanu technicznego zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków a także ujętych w gminnej ewidencji zabytków;
2. aktualizacja bazy danych geodezji i gospodarki gruntami, infrastruktury technicznej, stanu zagospodarowania przestrzennego gminy, stanów technicznych obiektów zabytkowych, poziomu bezrobocia.

W celu realizacji zadań niniejszego „Gminnego programu opieki nad zabytkami” konieczne będzie pozyskanie poparcia społecznego dla działań na rzecz środowiska kulturowego, a w dalszej kolejności podjęcie ze strony władz i mieszkańców inicjatyw skutkujących konkretnymi działaniami.

12. MONITORING I ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, nakłada na wójta gminy obowiązek sporządzania co dwa lata sprawozdań z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami i przedstawiania go do akceptacji przez Radę Gminy. Rada Gminy również przy współdziałaniu Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i lokalnych organizacji, których statutowym obowiązkiem jest ochrona i opieka nad zabytkami, powinna sprawować nadzór nad realizacją niniejszego programu. Nadzór ten powinien się odbywać przy współdziałaniu społeczeństwa, którego opinia mogłaby wnieść nowe treści i ewentualną korektę do niniejszego programu. W celu prawidłowej realizacji celów programu, konieczne jest prowadzenie monitoringu. Ocena stopnia realizacji zadań programu powinna stać się podstawowym elementem poprzedzającym wykonanie sprawozdania i powinna uwzględnić wykonanie zadań założonych do zrealizowania oraz ich skuteczność wykonania.

Kryteria prowadzenia oceny poziomu realizacji gminnego programu:

1. poziom rocznych wydatków budżetu gminy (w %) na realizację wybranych zadań wskazanych w programie ochrony i opieki nad zabytkami;
2. wartość pozyskanych środków finansowych ze źródeł pozabudżetowych przez gminę;
3. wartość pozyskanych środków finansowych ze źródeł pozabudżetowych przez właścicieli obiektów zabytkowych;

4. wartość finansowa zrealizowanych programów rewitalizacyjnych a także ilość obiektów, obszarów objętych realizacją działań rewitalizacyjnych;
5. liczba obiektów na których zrealizowano prace remontowe, prace konserwatorskie oraz liczba obszarów zabytkowych na których wykonano prace porządkowe (np. zabytkowe cmentarze), czy pielęgnacyjne (np. zabytkowe parki), a także wartość finansowa poszczególnych inwestycji związanymi z pracami budowlanymi i porządkującymi;
6. liczba obiektów zabytkowych ruchomych i nieruchomych, poddanych pracom zabezpieczającym przed pożarem, zniszczeniem lub kradzieżą;
7. liczba wniosków do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o wpis do rejestru zabytków nieruchomych, obszarów zabytkowych;
8. poziom (w %) pokrycia obszaru gminy planami miejscowymi- w tym planami obowiązującymi, planami ze wszczętą procedurą planistyczną i w trakcie opracowania;
9. ilość opracowań specjalistycznych dot. historii gminy i poświęconych ochronie dziedzictwa kulturowego gminy umieszczonych na stronie internetowej Urzędu Gminy;
10. liczba utworzonych szlaków turystycznych, dróg rowerowych, ścieżek edukacyjno-historycznych;
11. liczba zrealizowanych konkursów, działań edukacyjnych dla dzieci, a także mieszkańców gminy, przedsięwzięć kulturalnych (tj. wystaw, wykładów, festynów, plenerów malarskich, koncertów itp.);
12. liczba przygotowanych lub wydanych broszur informacyjnych i promocyjnych, przewodników, książek, a także opracowanych artykułów promocyjnych i popularno-naukowych w mediach lokalnych i regionalnych;
13. liczba szkoleń/liczba osób biorących udział w szkoleniach związanych z ochroną i popularyzacją dziedzictwa kulturowego.

13. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Jednym z najważniejszych elementów Programu są źródła finansowania ochrony dziedzictwa kulturowego, a w szczególności rewitalizacji, konserwacji, restauracji, prac budowlanych przy zabytkach, a także opracowywania dokumentacji. Środki z większości źródeł przeznaczone są wyłącznie na obiekty wpisane do rejestru zabytków, beneficjentami zaś najczęściej są kościoły i związki wyznaniowe, organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego, rzadziej wspólnoty mieszkaniowe czy osoby prywatne. Natomiast właściciele zabytków nie wpisanych do rejestru mogą skorzystać z dotacji np. na remonty czy prace konserwatorskie w ramach funduszy lub programów związanych z obecną funkcją budynków i miejsc, realizując projekty bezpośrednio nie związane z ochroną zabytków. Dotyczy to głównie placówek oświatowych (szkoły, przedszkola, biblioteki) lub związanych z turystyką i ulokowanych w obiektach zabytkowych. Środki przeznaczone na ochronę zabytków pochodzić mogą z budżetów jednostek samorządów terytorialnych, budżetu państwa lub funduszy europejskich. W ostatnich latach zauważa się pozytywną tendencję uaktywniania nowych źródeł oraz do zwiększania kwot na dotacje wśród już funkcjonujących. Dotacje przeznaczone mogą być na prace wymienione w art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na szczegółowych zasadach i w trybie ustalonym przez podmioty dotujące. Finansowanie może pochodzić z różnych źródeł: krajowych i zagranicznych. Zasady finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami określa rozdział 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. Przyznawanie dotacji celowych reguluje także Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru (tekst jednolity Dz.U. z 2014 r. poz. 399). Art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

wskazuje iż dotacja może być udzielona przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Załącznik nr 3 - Wzór uchwały, wniosku i sprawozdania z wykonanych prac.

Właściciele lub użytkownicy obiektów zabytkowych położonych na terenie gminy Rymań mogą ubiegać o dofinansowanie z następujących źródeł:

I. Źródła publiczne:

- 1. Budżet Gminy Rymań** - finansowanie odbywać się może min. w ramach dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zgodnie z art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zlokalizowanych na terenie gminy Rymań. Samorząd Gminy Rymań po wyznaczeniu celów i zadań oraz wybraniu katalogu poszczególnych zadań do realizacji w okresie 2016-2019r. podejmuje uchwałę o przyjęciu gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Rymań. **Jest to jednocześnie zobowiązanie do przeznaczenia środków w odpowiedniej wysokości rokrocznie w budżecie gminnym na wybrane działania inwestycyjne, promocyjne, edukacyjne zawarte w programie opieki nad zabytkami dla gminy Rymań.**
- 2. Budżet Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego** - finansowanie z zasobów ministerialnych określone w krajowej strategii do 2020r. wskazuje szereg programów wsparcia. W ramach dotacji i w oparciu o ogłaszane corocznie przez Ministerstwo aktualne programy jest duża możliwość pozyskania dofinansowania na różne przedsięwzięcia dot. ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego. Dokładne informacje o bieżących aktualnych programach i możliwościach pozyskania finansowania zamieszczone są na stronie internetowej Ministerstwa.
- 3. Budżet Województwa Zachodniopomorskiego** - na prace zgodne z art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami mogą być przyznawane dotacje finansowe z budżetu województwa. Zasady przyznawania zostały określone w Uchwale Nr III/39/15 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 27 stycznia 2015r. w sprawie określenia trybu i zasad udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym na obszarze województwa zachodniopomorskiego. O dotacje finansowe może ubiegać się każdy podmiot posiadający tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego.
- 4. Budżet Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków** - na prace, zgodne z art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami przyznawane są także dotacje finansowe z budżetu WKZ dla szerokiej palety prac związanych z ochroną zabytków w tym takie jak: prac konserwatorskich, prac remontowych na obiekcie, opracowań projektów budowlanych, opracowań ekspertyz branżowych, zabezpieczaniem obiektów przed włamaniem i kradzieżą, montażu wszelkich instalacji w obiektach zabytkowych a także prac pielęgnacyjnych w parkach, cmentarzach. W zakresie dofinansowania z puli WKZ wydzielono także środki na upowszechnianie wiedzy o zabytkach województwa a także popularyzację i edukację z zakresu i ochrony zabytków. Dzięki staraniom o przyznanie finansów z puli Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków gmina może realizować szereg zadań publicznych takich jak organizacja festynów, koncertów, festiwali, konferencji i szkoleń a także realizacji wystaw artystycznych, plenerów malarskich, kursów i zajęć edukacyjnych dla dzieci i młodzieży w szkołach i świetlicach wiejskich. Dofinansowanie także może objąć wsparcie w wydaniu publikacji popularno-naukowych, książek, przewodników, broszur promujących dziedzictwo kulturowe gminy i jej historię. Dodatkowo wsparcie z budżetu WKZ może objąć także specjalistyczne opracowania na

potrzeby gminy takie jak prace studialne, ekspertyzy branżowe, badania architektoniczne i konserwatorskie.

5. **Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej** - Uchwałą Nr 100/2014 z dnia 28.11.2014r. Rada Nadzorcza zatwierdziła „plan działalności Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Szczecinie na 2015 rok” Wśród określonych priorytetów działalności Funduszu jest wspomaganie edukacji ekologicznej poprzez propagowanie działań podnoszących świadomość ekologiczną społeczeństwa i wspieranie rozwoju terenowej infrastruktury edukacyjnej a także ochrona gatunkowa roślin, pielęgnacja i konserwacja pomników przyrody oraz parków, alei i terenów zielonych. Źródło finansowania z ww. funduszu jest cenne dla projektów związanych z ochroną krajobrazu, w tym dla projektów powiązanych z zabytkowymi obszarami parków, cmentarzy, alei drzew-w zakresie projektów budowlanych rewaloryzacyjnych, konserwatorskich. Swoim zakresem obejmują także projekty związane z edukacją ekologiczną, krajobrazową, naukową. Istotną informacją jest iż pozyskanie dotacji nie jest ograniczone wyłącznie do obiektów wpisanych do rejestru zabytków, co daje większe możliwości działania i realizacji wielu projektów przyczyniających się także do ochrony dziedzictwa kulturowego gminy i jego żywego krajobrazu.
6. **Fundusz Kościelny** - powołany na mocy art. 8 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. (Dz. U. Nr 9, poz. 87, z późn. zm.) stanowi wyodrębnioną pozycję w części 43 budżetu państwa a jej dysponentem jest minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych – obecnie Minister Spraw Wewnętrznych. Przeznaczenie środków Funduszu kościelnego między innymi obejmuje remonty i konserwację obiektów sakralnych o wartości zabytkowej. Dotacje z Funduszu Kościelnego są udzielane wyłącznie na remonty i konserwację zabytkowych obiektów o charakterze sakralnym i to tylko na wykonywanie podstawowych prac zabezpieczających sam obiekt (w szczególności remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwwłamaniowej i przeciwpożarowej itp.). Z Funduszu nie finansuje się remontów i konserwacji obiektów towarzyszących (takich jak np.: dzwonnice wolnostojące, krzyże) ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych (takich jak np.: obrazy, ikonostasy, stalle, epitafia, szaty i naczynia liturgiczne, instrumenty muzyczne, dzwony) oraz otoczenia świątyni, a także stałych elementów wystroju wewnątrz (takich jak np.: polichromie, freski, witraże i posadzki).
7. **Dotacje unijne w ramach programów operacyjnych - podane poniżej.**
8. **Inne źródła zagraniczne.**

II. Źródła niepubliczne:

1. Organizacje pozarządowe w tym fundacje, stowarzyszenia takie jak:

- 1) **Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej** - Jedną z dziedzin, będących w kręgu zainteresowania Fundacji jest ochrona i zachowanie wspólnego dziedzictwa kulturowego. O dotacje mogą ubiegać podmioty posiadające osobowość prawną. Szczegółowe informacje znajdują się na stronie fundacji podane poniżej.
- 2) **Fundacja Wspomagania Wsi** - Założycielem fundacji był ks. Kardynał Józef Glemp. Fundacja powołana została dla wspierania inicjatyw gospodarczych i społecznych mieszkańców wsi i małych miast oraz inicjatyw związanych z poprawą stanu infrastruktury obszarów wiejskich i kulturą. Co rok ogłaszana jest edycja konkursu „Kultura Bliska. Chronimy nasze dziedzictwo kulturowe”. Są też inne konkursy, w ramach których mogą znaleźć się elementy ochrony dziedzictwa kulturowego. O dotację mogą się ubiegać nie tylko organizacje pozarządowe, ale także ochotnicze straże pożarne, koła gospodyń wiejskich, grupy nieformalne, prowadzące działalność na wsiach. Szczegółowe informacje znajdują się na stronie fundacji podane poniżej.

- 3) **Fundacja bankowa im. L. Kronenberga** - Fundacja udziela wsparcia w ramach zadań dotyczących edukacji i rozwoju lokalnego. W zakresie edukacji i rozwoju lokalnego finansuje m.in. inicjatywy dotyczące dziedzictwa kulturowego i tradycji oraz twórczości artystycznej dzieci i młodzieży. O dofinansowanie mogą ubiegać się fundacje, stowarzyszenia, szkoły, domy kultury, biblioteki oraz jednostki samorządu terytorialnego działające na rzecz dobra publicznego.
2. **Wyznaniowe osoby prawne,**
3. **Osoby prawne,**
4. **Osoby fizyczne.**

Informacje o zasadach i kryteriach dotyczących możliwości pozyskiwania środków finansowych na zadania związane z ochroną i opieką nad zabytkami znajdują się na podanych poniżej stronach internetowych:

1. Informacje dotyczące krajowego programu operacyjnego „Infrastruktura i Środowisko 2014-2020” – www.pois.gov.pl;
2. Informacje dotyczące regionalnego programu Województwa Zachodniopomorskiego „Program rozwoju obszarów wiejskich 2014-2020” – www.prow.wzp.pl;
3. Informacje dotyczące regionalnego programu Województwa Zachodniopomorskiego 2014-2020 www.rpo.wzp.pl;
4. Informacje dotyczące dotacji z Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej – www.fwpn.org.pl;
5. Informacje dotyczące dotacji z Fundacji Wspomagania Wsi – www.fww.org.pl;
6. Informacje dotyczące dotacji z Fundacji bankowej im. L. Kronenberga – <http://www.citibank.pl> ;
7. Informacje dotyczące programu operacyjnego „Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa narodowego ” – www.mkidn.gov.pl;
8. Informacje dotyczące programu operacyjnego wsparcia rolnictwa i rybołówstwa „Rybacko i morze (PO Ryby 2014-2020)” – www.minrol.gov.pl;
9. Informacje dotyczące dotacji z budżetu Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków – www.wkz.szczecin.pl;
10. Informacje dotyczące dotacji z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej – www.wfos.szczecin.pl;
11. Informacje dotyczące programu operacyjnego „Fundusz wymiany kulturalnej” – www.fwk.mkidn.gov.pl;
12. Informacje dotyczące programu Europejskiej Współpracy Terytorialnej „Meklemburgia-Pomorze Przednie/Brandenburgia/Polska” (obejmujący region koszaliński) – www.ewt.gov.pl;
13. Informacje dotyczące Funduszu Kościelnego z ramienia Ministerstwa Spraw Wewnętrznych – www.mswia.gov.pl;
14. Informacje dotyczące programu operacyjnego „restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich” – www.arimr.gov.pl;
15. Informacje dotyczące możliwości finansowania przy wykorzystaniu ustawy o partnerstwie publiczno – prywatnym www.partnerstwowpublicznoprywatne.info;

14. PODSUMOWANIE

Program opieki nad zabytkami dla Gminy Rymań jest dokumentem pomocniczym i uzupełniającym, nie ma on charakteru aktu prawnego. Jest on elementem samorządowej polityki strategicznej służącym podejmowaniu działań w celu poprawy stanu zasobów dziedzictwa kulturowego na terenie gminy. Program Opieki nad Zabytkami pełni funkcję promocyjną i informacyjną. Jest również raportem o stanie dziedzictwa kulturowego w gminie oraz wskazuje działania zmierzające do jego poprawy. Jego zadaniem jest również promocja samej gminy, którego celem jest zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń. Ochrona zabytków jest jednym z czynników wpływających na zachowanie historycznej tożsamości gminy i regionu, poszanowania jego kultury w oparciu o tradycję, mających wpływ na kształtowanie przestrzeni oraz podnoszenie jakości życia mieszkańców. Zabytki pełnią istotną funkcję w życiu społecznym, integrując i budując poczucie tożsamości regionalnej. Obowiązkiem gminy jest wytyczenie i realizacja najważniejszych celów oraz kierunków działań w zachowaniu dziedzictwa kulturowego gminy Rymań.

Opracowanie: arch. Olga Siejka

15. BIBLIOGRAFIA

Materiały z zasobów:

Muzeum Oręża Polskiego w Kołobrzegu

Archiwum Państwowego w Koszalinie

Archiwum Państwowego w Szczecinie

Archiwum Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie - Delegatura w Koszalinie

Książnicy Pomorskiej w Szczecinie- Czytelnia Pomorzoznawcza

Biblioteki Publicznej im. Galla Anonina w Kołobrzegu

1. Karty ewidencyjne obiektów nieruchomości, „Białe karty” z zasobów archiwum Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie-Delegatura w Koszalinie
2. Ludwig Wilhelm Brüggemann „ Ausführliche Beschreibung des gegenwärtigen Zustandes des Königt. Preußichen Herzogstums Vor-und Hinter-Pommern “ Stettin 1779;
3. Heinrich Berghaus „ Landbuch des Herzogstums Pommern und das Fürstenthum Rügen“ Anklam-Berlin 1865;
4. Manfred Vollack „Das Kolberger Land- seine Städte und Dörfer. Ein Pommerisches Heimatbuch“ Hussum 1999;
5. Ostverzeichnis des Kreise Kolberg-Körlin und der Stadt Kolberg-Beilage zur amtlichen Kreiskarte Kolberg - Körlin. Bad Oldesloe 1986;
6. Władysław Łosiński „Początki wczesnośredniowiecznego osadnictwa grodowego w Dorzeczu Dolnej Parsęty (VII-X/XI w.)”;
7. W. Łosiński, J .Olczak, K. Suchniński „Źródła archeologiczne do studiów nad wczesnośredniowiecznym osadnictwem grodowym na terenie województwa koszalińskiego” Tom IV Poznań 1971 r.;
8. G. Labuda - pod redakcją „Historia Pomorza tom III” Warszawa-Poznań 1966-1993;
9. G. Kratz „Die Städte der Provinz Pommern” Berlin 1865;
10. Ks. Dominik Kubicki „Gotyckie świątynie powiatów koszalińskiego i kołobrzeskiego”;
11. Martin Landmesser „Die Dorfkirchen im Landkreis Kolberg- Korlin ”;
12. B. Rymkiewicz „Katalog XIX-wiecznych dworów i pałaców gminy Rymań“;
13. „Studium krajobrazu kulturowego gminy Rymań” - Nordbud Koszalin 1999.

16. ZAŁĄCZNIKI:

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RYMAŃ – ZAŁĄCZNIK NR 1

ZABYTKI OBJĘTE WPISEM DO REJESTRU ZABYTKÓW

OBIEKTY ARCHITEKTONICZNE:

l.p.	Miejscowość	Obiekt ochroniony	Rejestr zabytków
1.	Gorawino	Kościół parafialny p.w. Matki Boskiej Królowej Polski wraz z otoczeniem	Nr rejestru: A-1076 z dnia 08.05.2012 r.
2.	Dębica	Kościół filialny p.w. Oczyszczenia Najświętszej Marii Panny wraz z otoczeniem	Nr rejestru: A-1081 z dnia 08.05.2012 r.
3.	Rzesznikowo	Kościół filialny p.w. Najświętszej Marii Panny królowej Polski wraz z otoczeniem	Nr rejestru: Nr A-1082 z dnia 14.05.2012 r.
4.	Rymań	Pałac	Nr rejestru: A - 210 z dnia 22.09.1959 r.
5.	Rzesznikowo	Wiatrak drewniany typu „holender” (obiekt został rozebrany)	Nr rej. 551 Decyzja z dnia 12.02.1966 r.

CMENTARZE:

l.p.	Miejscowość	Obiekt ochroniony	Rejestr zabytków
1.	Gorawino	Cmentarz przykościelny	Nr rejestru: A-1076 z dnia 08.05.2012 r.
2.	Dębica	Cmentarz przykościelny	Nr rejestru: A-1081 z dnia 08.05.2012 r.
3.	Rzesznikowo	Cmentarz przykościelny	Nr rejestru: Nr A-1082 z dnia 14.05.2012 r.
4.	Starnin	Cmentarz ewangelicki	Nr rej. A-1068 Decyzja z dnia 03.04.2012 r.

ZAŁOŻENIA PARKOWE:

l.p.	Miejscowość	Obiekt ochroniony	Rejestr zabytków
1.	Rymań	Park pałacowy	Nr rejestru: Nr- 917 z dnia 28.11.1976 r.
2.	Drozdowo	Park pałacowy	Nr rejestru: Nr- 925 z dnia 11.12.1976 r.
3.	Jarkowo	Park pałacowy	Nr rejestru: Nr- 926 z dnia 14.12.1976 r.
4.	Rzesznikowo	Park pałacowy	Nr rejestru: Nr- 924 z dnia 11.12.1976 r.
5.	Starnin	Park pałacowy	Nr rejestru: Nr- 985 z dnia 15.02.1978 r.
6.	Leszczyn	Park dworski	Nr rejestru: Nr- 983 z dnia 10.02.1978 r.
7.	Skrzydłowo	Park dworski	Nr rejestru: Nr-984 z dnia 10.02.1978 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RYMAŃ – ZAŁĄCZNIK NR 2

ZABYTKI NIERUCHOME UJĘTE W WOJEWÓDZKIEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

I. ZABYTKI NIERUCHOME

L.p.	GMINA	MIEJSC.	ULICA	NR	OBIEKT	EWIDENCJA
1	Rymań	Bukowo		1,3	Zespół dworsko-folwarczny	
2	Rymań	Drozdowo			Kościół parafialny pw. Chrystusa Króla	dz. nr 150
3	Rymań	Drozdowo			Cmentarz ewangelicki przykościelny	dz. nr 150
4	Rymań	Drozdowo			Cmentarz ewangelicki rodowy	dz. nr 276/16
5	Rymań	Drozdowo			Cmentarz ewangelicki	dz. nr 32
6	Rymań	Drozdowo			Cmentarz komunalny	dz. nr 32
7	Rymań	Drozdowo		48	Budynek mieszkalny	dz. nr 9
8	Rymań	Drozdowo			Most kolejowy	dz. nr 235/1
9	Rymań	Gołkowo			Zespół dworsko - folwarczny	
10	Rymań	Gorawino		8	Budynek mieszkalny – dawna zlewnia mleka	dz. nr 86/1
11	Rymań	Gorawino		11	Budynek mieszkalny	dz. nr 83
12	Rymań	Gorawino			Cmentarz komunalny	dz. nr 144
13	Rymań	Jaglino		2	Budynek mieszkalny – dawny młyn z domem mieszkalnym	dz. nr 22
14	Rymań	Jarkowo		13	Budynek dawnego pałacu	dz. nr 1/19
15	Rymań	Kamień Rymański		5	Dawny dwór	dz. nr 500/6
16	Rymań	Leszczyn		50	Budynek mieszkalny – dawna karczma	dz. nr 181/1; 180/3
17	Rymań	Leszczyn			Cmentarz rodowy	dz. nr 420/3
18	Rymań	Leszczyn			Cmentarz ewangelicki	dz. nr 238
19	Rymań	Mechowo		1	Zespół dworsko- folwarczny	
20	Rymań	Melno			Cmentarz rodowy	dz. nr 13/3
21	Rymań	Melno	Skrzydłowo	11	Budynek wielofunkcyjny z elementami zespołu	dz. nr 461/5; 446/1
22	Rymań	Petrykozy			Cmentarz ewangelicki	dz. nr 64/22
23	Rymań	Rębice		1	Zespół dworsko - folwarczny	
24	Rymań	Rymań	ul. Koszalińska	2	Owczarnia	dz. nr 228/50
25	Rymań	Rymań	ul. Koszalińska	2	Wieża ciśnień	dz. nr 228/50
26	Rymań	Rymań	ul. Koszalińska	9	Kościół parafialny pw. św. Szczepana	dz. nr 242
27	Rymań	Rymań	ul. Koszalińska	9	Cmentarz ewangelicki przykościelny	dz. nr 242
28	Rymań	Rymań	ul. Słoneczna	2	Cmentarz komunalny	dz. nr 260
29	Rymań	Rzesznikowo		21	Zespół dworsko –parkowo-folwarczny	
30	Rymań	Rzesznikowo		21	Dawny dwór	dz. nr 478/15
31	Rymań	Rzesznikowo			Cmentarz ewangelicki	dz. nr 225/1
32	Rymań	Rzesznikowo		19	Budynek gospodarczy – dawny spichlerz i stodoła ze stajnią	dz. nr 478/13
33	Rymań	Starnin			Ruiny pałacu	dz. nr 314/4
34	Rymań	Starnin			Kościół filialny pw. św. Antoniego z Padwy	dz. nr 65
35	Rymań	Starnin			Cmentarz ewangelicki przykościelny	dz. nr 65
36	Rymań	Starnin		19	Budynek mieszkalny	
37	Rymań	Strzebielewo			Zespół dworsko - folwarczny	

II. ZABYTKI NIERUCHOME – STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE

L. p	MIEJSCOWOŚĆ	JEDN.	NUMER AZP	WALORYZACJA
1	Petrykozy	10	18-14/10	W III
2	Petrykozy	8	18-14/8	W III
3	Petrykozy	7	18-14/7	W III
4	Petrykozy	9	18-14/9	W III
5	Petrykozy	4	18-14/4	W II
6	Petrykozy	6	18-14/6	W II
7	Petrykozy	5	18-14/5	W II
8	Petrykozy	3	18-14/3	W II
9	Petrykozy	2	18-14/2	W II
10	Petrykozy	1	18-14/1	W II
11	Jarkowo	14	18-14/104	W III
12	Jarkowo	15	18-14/105	W III
13	Jarkowo	13	18-14/103	W III
14	Jarkowo	10	18-14/99	W III
15	Jarkowo	8	18-14/97	W III
16	Jarkowo	7	18-14/96	W III
17	Jarkowo	4	18-14/93	W III
18	Jarkowo	5	18-14/94	W III
19	Jarkowo	6	18-14/95	W III
20	Jarkowo	2	18-14/92	W III
21	Kinowo	1	19-14/1	W III
22	Kinowo	4	19-14/4	W III
23	Kinowo	6	19-14/6	W III
24	Kinowo	9	19-14/9	W III
25	Kinowo	11	19-14/11	W III
26	Kinowo	12	19-14/12	W III
27	Kinowo	13	19-14/13	W III
28	Kinowo	21	19-14/21	W III
29	Kinowo	22	19-14/22	W III
30	Kinowo	23	19-14/23	W III
31	Kinowo	18	19-14/18	W II
32	Kinowo	19	19-14/19	W III
33	Kinowo	17	19-14/17	W III
34	Kinowo	16	19-14/16	W III
35	Kinowo	8	19-14/8	W III
36	Kinowo	2	19-14/2	W III
37	Starnin	5	19-14/44	W III
38	Starnin	14	19-14/53	W III

39	Starnin	19	19-14/58	W III
40	Starnin	30	19-14/69	W III
41	Starnin	18	19-14/57	W III
42	Starnin	16	19-14/55	W III
43	Starnin	15	19-14/54	W III
44	Starnin	13	19-14/52	W III
45	Starnin	12	19-14/51	W III
46	Starnin	21	19-14/60	W III
47	Starnin	20	19-14/59	W III
48	Starnin	1	19-14/73	W I
49	Starnin	34	19-14/87	W III
50	Starnin	22	19-14/61	W III
51	Starnin	23	19-14/62	W III
52	Starnin	24	19-14/63	W III
53	Starnin	25	19-14/64	W III
54	Starnin	26	19-14/65	W III
55	Starnin	27	19-14/66	W III
56	Starnin	28	19-14/67	W III
57	Starnin	29	19-14/68	W III
58	Starnin	6	19-14/45	W II
59	Starnin	8	19-14/47	W III
60	Starnin	3	19-14/42	W III
61	Starnin	4	19-14/43	W III
62	Starnin	7	19-14/46	W III
63	Starnin	9	19-14/48	W III
64	Rebice	1	19-14/41	W III
65	Gorawino	19	19-14/40	W III
66	Gorawino	16	19-14/37	W III
67	Gorawino	18	19-14/39	W III
68	Gorawino	15	19-14/36	W III
69	Gorawino	14	19-14/35	W III
70	Gorawino	13	19-14/34	W III
71	Gorawino	8	19-14/29	W III
72	Gorawino	6	19-14/27	W III
73	Gorawino	5	19-14/26	W III
74	Gorawino	4	19-14/25	W III
75	Gorawino	41	18-14/90	W III
76	Gorawino	42	18-14/92	W III
77	Gorawino	40	18-14/89	W III
78	Gorawino	39	18-14/88	W III
79	Gorawino	38	18-14/87	W III

80	Gorawino	37	18-14/86	W III
81	Gorawino	35	18-14/84	W III
82	Gorawino	33	18-14/82	W III
83	Gorawino	31	18-14/80	W III
84	Gorawino	27	18-14/73	W III
85	Gorawino	26	18-14/72	W III
86	Gorawino	25	18-14/71	W III
87	Gorawino	22	18-14/68	W III
88	Gorawino	23	18-14/69	W III
89	Drozdowo	35	18-15/103	W III
90	Drozdowo	20	18-15/88	W III
91	Drozdowo	32	18-15/100	W III
92	Drozdowo	18	18-15/86	W III
93	Drozdowo	19	18-15/87	W III
94	Drozdowo	33	18-15/101	W III
95	Drozdowo	17	18-15/85	W III
96	Drozdowo	34	18-15/102	W III
97	Drozdowo	30	18-15/98	W III
98	Drozdowo	36	18-15/104	W III
99	Drozdowo	22	18-15/90	W III
100	Drozdowo	23	18-15/91	W III
101	Drozdowo	24	18-15/92	W III
102	Drozdowo	6	18-15/74	W III
103	Drozdowo	7	18-15/75	W III
104	Drozdowo	31	18-15/99	W III
105	Drozdowo	8	18-15/76	W III
106	Drozdowo	9	18-15/77	W III
107	Drozdowo	10	18-15/78	W III
108	Drozdowo	15	18-15/83	W III
109	Drozdowo	14	18-15/82	W III
110	Drozdowo	13	18-15/81	W III
111	Drozdowo	12	18-15/80	W III
112	Drozdowo	16	18-15/84	W III
113	Drozdowo	11	18-15/79	W III
114	Drozdowo	29	18-15/97	W III
115	Drozdowo	28	18-15/96	W III
116	Drozdowo	21	18-15/89	W III
117	Drozdowo	27	18-15/95	W III
118	Drozdowo	25	18-15/93	W III
119	Drozdowo	26	18-15/94	W III
120	Drozdowo	43	19-15/20	W III

121	Drozdowo	50	19-15/27	W III
122	Drozdowo	44	19-15/21	W III
123	Drozdowo	49	19-15/26	W III
124	Drozdowo	42	19-15/19	W III
125	Drozdowo	41	19-15/18	W III
126	Drozdowo	48	19-15/25	W III
127	Drozdowo	47	19-15/24	W III
128	Drozdowo	39	19-15/16	W III
129	Drozdowo	40	19-15/17	W III
130	Drozdowo	45	19-15/22	W III
131	Drozdowo	38	19-15/15	W III
132	Drozdowo	37	19-15/14	W III
133	Drozdowo	46	19-15/23	W III
134	Drozdówko	10	19-15/10	W III
135	Drozdówko	9	19-15/9	W III
136	Drozdówko	1	19-15/1	W III
137	Drozdówko	2	19-15/2	W II
138	Drozdówko	3	19-15/3	W III
139	Drozdówko	4	19-15/4	W III
140	Drozdówko	5	19-15/5	W III
141	Drozdówko	6	19-15/6	W III
142	Drozdówko	11	19-15/11	W III
143	Drozdówko	12	19-15/12	W III
144	Drozdówko	7	19-15/7	W III
145	Drozdówko	8	19-15/8	W III
146	Drozdówko	13	19-15/13	W III
147	Lędowa	1	19-15/59	W III
148	Lędowa	2	19-15/60	W III
149	Rymań	27	19-15/102	W III
150	Rymań	1	19-15/99	W I
151	Rymań	41	19-15/116	W III
152	Rymań	42	19-15/117	W III
153	Rymań	43	19-15/118	W III
154	Rymań	29	19-15/104	W III
155	Rymań	28	19-15/103	W III
156	Rymań	45	19-15/120	W III
157	Rymań	46	19-15/121	W III
158	Rymań	30	19-15/105	W III
159	Rymań	26	19-15/101	W III
160	Rymań	47	19-15/122	W III
161	Rymań	50	19-15/125	W III

162	Rymań	44	19-15/119	W III
163	Rymań	48	19-15/123	W III
164	Rymań	31	19-15/106	W III
165	Rymań	25	19-15/100	W III
166	Rymań	40	19-15/115	W III
167	Rymań	39	19-15/114	W III
168	Rymań	36	19-15/111	W III
169	Rymań	35	19-15/110	W III
170	Rymań	49	19-15/124	W III
171	Rymań	34	19-15/109	W III
172	Rymań	33	19-15/108	W III
173	Rymań	32	19-15/107	W III
174	Rymań	37	19-15/112	W III
175	Rymań	38	19-15/113	W III
176	Rymań	3	20-15/2	W III
177	Rymań	4	20-15/3	W III
178	Rymań	5	20-15/4	W III
179	Rymań	6	20-15/5	W III
180	Rymań	8	20-15/7	W III
181	Rymań	9	20-15/8	W III
182	Rymań	10	20-15/9	W III
183	Rymań	11	20-15/10	W III
184	Rymań	12	20-15/11	W III
185	Rymań	23	20-15/22	W III
186	Rymań	22	20-15/21	W III
187	Rymań	20	20-15/19	W III
188	Rymań	21	20-15/20	W III
189	Rymań	19	20-15/18	W III
190	Rymań	18	20-15/17	W III
191	Rymań	17	20-15/16	W III
192	Rymań	16	20-15/15	W III
193	Rymań	14	20-15/13	W III
194	Rzesznikowo	4	20-15/27	W II
195	Rzesznikowo	3	20-15/26	W II
196	Rzesznikowo	2	20-15/25	W III
197	Rzesznikowo	1	20-15/24	W III
198	Rzesznikowo	6	20-14/21	W III
199	Rzesznikowo	9	20-14/24	W III
200	Rzesznikowo	12	20-14/27	W III
201	Rzesznikowo	14	20-14/29	W III
202	Rzesznikowo	17	20-14/32	W III

203	Rzesznikowo	13	20-14/28	W III
204	Rzesznikowo	15	20-14/30	W III
205	Rzesznikowo	24	20-14/39	W III
206	Rzesznikowo	25	20-14/40	W III
207	Rzesznikowo	26	20-14/41	W III
208	Rzesznikowo	27	20-14/42	W III
209	Rzesznikowo	30	20-14/45	W III
210	Rzesznikowo	29	20-14/44	W III
211	Rzesznikowo	23	20-14/38	W III
212	Rzesznikowo	21	20-14/36	W III
213	Rzesznikowo	33	19-14/86	W III
214	Płonino	4	20-14/19	W III
215	Płonino	2	20-14/17	W III
216	Płonino	1	20-14/16	W III
217	Płonino	10	19-14/82	W III
218	Płonino	7	19-14/79	W III
219	Rzesznikówo	1	20-14/6	W III
220	Rzesznikówo	2	20-14/7	W III
221	Rzesznikówo	3	20-14/8	W III
222	Rzesznikówo	4	20-14/9	W III
223	Rzesznikówo	6	20-14/11	W III
224	Rzesznikówo	7	20-14/12	W II
225	Rzesznikówo	8	20-14/13	W III
226	Rzesznikówo	10	20-14/15	W III
227	Rzesznikówo	9	20-14/14	W III
228	Jaglino	1	20-14/1	W III
229	Czartkowo	3	20-14/4	W III
230	Czartkowo	4	20-14/5	W III
231	Skrzydłowo	6	20-14/51	W III
232	Skrzydłowo	7	20-14/52	W III
233	Skrzydłowo	8	20-14/53	W III
234	Skrzydłowo	9	20-14/54	W III
235	Skrzydłowo	11	20-14/56	W III
236	Skrzydłowo	13	20-14/58	W III
237	Skrzydłowo	16	20-14/61	W III
238	Skrzydłowo	15	20-14/60	W III
239	Skrzydłowo	14	20-14/59	W III
240	Skrzydłowo	12	20-14/57	W III
241	Kamień Rymański	11	20-15/44	W III
242	Kamień Rymański	6	20-15/39	W III
243	Kamień Rymański	7	20-15/40	W III

244	Kamień Rymański	2	20-15/35	W III
245	Kamień Rymański	3	20-15/36	W III
246	Kamień Rymański	10	20-15/43	W III
247	Kamień Rymański	5	20-15/38	W III
248	Kamień Rymański	4	20-15/37	W III
249	Bukowo	3	20-15/30	W III
250	Bukowo	5	20-15/32	W III
251	Bukowo	6	20-15/33	W III
252	Starza	3	19-15/128	W III
253	Starza	2	19-15/127	W III
254	Starza	1	19-15/126	W III
255	Leszczyn	2	19-15/62	W III
256	Leszczyn	37	19-15/97	W III
257	Leszczyn	36	19-15/96	W III
258	Leszczyn	31	19-15/91	W III
259	Leszczyn	30	19-15/90	W III
260	Leszczyn	29	19-15/89	W III
261	Leszczyn	35	19-15/95	W III
262	Leszczyn	6	19-15/66	W III
263	Leszczyn	34	19-15/94	W III
264	Leszczyn	26	19-15/86	W III
265	Leszczyn	27	19-15/87	W III
266	Leszczyn	28	19-15/88	W III
267	Leszczyn	25	19-15/85	W III
268	Leszczyn	24	19-15/84	W III
269	Leszczyn	23	19-15/83	W III
270	Leszczyn	22	19-15/82	W III
271	Leszczyn	33	19-15/93	W III
272	Leszczyn	32	19-15/92	W III
273	Leszczyn	21	19-15/81	W III
274	Leszczyn	20	19-15/80	W III
275	Leszczyn	19	19-15/79	W II
276	Leszczyn	18	19-15/78	W III
277	Leszczyn	17	19-15/77	W II
278	Leszczyn	16	19-15/76	W III
279	Leszczyn	15	19-15/75	W III
280	Leszczyn	14	19-15/74	W III
281	Leszczyn	13	19-15/73	W III
282	Leszczyn	12	19-15/72	W III
283	Leszczyn	11	19-15/71	W III
284	Leszczyn	7	19-15/67	W III

285	Leszczyn	10	19-15/70	W III
286	Leszczyn	9	19-15/69	W III
287	Leszczyn	8	19-15/68	W III
288	Leszczyn	3	19-15/63	W III
289	Leszczyn	4	19-15/64	W III
290	Leszczyn	5	19-15/65	W III
291	Leszczyn	1	19-15/61	W III
292	Mirowo	1	19-15/98	W III
293	Dębica	8	19-15/35	W III
294	Dębica	7	19-15/34	W III
295	Dębica	6	19-15/33	W III
296	Dębica	9	19-15/36	W III
297	Dębica	10	19-15/37	W III
298	Dębica	11	19-15/38	W III
299	Dębica	5	19-15/32	W III
300	Dębica	4	19-15/31	W III
301	Dębica	3	19-15/30	W III
302	Dębica	2	19-15/29	W III
303	Dębica	1	19-15/28	W III
304	Dębica	12	19-15/39	W III
305	Dębica	13	19-15/40	W III
306	Dębica	14	19-15/41	W III
307	Dębica	29	19-15/56	W III
308	Dębica	28	19-15/55	W III
309	Dębica	15	19-15/42	W III
310	Dębica	27	19-15/54	W III
311	Dębica	16	19-15/43	W III
312	Dębica	17	19-15/44	W III
313	Dębica	20	19-15/47	W III
314	Dębica	19	19-15/46	W III
315	Dębica	18	19-15/45	W II
316	Dębica	21	19-15/48	W III
317	Dębica	22	19-15/49	W III
318	Dębica	23	19-15/50	W III
319	Dębica	24	19-15/51	W III
320	Dębica	26	19-15/53	W III
321	Dębica	25	19-15/52	W III

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RYMAŃ – ZAŁĄCZNIK NR 3

**WZÓR UCHWAŁY, WNIOSKU I SPRAWOZDANIA Z WYKONANYCH PRAC
KONSERWATORSKICH, RESTAURATORSKICH I ROBÓT BUDOWLANYCH PRZY ZABYTKU
WPISANYM DO REJESTRU ZABYTKÓW**

Uchwała Nr   /   /
Rady Gminy .....
z dnia .....

w sprawie przyjęcia zasad i trybu udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

Na podstawie art. 14 ust. 1 pkt. 3 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie województwa (tekst jednolity: Dz. U. z 2015 r. poz. 1392 z późn. zm.), art. 81 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 z późn. zm.) Rada Gminy ..... uchwała, co następuje:

§ 1.

1. Z budżetu gminy mogą być udzielane dotacje celowe na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach ruchomych i nieruchomych, wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na obszarze Gminy .....
2. Celem dotacji jest wspieranie i uzupełnianie działań właścicieli lub posiadaczy zabytków dla zapewnienia ochrony i konserwacji wartościowych elementów substancji zabytkowej.

§ 2.

1. Dotacja może być udzielona każdemu, kto jest właścicielem lub posiadaczem zabytku, o którym mowa w § 1 ust. 1 z wyłączeniem zabytków będących w posiadaniu jednostek organizacyjnych, zaliczanych do sektora finansów publicznych, które są finansowane ze środków finansowych przyznanych odpowiednio przez dysponentów części budżetowych bądź jednostki samorządu terytorialnego, którym podlegają te jednostki.
2. Dotacja może być udzielona na dofinansowanie nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach określonych w § 1, ust. 1, ustalonych na podstawie kosztorysu i programu prac zatwierdzonego przez właściwe służby konserwatorskie.

§ 3.

1. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków może obejmować nakłady konieczne na:

- 1) sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
  - 2) przeprowadzenie badań konserwatorskich, architektonicznych lub archeologicznych;
  - 3) wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
  - 4) opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
  - 5) wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego;
  - 6) sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
  - 7) zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
  - 8) stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenia w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
  - 9) odnowienie lub uzupełnienie tynków i detali architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego budynku kolorystyki;
  - 10) odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
  - 11) odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
  - 12) modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe lub przynależności;
  - 13) wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
  - 14) uzupełnienie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;
  - 15) działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
  - 16) zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt. 7 – 15;
  - 17) zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.
2. Przeprowadzenie prac lub robót, o których mowa w pkt. 1-17, wymaga wyłonienia ich wykonawcy na podstawie ustawy z dnia 29 stycznia 2004 roku – Prawo zamówień publicznych (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 2164 z późn. zm.),
3. Prowadzenie prac konserwatorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na podstawie ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 z późn. zm.).

§ 4.

1. Dotacja może być udzielona w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, w zależności od środków zaplanowanych w budżecie województwa.
2. W szczególnych przypadkach, jeżeli zabytek, o którym mowa w ust. 1, posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową, albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, dotacja może być udzielona do wysokości 100% nakładów na wykonanie tych prac lub robót.
3. W przypadku, jeżeli stan zachowania zabytku, o którym mowa w § 1 ust. 1 wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, dotacja może być również

udzielona do wysokości 100% nakładów na wykonanie tych prac lub robót.

§ 5.

Łączna kwota dotacji udzielonych ze środków publicznych na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku, o którym mowa w § 1, ust. 1, nie może przekraczać 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

§ 6.

1. Udzielenie dotacji może nastąpić po złożeniu przez właściciela lub posiadacza zabytku wniosku w tej sprawie do Wójta ..... za pośrednictwem Wydziału ..... Wnioski należy składać w terminie do ..... każdego roku poprzedzającego rok realizacji prac lub robót według wzoru stanowiącego załącznik nr 2 do niniejszej uchwały.

2. Termin, o którym mowa w ust. 1, nie ma zastosowania w przypadku ubiegania się o dotację na prace interwencyjne wynikające z zagrożenia zabytku.

3. Wnioski o przyznanie dotacji opiniuje komisja powołana przez Zarząd Województwa ..... w formie uchwały.

4. Regulamin pracy komisji, o której mowa w ust. 3, stanowi załącznik Nr 1 do niniejszej uchwały.

§ 7.

1. Rada Gminy ....., w miarę posiadanych środków, ustala w budżecie gminy wysokość wydatków przeznaczonych na dotacje.

2. Rada Gminy ....., udziela dotacji na przeprowadzenie prac lub robót w drodze uchwały.

§ 8.

Przekazanie dotacji następuje na podstawie umowy określającej w szczególności:

- 1) zakres planowanych prac lub robót i termin ich realizacji;
- 2) wysokość udzielonej dotacji oraz termin i tryb jej płatności;
- 3) tryb kontroli wykonania umowy;
- 4) sposób i termin rozliczania dotacji;
- 5) przyczyny, warunki, sposób i termin zwrotu dotacji;
- 6) zobowiązanie podmiotu dotowanego do stosowania przepisów ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 2164 z późn. zm.);
- 7) zobowiązanie podmiotu dotowanego do nie zbywania zabytku odnowionego w ramach przyznanej dotacji, w ciągu 3 lat od daty rozliczenia dotacji.

§ 9.

Rozliczenie końcowe realizacji zadania następuje w sposób i w terminach określonych w umowie, które podmiot dotowany składa w Wydziale ..... według wzoru stanowiącego załącznik nr 3 do niniejszej uchwały.

§ 10.

1. Wydział ..... prowadzi dokumentację udzielonych dotacji oraz informuje o tym inne organy uprawnione do udzielania dotacji na prace lub roboty przy zabytkach.

2. Wydział ..... ogłasza na tablicy ogłoszeń Urzędu uchwałę o przyznaniu dotacji.

3. Każdemu przysługuje prawo wglądu do dokumentacji, o której mowa w ust. 1, na zasadach określonych w przepisach dotyczących dostępu do informacji publicznej.

§ 11.

Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Zachodniopomorskiego

UZASADNIENIE

Dążąc do poprawy stanu zasobów regionalnego dziedzictwa kulturowego oraz zachowania krajobrazu kulturowego Rada Gminy ..... Uchwałą Nr / / z dnia ..... roku przyjęła zasady i tryb udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

Dokument ten powstał celem ochrony, poprawy stanu technicznego oraz zahamowania procesu niszczenia zasobów dziedzictwa kulturowego gminy. W uzasadnieniu uznano potrzebę pilnego ratowania zasobów dziedzictwa za sprawę priorytetową, ponieważ tradycyjny krajobraz kulturowy, m.in. pod wpływem przemian gospodarczych, ulega ciągłej degradacji, tracąc swoją ukształtowaną historycznie wyjątkową strukturę.

Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr...../ ...../....
Rady Gminy .....
z dnia .....roku

REGULAMIN PRACY KOMISJI

rozpatrującej wnioski o udzielenie dotacji celowych na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze Gminy Rymań, nie stanowiących własności gminy.

§ 1.

Wójt..... powołując Komisję określi jej szczegółowe zasady działania oraz kryteria, jakimi powinna się kierować przy rozpatrywaniu wniosków.

§ 2.

Podstawę pracy Komisji stanowią udokumentowane wnioski podmiotów uprawnionych złożone w terminie określonym w uchwale. Wnioski złożone po terminie lub niekompletne nie będą rozpatrywane.

§ 3.

Do zadań Komisji należy:

- 1) opiniowanie wniosków o przyznanie dotacji na prowadzone prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków,
- 2) opiniowanie wniosków o przyznanie dotacji na prace interwencyjne wynikające z zagrożenia zabytku wpisanego do rejestru zabytków.

§ 4.

1. Komisja dokonuje oceny wniosków według następujących kryteriów:

- 1) dostępność zabytku dla ogółu społeczności lokalnej i turystów oraz rola zabytku w kształtowaniu przestrzeni publicznej,
- 2) promowanie kultury oraz historii regionu,
- 3) ranga zabytkowo - artystyczna obiektu,
- 4) stan zachowania obiektu,
- 5) fakt kontynuowania prac,
- 6) wysokość zaangażowanych środków własnych,
- 7) ocena realności wykonania planowanych prac w świetle przewidywanych kosztów,
- 8) zgodność z gminnym programem opieki nad zabytkami.

2. Preferuje się prace kompleksowe, możliwe do realizacji w ciągu jednego roku.

§ 5.

1. Komisja pracuje na posiedzeniach, którym przewodniczy Dyrektor Wydziału ....., zwany dalej Przewodniczącym.

2. Posiedzenia Komisji zwołuje Przewodniczący.

§ 6.

1. Komisja podejmuje decyzje w głosowaniu jawnym, przy obecności całego jej składu, zwykłą

większością głosów.

2. Przewodniczący przedkłada Wójtowi ..... wykaz zawierający zestawienie pozytywnie przez nią zaopiniowanych wniosków, na które może być udzielona dotacja.

3. Protokoły z posiedzeń Komisji oraz wykaz, o którym mowa w ust. 2, podpisuje Przewodniczący.

§ 7.

Obsługę administracyjno-techniczną zapewnia Wydział .....

Załącznik nr 2 do Uchwały Nr...../...../.....
Rady Gminy.....
z dnia.....roku

**WNIOSEK O UDZIELENIE DOTACJI NA PRACE KONSERWATORSKIE,
RESTAURATORSKIE LUB ROBOTY BUDOWLANE PRZY ZABYTKU WPISANYM DO
REJESTRU**

I. PODSTAWOWE INFORMACJE O ZABYTKU I WNIOSKODAWCY
A. DANE O ZABYTKU:
1. NAZWA ZABYTKU
....
2. DANE O ZABYTKU
nr w rejestrze zabytków:
wpis z dnia:
3. DOKŁADNY ADRES ZABYTKU LUB MIEJSCE JEGO PRZECHOWYWANIA
....
4. UZASADNIENIE istotnego znaczenia historycznego, artystycznego lub naukowego zabytku dla regionu
....
B. WNIOSKODAWCA
1. IMIĘ I NAZWISKO / NAZWA
.....

....	
2. ADRES / SIEDZIBA/GMINA/POWIAT	
....	
3. NR NIP:	
4. INNE DANE (dot. jednostek organizacyjnych):	
1) FORMA PRAWNA	
2) NAZWA I NR REJESTRU	
DATA WPISU DO REJESTRU / EWIDENCJI	
NR REGON:	
OSOBY UPOWAŻNIONE DO REPREZENTOWANIA WNIOSKODWCY (zgodnie z danymi rejestrowymi):	
BANK (nazwa, adres) i NR KONTA WNIOSKODAWCY:	
C. TYTUŁ DO WŁADANIA ZABYTKIEM:	
(własność, użytkowanie wieczyste, dzierżawa, inne)	
Dla nieruchomości prowadzona jest przez Sąd Rejonowy	
księga wieczysta nr	(w przypadku braku księgi wieczystej) zbiór dokumentów
D. UZYSKANE POZWOLENIA:	
1. Pozwolenie na przeprowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku	
wydane przez:	
z dnia:	nr zezwolenia:
2. Pozwolenie na budowę	

wydane przez:			
z dnia:	nr zezwolenia:		
3. Zgłoszenie robót budowlanych do.....			
z dnia:	Zgłoszony/nie zgłoszony przez organ sprzeciw: decyzja nr..... z dnia.....		
II. SZCZEGÓŁOWE INFORMACJE O PRACACH LUB ROBOTACH			
A. ZAKRES RZECZOWY PRAC LUB ROBÓT I ICH CHARAKTERYSTYKA:			
....			
B. UZASADNIENIE CELOWOŚCI PRAC LUB ROBÓT:			
....			
C. TERMIN REALIZACJI: (planowany termin rozpoczęcia zakończenia prac)			
....			
D. PRZEWIDYWANE KOSZTY REALIZACJI PRAC LUB ROBÓT ORAZ ŹRÓDŁA ICH FINANSOWANIA:			
przewidywane koszty realizacji prac lub robót oraz źródła ich sfinansowania	zakres rzeczowy	kwota	udział w całości kosztów (w %)
ogółem			
przedmiot i kwota wnioskowanego dofinansowania			
finansowe środki własne wnioskodawcy			
udział środków pozyskanych z:			

budżetu państwa					
wojewódzkiego konserwatora zabytków					
budżetów jednostek samorządu terytorialnego					
- innych źródeł (należy wskazać)					
E. HARMONOGRAM I PRELIMINARZ CAŁKOWITYCH KOSZTÓW ZADANIA WRAZ ZE ŹRÓDŁAMI FINANSOWANIA					
Termin przeprowadze nia prac	Rodzaj prac konserwatorskich restauratorskich lub robót budowlanych	Koszt ogółem (zł)	Koszty z podziałem na źródła finansowania		
			Dotacja samorządu województwa	Środki własne	Inne źródła
III. DODATKOWE INFORMACJE DOTYCZĄCE WNIOSKODAWCY					
Wykaz wykonanych przez wnioskodawcę w okresie ostatnich 3 lat prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku nieruchomym / ruchomym, wpisanym do rejestru zabytków z podaniem wysokości wydatków poniesionych na ich przeprowadzenie, w tym sfinansowanych ze środków publicznych					
rok	Zakres wykonanych prac	Poniesione wydatki	Dotacje ze środków publicznych (wysokość, źródło i przeznaczenie)		
IV. WYKAZ DOKUMENTÓW WYMAGANYCH PRZY SKŁADANIU WNIOSKU:					

- 1) potwierdzona za zgodność z oryginałem kserokopia decyzji o wpisie do rejestru zabytków obiektu, którego dotyczą prace lub roboty,
- 2) dokument potwierdzający tytuł władania zabytkiem (np.: aktualny wypis z rejestru gruntów lub aktualny odpis z księgi wieczystej, akt notarialny),
- 3) decyzja właściwego organu ochrony zabytków zezwalająca na przeprowadzenie prac lub robót oraz projekt i pozwolenie na budowę, gdy wniosek dotyczy prac lub robót przy zabytku nieruchomym lub program prac przy zabytku ruchomym,
- 4) pozwolenie na budowę, jeżeli wskazane/planowane prace lub roboty wymagają w myśl obowiązującego stanu prawnego uzyskania takiego pozwolenia ewentualnie zgłoszenie robót budowlanych i informacja o zgłoszonym/nie zgłoszonym przez organ sprzeciwie
- 5) fotograficzna dokumentacja zabytku,
- 6) informacja o wnioskach o udzielenie dotacji skierowanych do innych organów,
- 7) informacja o zgodności z lokalnym i wojewódzkim programem opieki nad zabytkami,
- 8) oświadczenie wnioskodawcy o niezaleganiu z płatnościami na rzecz podmiotów publiczno-prawnych,
- 9) w przypadku, gdy wnioskodawcą jest przedsiębiorca, do wniosku o udzielenie dotacji należy dołączyć informację o pomocy publicznej otrzymanej przed dniem złożenia wniosku – sporządzoną w zakresie i według zasad określonych w art. 37 ustawy z dnia 30 kwietnia 2004 roku o postępowaniu w prawach dotyczących pomocy publicznej

Dotacje udzielane są na zasadach określonych w uchwale Rady Gminy ..... Nr ...../...../..... z dnia ..... roku w sprawie przyjęcia zasad i trybu udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

W przypadku stwierdzenia, że we wniosku podano nieprawdziwe dane, Wójt ..... zastrzega sobie prawo do żądania zwrotu przyznanych środków.

V. PODPISY:

W przypadku otrzymania dotacji zobowiązuje się do wydatkowania przyznanych środków na realizację wskazanego zadania zgodnie z przepisami ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 2164 z późn. zm.), ustawy z dnia 30 czerwca 2005 roku o finansach publicznych (t.j. Dz. U. z 2013 r. poz. 885 z późn. zm.) oraz ustawy z dnia 17 grudnia 2004 r. o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych (t.j. Dz. U. z 2013 r. poz. 168 z późn. zm.)

1. Podpis wnioskodawcy (osób uprawnionych do reprezentowania Wnioskodawcy)

(podpisy)	
Miejscowość, dnia.....	(pieczętki)
Oświadczam/my, że: Wszystkie podane we wniosku informacje są zgodne z aktualnym stanem prawnym i faktycznym. ..... (pieczętka i podpisy)	

2. Potwierdzenie przyjęcia wniosku wraz z załącznikami

data przyjęcia, osoba przyjmująca wniosek

Załącznik nr 3 do Uchwały Nr.../ ... /...
Rady Gminy.....
z dnia.....roku

.....
.....

Wnioskodawca

.....
.....

Adres Wnioskodawcy

.....
.....

Numer telefonu

SPRAWOZDANIE

z wykonania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, na które została udzielona dotacja/ zostały przekazane środki*.

Niniejszym przedstawiam sprawozdanie merytoryczne i finansowe z wykonania prac przy obiekcie zabytkowym objętych Umową Nr.....

1. Sprawozdanie merytoryczne (zwięzły opis wykonanych prac z podaniem zakresu realizacji poszczególnych etapów/zadań).

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

---

* niepotrzebne skreślić

2. Sprawozdanie finansowe.

A. Zestawienie kosztów.

Całkowity koszt wykonanych prac	zł (brutto)	
W tym koszty pokryte ze środków własnych		
Koszty pokryte z dotacji gminy	zł (brutto)	
W tym koszty pokryte ze środków pochodzących z innych źródeł (wskazać źródła)	Nazwa źródła finansowania	Kwota zł (brutto)
	.....	.....
	.....	.....
	.....	.....
	.....	.....
	.....	.....

B. Zestawienie faktur.

L.p.	Wystawca dokumentu księgowego	Nr dokumentu księgowego	Data	Nazwa wydatku	Źródła finansowania	Kwota w zł (brutto)
Łącznie						

3. Wymagane załączniki do sprawozdania z wykorzystania środków na prace przy obiekcie zabytkowym **

- 1) pozwolenie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prowadzenie prac objętych wnioskiem ***

** kserokopie potwierdzone przez Wnioskodawcę za zgodność z oryginałem

*** o ile dokument nie był wymagany jako załącznik do wniosku o udzielenie dotacji lub wystąpiły zmiany

- 2) pozwolenie na budowę ***
- 3) obmiar przeprowadzonych prac i robót potwierdzony przez odpowiednie służby, protokół odbioru przez właściwe służby konserwatorskie i budowlane (jeśli dotyczy) przeprowadzonych prac i robót, kserokopie faktur lub rachunków ze wskazaniem nr księgowego, nazwy wydatku oraz jego kwoty wraz z opisem określającym wysokości środków lub dotacji finansujących dany rachunek lub fakturę oraz potwierdzenie zapłaty – wyciąg bankowy,
- 4) protokół z wyboru wykonawcy sporządzony zgodnie z wymogami ustawy Prawo zamówień publicznych,
- 5) oświadczenie o zgodności dołączonych danych ze stanem faktycznym wraz z pouczeniem o odpowiedzialności z art. 233 Kodeksu karnego,
- 6) fotograficzna dokumentacja zabytku po zakończeniu prac.

Miejscowość,
.....

data.....

podpis/y, pieczęć

4. Ocena sprawozdania.

Zakres merytoryczny

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zakres finansowy

.....

.....

.....

.....

.....

.....